

T.C.
VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI POLİTİK EKONOMİ ABD

**GÖÇMEN HUKUKU BAĞLAMINDA 2011 SONRASI TÜRKİYE’DEKİ GAYRİMÜSLİM
GÖÇMENLERİN DURUMU**

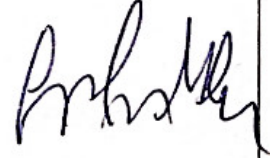
YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN
SEDAT ANARAN

DANIŞMAN
Doç. Dr. ZEHRA YILMAZ

VAN-2020

KABUL VE ONAY

Sedat Anaran tarafından hazırlanan "Göçmen Hukuku Bağlamında 2011 Sonrası Türkiye'deki Gayrimüslim Göçmenlerin Durumu" adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından OY BİRLİĞİ ile Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Uluslararası Politik Ekonomi Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.	
Danışman: Doç. Dr. Zehra Yılmaz Uluslararası Politik Ekonomi Anabilim Dalı, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum	
Başkan : Doç. Dr. Ekrem Yaşar Akçay Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı Hakkari Üniversitesi Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum	
Üye : Dr. Öğr. Üyesi Aysun Yaralı Akkaya Siyaset ve Sosyal Bilimler Anabilim Dalı, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum	
Üye : Doç. Dr. Zehra Yılmaz Uluslararası Politik Ekonomi Anabilim Dalı, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum	
Tez Savunma Tarihi:	19.08.2020
Jüri tarafından kabul edilen bu tezin Yüksek Lisans Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini ve imzaların sahiplerine ait olduğunu onaylıyorum.	
Doç. Dr. Bekir KOÇLAR Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü	

ETİK BEYAN

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım

Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu

Bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim. (19/08/2020)

Sedat ANARAN

Yüksek Lisans Tezi

Sedat ANARAN

VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
Ağustos, 2020

**(GÖÇMEN HUKUKU BAĞLAMINDA 2011 SONRASI TÜRKİYE’DEKİ
GAYRİMÜSLİM GÖÇMENLERİN DURUMU)**

ÖZET

Türkiye, 2011 yılı ve sonrasında komşu ülkelerden gelen kitlesel göçe maruz kalmıştır. Bu göçün büyük bir kesimini Müslüman ülke vatandaşları oluştursa da azımsanmayacak derecede Gayrimüslim azınlık da Türkiye’ye sığınmıştır. Bu araştırma temel olarak 2011 yılı ve sonrası göç eden Gayrimüslim azınlıkların Türkiye’deki durumlarını hukuken sorgulamak ve konuyla ilgili Türkiye’nin taraf olduğu uluslararası antlaşmalara ne derece uyduğunu araştırmak üzerine şekillenmiştir.

Göçmen hukuku bağlamında gayrimüslim azınlıkların haklarının ve hukuki statülerinin incelendiği bu araştırmanın birinci bölümünde; konuya dair ön bir bilgi sağlamak adına göç, göçmen, mülteci ve sığınmacı terimleri ile azınlık kavramları açıklanmıştır. Ayrıca, göçmen açısından göç ettiği yerde dini değerlere saygı; haklar itibarıyla de özgür hissetme ve temel haklardan yararlanabilme durumları göç- din ilişkisi ve göç-hukuk ilişkisi ekseninde değerlendirilmiştir.

Araştırmanın ikinci bölümünde, göçmen hukuku ana başlığı altında ulusal ve uluslararası mevzuat açıklanmıştır. Burada amaç, uluslararası mevzuatta yapılan sözleşmelerin ve düzenlemelerin ulusal mevzuattaki karşılığını ortaya koymaktır.

Üçüncü bölümde, Türkiye’de yaşayan Müslüman olmayan azınlıkların hukuki durumları ve sahip oldukları dini kimlikleri ile bu kimliklerin Türkiye toplumuna yansımaları üzerinde durulmuştur.

Araştırmanın son bölümünde ise, 2011 yılı sonrası Müslüman olmayan azınlıklara yönelik yapılan yasal düzenlemelere, Türkiye'nin AB ile uyumu neticesinde yürüttüğü entegrasyon politikalarına ve Türkiye'nin Müslüman olmayan göçmenlere yönelik yürüttüğü politikasına karşı AB'nin tutumuna değinilerek; 2011-2019 yılları arasındaki AB ilerleme raporları incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler : Hukuk, Din, Azınlıklar, Göç, Göçmen

Sayfa Sayısı : IX+102

Tez Danışmanı : Doç. Dr. Zehra YILMAZ

M.Sc. Thesis

Sedat ANARAN

VAN YÜZÜNCÜ YIL UNIVERSITY
INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES

August, 2020

**(THE SITUATION OF NON-MUSLIM IMMIGRANTS IN TURKEY AFTER
2011 IN THE CONTEXT OF IMMIGRATION LAW)**

ABSTRACT

Turkey has been exposed to massive migration in the year 2011 and later from neighboring countries. The big part of this migration is considerable degree from Muslim countries citizens but again negligible asylum seeker or refugee has been filled to Turkey. This research has been formed to investigate on that basis in 2011 and later emigrated legally to query the status of non-Muslim minorities in Turkey and to what extent a party to comply with the international agreements as relevant. In this research it has been based on the improvements in Turkey against Non-Muslim immigrants after 2011 year period.

In the first part of this research, for examining the rights and legal status of non-Muslim minorities in the context of immigrant law; In order to provide preliminary information on the subject, the terms migration, immigrant, refugee and asylum seeker and minority concepts are explained. Also, respect for religious values in the place of migration according to the immigrant; feeling free and benefiting from basic rights in terms of rights were evaluated in the axis of immigration-religion relationship and immigration-law relationship.

In the second part of the research, national and international legislation is explained under the main title of immigration law. The aim is here to reveal the equivalence of agreements and regulations made in international legislation in national legislation.

In the third part, the legal status of non-Muslim minorities in Turkey and migrated to non-Muslim minorities in Turkey, religious identity, which causes them to qualify as

minorities focused on the reflection of the identity of the society in Turkey. On the other hand, in recent years application of Non-Muslim Asylum seekers to Turkey has been increased.

At the end of the research, the legal regulations against to Non-Muslim minorities , the integration policies to EU and conducted by the EU's attitude towards Turkey's non-Muslim reference to immigration policies in the year of 2011 and EU progress reports between 2011- 2019 has been examined.

Key Words : Law, Religion, Minorities, Migration, Migrant.

Quantity of Page : IX+102

Supervisor : Doç. Dr. Zehra YILMAZ

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	I
ABSTRACT	III
İÇİNDEKİLER	V
KISALTMALAR DİZİNİ	VII
ÖNSÖZ.....	IX
GİRİŞ	1
1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	8
1.1. Göç Kavramı.....	8
1.1.1. Göçmen, Mülteci Ve Sığınmacı Terimleri	9
1.1.1.1. Göçmen	9
1.1.1.2. Mülteci	10
1.1.1.3. Şartlı Mülteci.....	12
1.1.1.4. Geçici Koruma	13
1.1.1.5. İkincil Koruma	14
1.1.1.6. Sığınmacı.....	14
1.1.2. Azınlık Kavramı	15
1.1.2.1. Dini Azınlık	17
1.1.3. Göç Ve İlişkili Olduğu Alanlar.....	19
1.1.3.1. Göç ve Din İlişkisi	19
2. GÖÇMEN HUKUKU	22
2.1. Ulusal Mevzuat.....	22
2.1.1. Suriyeliler ve Türkiye’deki Hukuki Statüleri.....	28
2.2. Uluslararası Mevzuat.....	30
2.2.1. İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi (1948).....	31
2.2.2. 1951 Tarihli Mültecilerin Hukuki Durumuna İlişkin Cenevre Sözleşmesi	32
2.2.3. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi	33
2.2.4. Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme.....	35
2.2.5. 6458 Sayılı Uluslararası Koruma Kanunu	36
3. TÜRKİYE’DEKİ GAYRİMÜSLİM AZINLIKLAR VE HUKUKİ STATÜLERİ.....	37

3.1.	Türkiye’de Yaşayıp Hak Tanımlaması Yapılmayan Gayrimüslim Azınlıklar	37
3.1.1.	Yezidiler (Ezidiler).....	37
3.1.2.	Bahailer	43
3.1.3.	Keldaniler	47
3.2.	Son Yıllarda Türkiye’ye Sığınma Başvurusu Artan Gayrimüslim Azınlıklar	49
3.2.1.	Suriyeli Hristiyan Mülteciler.....	50
4.	2011 SONRASI GAYRİMÜSLİM AZINLIKLARA YÖNELİK YAPILAN DÜZENLEMELER.....	60
4.1.	Türkiye’de 2011 Sonrası Yasal Düzenlemeler.....	60
4.2.	Türkiye’nin Entegrasyon Politikası	62
4.3.	2011-2019 AB İlerleme Raporları Özelinde Türkiye-AB Göçmen Konusu	68
4.3.1.	2011 Yılı AB İlerleme Raporu	69
4.3.2.	2012 Yılı AB İlerleme Raporu	71
4.3.3.	2013 Yılı AB İlerleme Raporu	72
4.3.4.	2014 Yılı AB İlerleme Raporu	73
4.3.5.	2015 Yılı AB İlerleme Raporu	74
4.3.6.	2016 Yılı Ülke Raporu	75
4.3.7.	2018 Yılı Ülke Raporu	76
4.3.8.	2019 Yılı Ülke Raporu	76
SONUÇ.....		78
KAYNAKÇA		83
ÖZGEÇMİŞ		
TEZ ORJİNALLİK RAPORU		

KISALTMALAR DİZİNİ

Bu çalışmada kullanılmış kısaltmalar, açıklamaları ile birlikte aşağıda sunulmuştur.

Kısaltmalar	Açıklamalar
AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devleti
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
AFAD	Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
AİHM	Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AİHS	Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
BM	Birleşmiş Milletler
BMMYK	Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
CİMER	Cumhurbaşkanlığı İletişim Merkezi
CPT	Avrupa İşkenceyi ve İnsanlık Dışı veya Aşağılayıcı Muamele ve Cezayı Önleme Komitesi
ESU	Avrupa Süryaniler Birliği
G.K	Geçici Koruma
GABB	Güneydoğu Anadolu Belediyeler Birliği
GİGM	Göç İdaresi Genel Müdürlüğü
GİGM	Göç İdaresi Genel Müdürlüğü
IOM	Uluslararası Göç Örgütü
İŞİD	Irak ve Şam İslam Devleti
İGAM	İltica ve Göç Araştırmaları Merkezi
İHH	İnsani Yardım Vakfı
KHK	Kanun Hükmünde Kararname
MÜLTECİ-DER	Mülteci Dayanışma Derneği
OHAL	Olağanüstü Hal
RG	Resmi Gazete

SGDD	Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği
STK	Sivil Toplum Kuruluşu
T.C.İ.B	Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı
UNHCR	United Nations High Commissioner for Refugees
USCRI	ABD Mülteci ve Sığınmacılar Komitesi
YUKK	Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu

ÖNSÖZ

Bu tez çalışmasında Türkiye’de yaşayan gayrimüslim azınlıkların Türkiye’deki hukuki ve sosyal açıdan durumları sorgulanmış ve Türkiye’nin taraf olduğu uluslararası sözleşme metinlerinin azınlıklara hangi şekilde uygulandığı irdelenmiştir. Özellikle 2011 yılı itibariyle Türkiye yoğun bir göç dalgasına maruz kalmıştır. Bu bağlamda Türkiye için düzenlenen AB ilerleme raporlarında da görüleceği üzere Türkiye’nin mültecilere bakış açısı yıldan yıla değişikliğe uğramış, özellikle gayrimüslim olan mültecilere ayrımcı bir tutum sergilendiği gözlenmiştir. Türkiye hükümetinin gerek gayrimüslim azınlıklara uyguladığı ayrımcı politika gerekse de 1951 Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Cenevre Sözleşmesi’ne koymuş olduğu coğrafi çekince uluslararası arenada da eleştiri konusu olmuştur. Tezde Lozan Anlaşmasından beridir tanınmayan ancak Türkiye’ye farklı sebeplerden iltica etmek, sığınmak zorunda kalmış Müslüman olmayan azınlıklardan bahsedilerek, hukuki statüleri ve uygulanan yasal düzenlemeler ışığında konumları sorgulanmıştır.

Tez, radikal terör örgütlerinin zulmünden dolayı yerinden edilen ve köle pazarlarında istismar edilen Ezidi kadın ve çocuklara ithaf edilmiştir. Bu kadınlar, bir toplum teamülü olan uzun saçlarını kendilerine ağır gelen vakıalar meydana geldiğinde keserlerdi. İç sular ve denizlerde hayatını kaybeden sayısız kadın, çocuk göçmene atfen; Tez yazım sürecinde sınırsız desteğini gördüğüm kıymetli hocam ve tez danışmanı Doç. Dr. Zehra Yılmaz’a sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

GİRİŞ

Göç olgusunun insanlık tarihi kadar eski olduğu bilinen bir gerçektir ve günümüzde üzerinde durduğumuz ve tartıştığımız uluslararası göç kavramı ancak on dokuzuncu yüzyılda olgunlaşmış bir olgudur (İçduygu, 2014:13). Bunun sebebi on dokuzuncu yüzyılla birlikte Avrupa’da ulus-devletlerin kurulmaya başlaması ve ülke sınırlarının belirginleşmesidir. Ülke sınırlarının çizilmesi neticesinde “vatandaş” ve “yabancı” olarak nitelendirilenlerin bir kimlikle tanımlanması, daha sonraki aşama olan pasaport uygulaması ile devletlerin yabancılara verdiği çalışma ve oturma izinleri on dokuzuncu yüzyılın sonlarında kurumsallaşmıştır. Bu süreç, her anlamda “göç” olarak nitelendirdiğimiz olgunun peyda olduğu dönem olmuştur (İçduygu, 2006’dan aktaran Messina ve Lahav, 2014:13).

Uluslararası göçün 19.yüzyılın sonlarında başlaması aynı zamanda da 20.yüzyılla birlikte önemli bir siyasal alan haline gelmesi Avrupa’da imparatorlukların çökmesi sonucu olmuştur. İmparatorlukların çökmesiyle birlikte ulus devletlerin kurulması “yurttaş”, “toplum” ve “devlet” üçlüsünün şekillendirdiği siyasal yapının oluşması ile sonuçlanmıştır. Kitlesele göçlerin temel olarak Birinci Dünya Savaşı sonrası gerçekleşmesi tüm devletleri bu kitlesele göçe karşı mücadele etmeye zorlamış ve uluslararasıında ikili anlaşmaların yapılmasına vesile olmuştur. Ancak, göç akımlarının yoğunluğu ve büyüklüğü bunun yanında dünya sisteminin küreselleşmesi devletlerin mültecilik ve sığınma konularını daha detaylı bir şekilde ele almasını sağlamıştır. Bu sebeple, 20.yüzyılın başlarında göçmenlerin haklarını ve hukuki statülerini belirlemek üzere Birleşmiş Milletler (BM) çatısı altında temel düzenlemeler yapılmaya başlanmış ve BM Genel Meclisi tarafından 14 Aralık 1950 tarihinde Birleşmiş Milletler Yüksek Komiserliği (BMMYK) kurulmuştur (Cenevreofisi. dt.mfa.gov.tr, 2019). Dünya genelindeki göçmenlerin sorunlarını, durumlarını izlemek ve gerekli çözümler üretmek adına kurulan BMMYK, bu konuyla ilgili olarak ilk temel düzenlemeleri 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi ve 1967 New York Protokolünü uygulamaya koyarak yapmıştır (Cenevreofisi. dt.mfa.gov.tr, 2019).

20. yüzyılın başlarında yapılan bu uluslararası düzenlemelere taraf olan devletler, mülteci hakları ve hukuku konusunda gerekli düzenlemeleri kabul ettiklerini ve bu düzenlemeleri kendi ulusal mevzuatlarına uygun hale getireceklerini beyan etmişlerdir. Bu sebeple, bu sözleşmelere taraf olan her bir devlet, mülteci tanımını, kimlere hangi şartlarda mülteci ve sığınmacı statüsü verileceğini, verilen bu statülerin şartlarını ve ne zaman sona ereceğini kabul ederek ilgili düzenlemeleri kendi ulusal mevzuatlarında uygulamaya çalışmışlardır.

20. yüzyıldan bugüne kadar Birleşmiş Milletler Yüksek Komiserliği (BMMYK) başta olmak üzere birçok sivil ya da kamu kurum ve kuruluş, mülteciler ve sığınmacılarla ilgili birçok çalışma yapmıştır. Ancak, dünyanın neredeyse her yerinde var olan mültecilik sorununun artarak durdurulmaz bir hal alması, göç ve sığınma konusunda uluslararası mekanizmaların ne denli yetersiz kaldığını göstermektedir (Güler, 2017:1). Bu, şiddete, baskıya ve zulme maruz kalan ve göç etmek zorunda kalan kişilerin durumlarına, mevcut uluslararası hukuk ile mülteci hukukunun çözüm üretememesi ve uluslararası antlaşmalara taraf olan devletlerin yeteri kadar sorumluluk almamalarından kaynaklanmaktadır (İçduygu, 2014:249).

Böylesi bir arka plana sahip olan göç mevzusu, dolayısıyla Türkiye’yi de kuruluşundan bu yana etkilemektedir. Özellikle, 2011 yılı sonrasında Suriye’den Türkiye’ye büyüklük açısından eşine az rastlanır göç akışı gerçekleşmiştir. Diğer yandan, Türkiye’ye Suriyelilerden sonra en fazla göç edenler 27 Temmuz 2020 tarihli Göç İdaresi genel Müdürlüğü verilerine göre; “396.000 ile Afganlar”, “155.000 ile Iraklılar” ve “47.000 ile İranlılar” olmuştur (GİGM, 2020). Bu verilerden de anlaşılacağı üzere Türkiye, 1951 Cenevre Sözleşmesi’ndeki coğrafi sınırlandırma şartı gereği sadece Avrupa’dan gelen sığınmacıların sığınma başvurusunu kabul edeceğini belirtmişse de günümüzde yoğun olarak Türkiye’ye sığınma başvurusunda bulunan İranlıların, Iraklıların ve Afganların da sığınma başvurusunu kabul etmekte ve bu kişilere geçici sığınma hakkı tanımaktadır. Dolayısıyla, pratikte sınırlı da olsa coğrafi çekince şartı uygulanmamıştır. Türkiye, Avrupa Konseyi üye ülkeleri dışından gelen sığınmacılara geçici sığınma hakkı vererek; sığınmacıların mültecilik statülerini BMMYK ve İçişleri

Bakanlığının ortak çalışmasıyla onaylamaktadır ve bu sığınmacıları ilgili bir bölgeye veya üçüncü bir ülkeye yerleştirmektedir (İçduygu, 2014:236).

Türkiye'nin göçmen konusunda coğrafi sınırlandırma ilkesini benimsemesinin nedeni; istikrarsız ve yoksul bölgelerden gelen kişilerin Türkiye'de ekonomik ve politik olarak bir kaosa sebep olmalarını önlemektir (Halim, 2013:7). Zira bu bölgeler aynı zamanda dünyada en fazla mülteci üreten ülkeleri de içinde barındırmaktadır. Ancak, Türkiye'nin sözleşmecî devlet sıfatı ile taraf olduğu 1951 Cenevre Sözleşmesi gibi uluslararası anlaşmalar ve AB uyumu gereği; Türkiye'nin uygulamış olduğu coğrafi sınırlandırma ilkesi birçok uluslararası kurum ve ülke tarafından kabul edilmemekte ve eleştirilmektedir. Eleştirilerin en temel nedeni ise coğrafi sınırlandırmanın Avrupa dışında zulme uğrayan ve fakat bu zulüm nedeniyle mukim olduğu ülkeyi terk etmek zorunda kalmış insanları kapsam dışı bırakmasıdır. 1951 Cenevre Sözleşmesi'nin barındırdığı mezkûr sınırlama sebebiyle sığınmacıların ihtiyaçlarının karşılanamaması neticesinde 1967 yılında Cenevre Sözleşmesi'ne ilave edilen Protokol kabul edilmiş ve sınırlama isteğe bağlı olarak kaldırılmıştır. Ancak, Türkiye hükümeti 1967 Protokolünü de coğrafi sınırlama ile kabul etmiştir. Türkiye'nin hem 1951 Cenevre Sözleşmesini hem de 1967 Protokolünü coğrafi sınırlama ile kabul ederek madde hükmüne özellikle "Avrupa'dan" ibaresini koyması taraf olduğu İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Avrupa Birliği (AB)-Türkiye uyum müktesebatına ters düşmektedir.

Öte yandan, göçmen mevzuatı konusunda Türkiye'ye yönelik yapılan eleştirilerden bir diğeri de Türkiye'nin Müslüman olmayan azınlıklara yönelik izlediği politikalaradır. Türkiye'nin ulusal mevzuatında Müslüman olmayan azınlıklara yönelik özel hükümlerin yer almaması ve bu azınlık kesimin dini taleplerinin yerine getirilmemesi sürekli olarak Türkiye hakkında yayınlanan AB İlerleme Raporlarında bahsedilmekte ve dolayısıyla bu konu Türkiye ve AB arasında bir gerilime de neden olmaktadır.

Türkiye'nin Müslüman olmayan azınlıkların haklarını korumaya yönelik ciddi girişimlerde bulunmaması AB ile uyum sürecini sekteye uğratmaktadır.

Öyle ki bu durum katılım müzakerelerinde Türkiye aleyhine neticeler meydana getirmiştir. Brüksel’de 18 Mart 2016 Tarihinde yapılan Üçüncü Türkiye-AB Zirvesi’nde Ortak Göç Eylem Planı toplantı konusu olarak görüşülmüş ve bu konuda bildiri yayınlanmıştır. Yayınlanan bildiride AB, Suriyeliler ve diğer uyruklulara yönelik yeni vize gerekliliği üzerinde durmuş ve ilk etapta mali yardım dışındaki yardımları askıya almış bilahare 6 milyar Euro değerinde mali yardımın yalnızca 2,7 milyar Euroluk kısmını karşılayarak mali yardımı da sınırlandırmıştır. Türkiye-AB Zirvesinin en önemli sonucu ise AB’nin Konsey kararları doğrultusunda talik edilen katılım müzakerelerinin yeniden canlanması konusunda istekli davranmadığının anlaşılması olmuştur. Türkiye’nin özellikle 1994’ten günümüze göçmenlerin hakları ve hukuki statüsüne yönelik önemli gelişmeler kaydetmesi; ancak Müslüman olmayan azınlıklara yönelik ulusal mevzuatta düzenleme yapmaması ve ilerleme sağlayamaması taraf olduğu 1948 tarihli İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi ve 1950 tarihli Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesine aykırılık teşkil etmekte ve bu uluslararası antlaşmaların ulusal mevzuattaki uygulanabilirliğini sorgulatır hale getirmektedir.

Türkiye’de göç temalı yasal düzenlemelerin teorik altyapısının, yasal düzenlemelerin idareye dolayısı ile devlete takdir hakkı tanınarak gerçekleştirilmesi ve mevcut yasal düzenlemelerin uygulanmasından kaynaklı meydana gelen durum; farklı menşei ülke vatandaşları hatta farklı inanç mensubu göçmenler arasında doğal bir hiyerarşi meydana getirmiş durumdadır. Farklı menşei ülke vatandaşı olup, Türkiye’ye iltica etmek durumunda kalan Gayrimüslim göçmenlerin, Müslüman göçmenlere nazaran hukuki anlamda yeterince korunmadıklarını düşünmeleri; buna bağlı olarak sınıfsal bir aşağılanma da hissetmeleri, göçmenler arasında inanç anlamında bir hiyerarşinin mevcudiyetinin sorgulanması gereğini beraberinde getirmektedir. Farklı inanç gruplarına mensup göçmenlerin, ekseriyeti Müslüman olan hedef ya da transit ülkenin hukuk sistemi içerisinde nerede konumlandırıldığı önem arz etmektedir. Bu konum aynı zamanda devlet politikasının ve göç uyumunun unsurlarını da ihtiva etmektedir. Geçici Koruma hukuki statüsünden faydalanan Suriyeli göçmen ile Iraklı Gayrimüslim Keldani’nin göçün sosyolojik, tarihsel, pratiğini eşit şekilde yaşayıp, menfi etkilerinden müştereken faydalanmış olmalarına rağmen

hukuki statü olarak farklı konumlandırılmaları göçün hukuk pratiğinin bir ayırım gözetilerek gerçekleştiğine karine teşkil etmekte olup, bu durumun bilimsel olarak araştırılması önem arz etmektedir.

Günümüzde Müslüman muhafazakâr kültürün egemen olduğu toplumsal yapı, kültürel uyum için Müslüman göçmenler açısından avantajlı görünse de Müslüman olmayan göçmenler arasında sınıfsal bakış açısına ve toplumsal karantinaya (Yozgat'ta ikamet eden Hristiyan Ermenilerin, gerçek isimlerini gizlemeleri, ibadetlerini gizlice gerçekleştirmeye çaba göstermeleri, inançlarına ilişkin olarak mukim oldukları çevreye karşı gizlenme eğilimi) sebep olmaktadır.

Bu bağlamda mezkûr çalışmada, Türkiye'deki Müslüman olmayan göçmenlerin hukuki hakları, yapılan yasal düzenlemeler, hükümetin göçmen statüsünde yer alan dini kesimlere yönelik tavrı ve konuyla ilgili birçok uluslararası antlaşmaya taraf olması, mezkûr yasaların iç hukukumuzun bir parçasına dönüşüp dönüşmediği ile yasal alt yapısı bulunmasına rağmen mevzuatın fiili görünümünün mevcudiyeti ve sebepleri araştırılacaktır. Bu çerçevede tez çalışmasının soruları şöyle belirlenmiştir:

1. 2011 sonrası Türkiye'deki Müslüman olmayan azınlıkların hakları ne derece korunmaktadır, bu kesimin haklarına yönelik uluslararası mevzuatta geçen hükümlere Türkiye uymakta mıdır?
2. Göçmen mevzuatı Anayasamızın 90. maddesi muhteviyatı hasebi ile iç hukukumuzun bir parçası konumuna gelmekte midir, yasal alt yapı oluşturulmuş ise de uygulama noktasında hukuksal mevzuat yeterli midir?
3. Avrupa Birliği (AB)-Türkiye uyum süreci ekseninde AB İlerleme Raporlarında Gayrimüslim azınlıklarla ilgili AB, Türkiye'ye uyarılarda bulunmuş mudur?

Araştırmanın esas kapsamı Türkiye'de yaşayan Müslüman olmayan azınlıkların ulusal ve uluslararası göç hukuku bağlamında konumlarıdır.

Bu çalışmada göçmen hukukunun gelişimini ve terminolojisini oluşturan unsurların tamamına değinilmemiştir. Araştırmanın kapsamının böyle bir

sınırlandırmaya tabi tutulmasının sebebi ise esas konu olan Müslüman olmayan göçmenlerin hakları ve hukuki durumlarından uzaklaşmamaktır.

Bunun dışında bu araştırma zaman açısından da bir sınırlamaya tabi tutulmuştur. Araştırmada zaman olarak 2011 yılı sonrası dönemde Türkiye’deki Müslüman olmayan göçmenlere yönelik gelişmeler esas alınmıştır. Bunun sebebi ise; 2011 yılı sonrası Suriye iç savaşıyla birlikte Türkiye’ye yönelen kitlesel göç ve göç eden kesimler arasında azınlık olarak değerlendirilen Müslüman olmayan kesimlerin hukuki durumlarını hem uluslararası mevzuat hem de ulusal mevzuat açısından değerlendirmektir.

Türkiye’ye sığınan Müslüman olmayan azınlıkların haklarının, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi gibi birçok uluslararası antlaşmaya taraf olan Türkiye tarafından gerçekten de korunup korunmadığını öğrenmek ve Türkiye’nin izlemiş olduğu hukuki süreci değerlendirmek çalışmanın önemini ortaya koymaktadır.

Göçmen hukukunu ulusal ve uluslararası mevzuat ekseninde tahlil edip; ortaya çıkan bilgiler doğrultusunda Türkiye’nin 2011 yılı sonrası Müslüman olmayan göçmenlere yönelik hukuki düzenlemelerini ve bunların pratikte uygulanabilirliğini değerlendirmektir.

Türkiye’de akademik anlamda yakın zamanda göç temalı çalışmalar sayıca artmış olup, yapılan çalışmalarda Türkiye’ye yerleşen gayrimüslim göçmenlere ilişkin yeterli değerlendirmeler bulunmamaktadır. Bu konuda yapılan çalışmaların çoğunluğu dinsel farklılık referans gösterilmeden yapılmıştır. Bu tezde güncel göç verileri kullanılmış ve yakın geçmişin göç literatürü taranmış olup, bu anlamda bilimsel literatüre yenilik kazandırmayı amaçlamıştır.

Göçmen hukuku bağlamında Müslüman olmayan azınlık haklarının değerlendirildiği bu araştırmada “nitel araştırma” metodu kullanılmıştır. Bir problemin çözüme kavuşturulmasına ilişkin doküman analizi, görüşme ve gözlem gibi nitel veri toplama metotlarını kullanan nitel araştırma, evveliyatında bilinen ya da henüz fark edilmemiş problemlerin kavranmasına, probleme dair doğal özelliklerin realist bir şekilde ele alınmasına ilişkin subjektif-yorumlayıcı bir

süreci ifade etmektedir (Seale, 1999). Bu tür araştırmalarda olay ve olguların gerçekleşme anına ilişkin analizler ile araştırmacının betimlemeleri ön planda olmaktadır (Golafshani, 2003). Nitel araştırmalarda konunun derinliğinin ve sebeplerinin öğrenilmesi amacıyla olaylar ve durumlar üzerinden yorum, tanımlama ve örnek olaylara yer verilir. Nitekim bu araştırma da örnek olaylar ve durumlar üzerinden gerçekleştirilmiştir. Diğer yandan, araştırmada yer yer karşılaştırmalı analiz yöntemi ve bir durumun mevcut sorununu ortaya koyan betimsel yöntem modeli de kullanılmıştır. Literatür taraması için de; Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi internet veri tabanı ile kütüphanesi, YÖK-TEZ ve diğer üniversitelerin konuyla ilgili olan çalışmalarından yararlanılmıştır.

Göçmen hukuku bağlamında gayrimüslim azınlıkların haklarının ve hukuki statülerinin incelendiği bu araştırmanın birinci bölümünde; konuya dair ön bir bilgi sağlamak adına göç, göçmen, mülteci ve sığınmacı terimleri ile azınlık kavramları açıklanmıştır. Ayrıca, göçmen açısından göç ettiği yerde dini değerlere saygı; haklar itibarıyla de özgür hissetme ve temel haklardan yararlanabilme durumları göç- din ilişkisi ve göç-hukuk ilişkisi ekseninde değerlendirilmiştir.

Araştırmanın ikinci bölümünde, göçmen hukuku ana başlığı altında ulusal ve uluslararası mevzuat açıklanmıştır. Burada amaç, uluslararası mevzuatta yapılan sözleşmelerin ve düzenlemelerin ulusal mevzuattaki karşılığını ortaya koymaktır.

Üçüncü bölümde, Türkiye’deki Müslüman olmayan azınlıkların hukuki durumları ve Türkiye’ye göç eden Müslüman olmayan azınlıkların, azınlık olarak nitelendirilmelerine sebep olan dini kimlikleri ile bu kimliklerin Türkiye toplumundaki yansımaları üzerinde durulmuştur. Diğer yandan, son yıllarda Türkiye’ye sığınma başvurusu artan Müslüman olmayan azınlıklara da yer verilmiştir.

Araştırmanın son bölümünde ise 2011 yılı sonrası Müslüman olmayan azınlıklara yönelik yapılan yasal düzenlemelere, Türkiye’nin AB ile uyumu neticesinde yürüttüğü entegrasyon politikalarına ve Türkiye’nin yürüttüğü Müslüman olmayan göçmen politikasına karşı AB’nin tutumuna değinilerek 2011-2019 yılları arasındaki AB ilerleme raporları konu çerçevesinde incelenmiştir.

1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bu başlık, ana hatlarıyla tarihte göç ve göçün nedenlerini ortaya koymak amacıyla hazırlanmamış, öncelikle Göç, Göçmen, Mülteci, Sığınmacı ve Azınlık kavramlarının farklı tanımlamalarına yer verilerek genel bir değerlendirme yapılmaya çalışılmıştır.

1.1.Göç Kavramı

Göç olgusunu genel olarak, yerleşik olmayan ya da herhangi bir vatandaşlığa sahip olmayan insanların kalıcı bir yer veya vatandaşlık edinmek için bir yerden başka bir yere gitmek durumunda kaldıkları, dolayısıyla sürekli hareket halinde oldukları; sebepleri itibariyle çok yönlü olan bir olgu olarak tanımlayabiliriz (İçduygu, 2014:17). Göç, başka bir ifadeyle coğrafi yer değiştirme sürecinin sosyal, ekonomik, siyasi ve kültürel tarafıyla toplum yapısını şekil veren nüfus hareketidir (Özer, 2014:11). Çakır'a göre göç, birtakım faktörlerin insan zihninde ortaya çıkardığı istemli/kasıtlı ya da istemsiz güdülenmelerin, mekânda yer değiştirme maksadıyla eyleme dönüşmesidir (Çakır, 2011). Demirhan ve Aslan'a göre ise göç, bir kişinin devamlı olarak ikamet ettiği yerden ayrılarak yaşadığı yeri terk etme durumudur. Bunun sebebi, insanların yaşadıkları yerde hayatlarını idame edememeleri gibi şartlara bağlı veya mevcut sosyo-ekonomik politikalara karşı refleks göstermeleridir (Demirhan ve Aslan, 2005:147).

Göç ile ilgili çeşitli tanımlamalar yapılmakla birlikte ortak bir yargı söz konusudur o da göçün mevcut bulunulan yerden başka bir yere gitme eylemi olmasıdır. Göç olgusunun asırlardan beri devam etmiş mevcudiyeti içinde “mekân değiştirme” hareketlerini görmek her zaman mümkündür. İnsanlık tarihinde ve halen insanların göç etme sebepleri çok çeşitli olmuştur. Bunlar arasında;

devletlerin iskân politikaları, sürgünler, savaşlar, ekonomik refahın artırılması ve doğal afetler sayılabilir. İnsanların yaptıkları bu göçler kalıcı olabileceği gibi geçici de olabilir.

İnsanoğlunun varoluşundan itibaren konar-göçer toplumların olduğu bilinen bir gerçektir. İnsanoğlu yerleşik hayata geçmeden önce istediği yerde konaklayabiliyordu; ancak 19. yüzyılın sonlarıyla beraber başlayan ulus-devletleşme süreci farklı kültürleri ve farklı milletleri sınırlar itibariyle ayırtmıştır. Dolayısıyla bu durum; “yabancı” ve “vatandaş” gibi iki ayrı terimin peyda olmasına sebep olmuş ve sınırlar arasında geçiş için de gerekli bir belgenin yani pasaportun olmasını zorunlu kılmıştır. Bu tür bir uygulama haliyle insanların sınırlar arasında serbest bir şekilde hareket etmesini kısıtlamıştır. 19. yüzyılın sonlarından itibaren insanların istedikleri gibi hareket etmesine sınırlandırmalar getiren devletler, uluslararası göç konusunda birtakım düzenlemelerin yapılması gerektiği fikrine varmıştır. Bu sebeple, 20.yüzyılın başlarında göç edenlerin haklarını ve hukuki statülerini belirlemek üzere Birleşmiş Milletler (BM) çatısı altında bazı temel düzenlemeler yapılmaya başlanmıştır. Bu dönemde yapılmaya başlanan düzenlemeler göç edenin haklarını ve hukuki statüsünü garanti altına almış olsa da beraberinde yarattığı küreselleşme siyaseti ve hegemon düzen sebebiyle istenilen düzeyde göçmenin hakkını koruyamamıştır. Çünkü ulus devletler, uluslararası göçü ulus devletlerin vatandaşlık ve sosyal refah sistemine, düzenine ve sınırına bir tehdit olarak görmektedirler. (Öner, 2012:14). Böylece sığınmacılar, mülteci ya da göçmenler toplumsal düzeni bozan birer tehdit unsuru olarak görülmektedirler. Son zamanlarda Avrupa ülkelerinin göçmenlere karşı kapılarını kapatarak tepki göstermesi bu duruma örnek teşkil etmektedir. Bu duruma günümüz mülteci ve göçmen sorunları örnektir.

1.1.1. Göçmen, Mülteci Ve Sığınmacı Terimleri

1.1.1.1. Göçmen

Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı’nın (T.C.İ.B) ifadesine göre; “Uluslararası hukukta geniş kapsamlı bir göçmen betimlemesi bulunmamaktadır.”

(T.C.İ.B, 2013:44) Genel anlamda, kendi menşe ülkesinden, birçok sebepten dolayı, başka ülkeye göç eden kimseler göçmen olarak tanımlanmaktadır (UNHCR, 2018).

Uluslararası Göç Örgütü (IOM), uluslararası bir sınırı geçerek; 1) bireyin hukuki konumu, 2) hareket etmenin bilinçli veya istemsiz şekilde meydana gelmesi, 3) yer değiştirme hareketinin nedenleri ya da 4) hedef ülkedeki kalma süresi gibi faktörleri nazara almadan, bulunduğu menşe ülkesinden uzaklaşan kimseleri (IOM, 2011) göçmen olarak tanımlar.

862/2007 sayılı Avrupa Parlamentosu ve Konseyi Tüzüğü'nün madde 2, fıkra 1, (b) bendine göre ise göçmen; “kendi menşe ülkesinden ya da üçüncü bir ülkeden başka bir üye devletin topraklarına, en az 12 aylık bir süre için (ya da tahminen 12 aylık bir süre için) yerleşen kişiler” olarak tanımlanmaktadır. (European Union, 2007) Bu açıklama IOM'un açıklamasına bir tek zaman boyutu eklemektedir.

Türkiye'nin ulusal mevzuatında “göçmen” kavramı, 5543 sayılı İskân Kanunu'nun 3.maddesinin 1.fikrasının (d) bendinde tanımlanmıştır. Bu maddeye göre, “Türk soyundan ve Türk kültürüne bağlı olup, ülkemize yerleşmek amacıyla tek başına veya toplu olarak gelen kimselere göçmen” denilmektedir. (T.C. Resmî Gazete, 2006) Bu çerçevede; T.C.İ.B. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün tanımlamasına göre “göçmen”; “(...) şahsın göç etme iradesini, kendi hür tercihi ile ve “kişisel rahatlık” sebepleriyle kararlaştırdığı tüm durumları kapsar. (T.C.İ.B, 2013:55)

1.1.1.2. Mülteci

Mülteci kavramı, 1951 tarihli Mültecilerin Hukuki Durumuna İlişkin Cenevre Sözleşmesi'ne göre şöyle tanımlanmıştır; “ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle, yararlanmak istemeyen kişidir.”

Türkiye Cumhuriyeti 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi'ne "Coğrafi Sınırlama" şartı ile taraftır. Coğrafi sınırlama neticesinde Türkiye, Avrupa Konseyi üyesi ülkeleri haricinde sığınma talep edenlere geçici koruma sağlamaktadır. Dolayısıyla Türkiye, Avrupa Konseyi'ne üyeliği bulunmayan İran, Irak ve Afganistan gibi ülkelere coğrafi sınırlama şartı uygulayarak buradan gelen kişilere mülteci statüsü vermemektedir (SGDD, 2017).

Avrupa Konseyi Yönergesinin 2.maddesinin (c) fıkrasına göre mülteci; *"ırk, din, milliyet, siyasal görüş ya da belirli bir sosyal gruba üye olmak nedeniyle zulüm göreceğine dair yerinde bir korkuyla uyruğunda olduğu ülkenin dışında olan ve söz konusu korku nedeniyle kendisini o ülkenin korumasına bırakmak istemeyen bir üçüncü ülke uyruklu ya da, yukarıda belirtilen nedenlerle önceki daimi ikamet yeri olan ülkenin dışında olup da o ülkeye dönemeyen ya da söz konusu korku nedeniyle, dönmek istemeyen vatansız kişidir"* (T.C.İ.B, 2005:212).

Türkiye'nin ise bu uluslararası belgeleri takiben 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nda (YUKK) mülteci tanımlamasını yaptığını görürüz. İlgili maddedeki tanıma göre; *"Avrupa ülkelerinde meydana gelen olaylar nedeniyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında mülteci statüsü verilir."* (SGDD, 2017) Diğer yandan, İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Mülteci statüsü haiz olmayan, Avrupa dışından gelen kişiler için de ulusal mevzuata göre yeni düzenlemeler yapmıştır. Bu düzenlemelerden birincisi "Şartlı Mülteci", ikincisi "Geçici Koruma" ve üçüncüsü ise "İkincil Koruma"dır. Uluslararası koruma kapsamında değerlendirilen bu kişiler kendi ülkelerinde korunamadıklarından göç ettikleri ülkelerde uluslararası koruma kuralları kapsamında bir korumaya tabi tutulurlar (Çelik, 2015:72). Bu bağlamda, Türkiye'den koruma talep eden kişilere Türkiye, 1951 tarihli Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Cenevre Sözleşmesi, 2013 tarihli YUKK ve Türkiye-AB

müktesebatlarına uyum kuralları çerçevesinde işlem yapmaktadır (Çelik, 2015:72). Dolayısıyla, uluslararası mevzuatta geçmeyen “şartlı mülteci”, “geçici koruma” ve “ikincil koruma” statüleri Türk hukuk mevzuatına özgü durumlardır. Bunun sebebi ise; Türkiye’nin Cenevre Sözleşmesi’ne koyduğu “coğrafi sınırlandırma” ilkesindeki kısmi eksikliği giderme çabasıdır kaynaklanmaktadır (Çelik, 2015:72). Bu çerçevede, sözü geçen kavramların tam olarak mevzuatta nasıl tanımlandığına daha detaylı bakabilmek için her birini ayrı ayrı ele almak gerekir.

1.1.1.3. Şartlı Mülteci

Bir devlet, toplu halde veya bireysel olarak sığınma talep eden kişiler için uluslararası sorumlulukları gereği ve ulusal mevzuatı kapsamında bir değerlendirme yapar (Pazarcı, 2010:215). Nitekim Türkiye’de YUKK yürürlüğe girmeden önce, göç ve sığınma konusunda genel olarak kanun niteliğinde temel bir düzenleme bulunmamaktaydı (Çelik, 2015:68-70). Dolayısıyla, Türkiye’nin göç ve sığınma alanında yaptığı işlemler genellikle 1994 Yönetmeliği olarak anılan “Türkiye’ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye’den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılar ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik” (Resmi Gazete, 1994) baz alınarak yapılmaktaydı. Bu yönetmelik bireysel ve toplu sığınma vakaları artınca mevzuattaki boşluğu doldurma ve idari çözümler geliştirme saiki ile çıkarılmış olup sığınma olaylarına ilişkin ilk kanuni belge olma özelliğine sahiptir. Fakat yönetmelik mevzuattaki boşlukları gidermeye yeterli gelmemiştir.

2013 yılı sonrasında; Avrupa ülkeleri dışından gelen ve sığınma talep eden kişiler YUKK’un 62.maddesi doğrultusunda “şartlı mülteci” olarak adlandırılmış ve söz konusu kanunda şu şekilde tanımlanmıştır: *“Avrupa ülkeleri dışında meydana gelen olaylar sebebiyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak*

istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönememe korkusundan veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında şartlı mülteci statüsü verilir.” Ayrıca, YUKK’ un resmi bir nitelik kazanmasıyla birlikte tanımlanan şartlı mülteci statüsü; bu kişilerin üçüncü bir ülkeye yerleştirilinceye kadar ki yaşamlarını idame ettirmeyi ve her türlü yasal korumayı da ifade etmektedir. Yasa’nın şartlı mülteci düzenlemesi ile yabacıların üçüncü ülkeye gönderilinceye dek Türkiye’de kalabilecek olmaları insancıl hukuk ile de bağdaşmaktadır. Şartlı mülteci statüsüne ilişkin bu önemli noktanın altını çizdikten sonra “Geçici Koruma”ya geçmekte fayda var.

1.1.1.4. Geçici Koruma

2011 Suriye iç savaşından sonra Türkiye’ye yönelen kitlesel göçe karşı Türkiye ilk olarak göç etmek zorunda kalan bu kişilere “Geçici Koruma Yönergesi” çıkartmış ve bu kişilerin temel ihtiyaçlarının karşılanması ve barınmalarının sağlanması için konteyner kentler ile çadır kentler kurmuştur (Çelik, 2015:70). Ancak, yasal dayanaktan yoksun olan bu yönerge göç etmek zorunda kalan bu kişilerin hak ve yükümlülüklerini güvence altına almıyordu. Nitekim bu durum, 2013 yılında çıkartılan YUKK ile yeniden düzenlenmiş ve “Geçici Koruma Yönetmeliği ”ne dönüştürülerek bu kişilerin hak ve yükümlülükleri kanun çerçevesine alınmıştır (Çelik, 2015:70). Böylece, YUKK’un 6458 sayılı “Geçici Koruma” başlıklı 91.maddesinin 1.fıkrasında “Geçici Koruma” şu şekilde düzenlenmiştir: *“Ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılara geçici koruma sağlanabilir.”* Dolayısıyla yapılan bu yeni düzenleme; AB-Türkiye uyum müktesebatı, Türkiye’nin taraf olduğu 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi, 1948 tarihli İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi ve 1950 tarihli Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi kapsamında değerlendirilerek Türkiye’nin ulusal mevzuatına uygun hale getirilmiştir (Çelik, 2015). Yine düzenlemenin içerdiği bir başka önemli konu ise diğer başlıkta ele alacağımız “İkincil Koruma”dır.

1.1.1.5. İkincil Koruma

“Üçüncü Ülke Vatandaşlarının ya da Vatansız Kişilerin Mülteci Olarak ya da Başka Şekilde Uluslararası Korumaya Muhtaç Kişiler Olarak Nitelendirmeleri ve Statüleri ile Sağlanacak Korumanın Kapsamına İlişkin Asgari Standartlar Hakkında 2014/83/EC sayılı Konsey Yönergesi” uyarınca ikincil koruma, 1951 Cenevre Sözleşmesi uyarınca mülteci olarak nitelendirilemeyen ancak uluslararası korumaya muhtaç olan kişiler için kabul edilmiştir (Çelik, 2015:78). Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’nun ikincil korumayı düzenleyen 63.maddesi de mezkûr Yönerge’ ye paralel olarak tanzim edilmiş olup özetle, hukuken kendilerine mülteci ya da şartlı mülteci sıfatı tanınmayan sığınmacı ya da göçmenlerin menşe ülkesine veya yaşadığı yer ülkesine geri gönderilmesi durumunda, ölüm cezasına mahkûm olacak veya ölüm cezası uygulanacak, işkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muamele ile karşı karşıya kalacak olma nedenleriyle menşe veya ikamet ülkesi korumasından yararlanamayacak olması durumlarda yabancıya ikincil koruma statüsü verilebileceğini belirtmektedir.

1.1.1.6. Sığınmacı

Sığınmacı kavramının tanımına 1951 Cenevre Sözleşmesi ve 6458 sayılı YUKK’ da yer verilmemiştir ancak Göç Terimler Sözlüğünde; “Mülteci olabilmek için gerekli ölçütleri taşıyan, ancak kendisine resmi otorite tarafından henüz mültecilik statüsü tanınmayan kişi” (Beter, 2016:4). Şeklinde tanımlanmıştır.

Hali hazırda yürürlükte olmayan “Türkiye’ye İltica Eden veya Başka Bir ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye’den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar İle Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılar ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkındaki Yönetmelik” bir diğer adı ile 1994 tarihli İltica ve Sığınma Yönetmeliği’ne göre ise sığınmacı şu şekilde tanımlanmıştır: “ırkı, dini, milliyeti, belirli bir toplumsal gruba üyeliği veya siyasi düşünceleri nedeniyle takibata uğrayacağından haklı

olarak korktuğu için vatandaşı olduğu ülke dışında bulunan ve vatandaşı olduğu ülkenin himayesinden istifade edemeyen veya korkudan dolayı istifade etmek istemeyen ya da uyruğu yoksa önceden ikamet ettiği ülke dışında bulunuyorsa oraya dönmeyen veya korkusundan dönmek istemeyen yabancıya verilen ifadedir.”

Hem “sığınmacı” hem de “mülteci” tanımlarının ulusal mevzuat açısından eksikliklerini değerlendirecek olursak; Türkiye’nin “sığınmacı” ve “mülteci” tanımlamaları uluslararası mevzuattan farklılık göstermektedir. Ulusal mevzuata göre mülteci kavramının tanımında “Avrupa’da meydana gelen olaylar sebebi ile” ibaresi yer almaktadır. Bu ibare ile Avrupa dışından gelen kişi sığınmacı statüsündeyken mültecilik statüsü için tüm şartları sağlasa dahi mülteci olarak kabul edilememektedir. Uluslararası mülteci hukukunda ise; sığınmacı statüsü geçici bir durum olmakla birlikte şartların oluştuğunun anlaşılması üzerine kişi mülteci statüsü kazanmaktadır. Ulusal mevzuattaki bu durum “coğrafi kısıtlama” sebebiyle mümkün değildir (Başak, 2011:14). Dolayısıyla, Türkiye’nin bu tavrı AB ile uyum sürecini zorlaştırmakta ve üye ülke olmasını geciktirmektedir.

Ulusal ve iç hukukumuzda dâhil olmuş uluslararası mevzuatlarda tanımlanmış olan işbu statülere haiz yabancı uyruklu şahıslar Türkiye’de azınlık durumundadırlar. Aşağıda “azınlık” kavramı detaylı bir şekilde irdelenecek ve Türkiye’de yaşayan azınlıkların dini inançları sebebiyle karşı karşıya kaldıkları muameleler değerlendirilecektir.

1.1.2. Azınlık Kavramı

Günümüzde tanımlanan şekliyle azınlık kavramı, koruması ve hakları 16.yüzyılda Avrupa’da dinsel azınlık bağlamında literatüre peyda oldu (Oran, 2018:17). Toplum içinde birlik ve beraberlik değerlerine ters düşmenin veya başkaldırmanın sonucu olarak azınlık denilen kavram ya da olgu ortaya çıktı. Bu durum din temelli bir ideoloji ise dinsel azınlık olarak, eğer ki milliyetçilik temelli bir ideoloji ise ulusal azınlık olarak nitelendirildi (Oran, 2018:17). Bu bağlamda Oran’ın azınlık kavramı tanımı şöyledir: “Tebaa/Yurttaşlar içinde farklılık

gösteren ve hükmetme durumunda bulunmayan (başat olmayan) nispeten küçük grup.” (2018:17) BM İnsan Hakları Komisyonu Ayrımcılığın Önlenmesi ve Azınlıkların Korunması Alt Komisyonu’nun 1977 yılında hazırladığı raporda ise azınlık kavramı daha geniş bir çerçeveye oturtularak şu şekilde tanımlanmıştır; “Bir devlet içinde yer alan nüfusun geri kalanına göre sayıca az olup, konum itibarıyla egemen olmayan, nüfusun geri kalanından farklı dinsel, dilsel veya etnik özelliklere sahip olan ve geleneklerini, dillerini, kültürlerini ya da dinlerini korumaya yönelik, üstü örtülü de olsa, bir dayanışma içinde olan ve bu duyguyu gösteren gruptur.” (Aslan, 1991’den aktaran: Capotorti, 1991:96) Azınlık kavramının hukuki anlamda ortak kabul görmüş bir tanımının bulunmamasının sebebi devletlerin azınlık haklarını kendi politik menfaatleri gereği dar bir bakış açısı ile yorumlamalarıdır.

Uluslararası belgelerde azınlıkların kendi kültürlerini, dillerini, dinlerini, kimliklerini ve geleneklerini korumaları gereği vurgulanmıştır. Dolayısıyla kendi örgütlerine, azınlık dilinde haberleşme ve ifade hürriyetlerine, kendi kitle iletişim araçlarına sahip olmalarına imkân tanınmıştır. Bunun yanında bu belgelerde isim ve soy isimleri de dâhil olmak üzere kendi azınlık dillerini kullanmalarına ve bu dilde eğitim vermelerine ilişkin haklar da yer almaktadır. Burada ulaşılmak istenen temel amaç azınlık toplumuna mensup insanların çoğunlukla fiili eşitliklerinin sağlanmasıdır (Aydın, 2011:27).

Türkiye’nin ulusal mevzuatında ise azınlık kavramının tanımlanması “gayrimüslim” azınlıklarla sınırlı tutulmuştur. Din temelli ideolojilere yönelik yapılan en genel düzenleme 1923 tarihli Lozan Barış Antlaşması’dır. Ancak bu antlaşmada geçen ve gayrimüslim olarak sınırlandırılan azınlık haklarından Türkiye’deki tüm gayrimüslimler yararlanamamaktadır. Bu haklar sadece üç büyük azınlık grubu olan “Ermeni, Musevi ve Rumlara” uygulanmıştır (Oran, 2018:236). Ayrıca kısmen de olsa Süryanilere de belli haklar verilmiştir. Örneğin Lozan Antlaşmasının hükümlerinden biri olan devlet destekli ya da özel işletmelerce idare edilecek olan okul, kreş ve benzeri eğitim kurumlarının ruhsat alabilmelerinin şartı Türkçe dilinde eğitim verilmesidir. 2014 yılında Ankara 13. İdare Mahkemesi kararı sonucu Süryaniler İstanbul ilinde anaokulu

açabilmişlerdir. Bu okulda Süryanice müfredat Milli Eğitim Bakanlığı tarafından kabul edilmiş ve Süryanice eğitim verilmeye başlanmıştır.¹

Türkiye'nin ulusal mevzuatında azınlıkları “gayrimüslim” azınlık olarak sınırlandırması dini azınlıkların ayrı bir başlık altında incelemesini gerekli kılmıştır. Dolayısıyla, bu araştırmanın da ana sorunsallarından birini oluşturan gayrimüslimlerin ulusal mevzuat içindeki hakları dini azınlık ekseninde bir alt başlıkta anlatılmaya çalışılmıştır.

1.1.2.1. Dini Azınlık

Türkiye'deki yaygın dini inanç Hanefi mezhebidir. Türkiye'de yaşayan diğer dini azınlık gruplarını ise diğer mezheplere, ya da dinlere inananlar ya da herhangi bir inanç grubuna mensubiyeti olmayanlar oluşturmaktadır. Oysa devletin kuruluşundan bu yana, azınlıkların korunduğu tek düzenleme 24 Temmuz 1923 tarihli Lozan Antlaşması'dır. Türkiye, bu anlaşma ile azınlık kapsamının Ermeni, Musevi ve Hristiyan Rumlarla sınırlanmasına karar vermiştir.

Türkiye azınlık kavramını Lozan Antlaşmasında tanımlanan “Gayrimüslim” kavramı içerisinde ifade etmektedir. Bu durum ise Türkiye'ye göç etmiş olan Süryani, Ermeni, Keldani, Ezidi vb. birçok dini azınlığın bu kavram içerisine dâhil edilmediğini ortaya koymaktadır. Bu dini azınlıklar Lozan antlaşması hükümlerinden yararlanamadıklarından hukuk âleminin dışında kalmaktadırlar. Zira Türkiye Cumhuriyeti Devleti o dönem azınlıkların Müslüman toplumdan daha farklı birtakım haklara sahip olmalarını bir tehlike olarak görmüştür (Güllü, 2018:20). Dolayısıyla da bu grupların kolektif kimliklerini öne sürerek hak talebinde bulunmaları sınırlıdır.

Türkiye'de ikamet eden azınlıklara yönelik olarak, azınlık haklarını gözeten hukuki metinler ve ayrımcılıkla mücadeleye ilişkin yasal zemin bulunmamaktadır. Lozan Antlaşması ise gayrimüslim azınlıkların din hürriyetini korumakta ve bu azınlıklara din eğitimi ve dersleri alma hakkı tanımaktadır. Fakat uygulama noktasında bu imkân sadece Musevi, Ermeni ve Rumlarla sınırlanmakta, diğer

¹ meb.gov.tr/bağlantılar/okullar (Erişim Tarihi: 23.06.2020)

gayrimüslim azınlıklar ise bu imkândan faydalanamamaktadır (Oran, 2018:233). Lozan Anlaşması'nın 39.maddesinde gayrimüslim azınlığa mensup Türk vatandaşlarının, Müslümanlarla paralel medeni ve siyasal haklara sahip olacağı belirtilmiş, hükmün ikinci fıkrasında ise Türkiye'de tüm yurttaşların din farkı gözetilmeksizin yasa önünde eşit olacağı vurgulanmıştır. Yine Anlaşmanın 40 ve 41.maddelerinde ise özetle Müslüman olmayan azınlıklarla ilintili olan Türk yurttaşlarının dinsel ayinlerini serbestçe yapabilecekleri ve din ya da yardım amacıyla gelen paralardan yararlanma amacıyla hakça pay alabileceklerinin altı çizilmiştir.

2011 yılı ve sonrasında meydana gelen yoğun göç hareketi ile beraber Bahai, Ermeni, Hristiyan, Keldani, Ezidi vb. birçok dinsel azınlığın Türkiye'ye iltica ettiği bilinmektedir. Türkiye'ye iltica eden azınlığın çoğunluğunu Suriyeliler oluşturmaktadır. Mülteciler Derneği'nin verilerine göre: Türkiye'deki geçici koruma statüsündeki Suriyeli sayısının 16 Temmuz 2020 tarihi itibarıyla bir önceki aya göre 15 bin 512 kişi artarak toplam 3 milyon 600 bin 710 kişi olduğu saptanmıştır. Bu kişilerin 1 milyon 686 bin 259'unu (%46,8) 0-18 yaş arası çocuklar oluşturmakta ve 0-18 yaş arası çocukların ve kadınların toplam sayısı ise 2 milyon 542 bin 481 kişi (%70,6) olduğu belirtilmiştir.²

İçişleri Bakanı Süleyman Soylu' nun 3 Eylül 2019 tarihinde yapmış olduğu açıklamada Türkiye'de doğan Suriyeli bebek sayısının 450 bin civarında olduğunu ve Türk vatandaşlığı verilen Suriyeli sayısının ise 110 bin olduğunu belirtmiştir.³ Küçük bir oranı vatandaşlık kazanan kitlesel göçün süjeleri olan sığınmacı ve mülteciler içerisinde dinsel anlamda farklı inanışa sahip birden fazla kitle bulunmasına rağmen; bu toplulukların sorunları yalnızca idarenin genelteleri ile geçici olarak çözülmeye çalışılmaktadır. Lozan anlaşmasının dinsel azınlık tarifi doksan yedi yıl sonra bile değişikliğe uğramamış ve bu konuda bir düzenleme ihtiyacı dahi güdülmemiştir. Nitekim 1923 Lozan Antlaşması'nda gayrimüslim azınlık olarak nitelendirdiği Ermeni, Musevi ve Rumlardan oluşan grubun haklarını da eksik uygulamaktadır. Uygulamadaki bu noksanlık Türkiye'nin

² <https://multeciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi> (Erişim Tarihi: 10/06/2020)

³ <https://www.haberler.com/soylu-turkiye-de-450-bin-uzerinde-suriyeli-cocuk-12388988-haberi> (Erişim Tarihi: 10/06/2020)

azınlık koruma hükümlerini esas alan davranışının 21.yüzyılda çok yetersiz kaldığını göstermektedir.

Değişen dünya sisteminde Türkiye'nin halen 24 Temmuz 1923 tarihli Lozan anlaşmasının azınlık koruma hükümlerini temel alan hakları uygulamaya çalışması, Türkiye'nin çağdaş dünya sistemi içindeki pozisyonunu sorgular niteliktedir. Aynı zamanda Türkiye'nin 1923'ün ilk dönemlerine ait bir antlaşmayı bu kadar savunup hiçbir hak genişlemesi yapmaksızın uygulamaya devam etmesi Türkiye'yi diğer ülkeler karşısında zayıf bir konuma da düşürmektedir. Türkiye'deki azınlıklar meselesine son dönem göçle gelen “azınlıklar” da eklenince konu daha karmaşık bir hal almıştır.

1.1.3. Göç Ve İlişkili Olduğu Alanlar

Göçü etkileyen çeşitli faktörler bulunmakla birlikte göç edilen yerde kalmayı etkileyen de birçok parametre bulunmaktadır. Bunlardan en önemlileri göç edilen yerin dini yapısı ve hukuki açıdan sağladığı haklardır. Kişi kendi dini inancına göre ya da bu inancını yaşamasına olanak tanıyan bir ortam ve hukuki düzenlemeler gördüğü takdirde orada yaşamaya devam edecektir. Nitekim kişi göç ettiği yerde bu şartlarda yaşayamıyorsa onun için en uygun şartların olduğu başka bir yere göç edecektir. Dolayısıyla, araştırmamızın bu bölümünde göçün ilişkili olduğu iki önemli alan olan göç-din ilişkisi ve göç-hukuk ilişkisi üzerinde durulmaya çalışılacaktır.

1.1.3.1. Göç ve Din İlişkisi

Göç fenomeni, bireylerin veya toplulukların zorlayıcı ya da gönüllü sebepler ile mekân değiştirmelerinin çok ötesinde bir kavram olup bu değişikliğin sosyal bilimlerin ana parametreleri olan psiko-sosyal ya da sosyo-ekonomik vb. çıktıları bulunmaktadır. Türkiye'de literatürde göç ve göçmenlerin dini inanışlarının ulaştıkları ülkedeki entegrasyonlarına etkisi özellikle son dönemde genellikle islamafo bi tartışmaları bağlamında yapılmıştır (Kaya 2016, Esposito ve Kalın 2015, Uzun 2012, Göle 2010, Canatan 2007). Aynı dinden olanların entegrasyonunda dinin taşıdığı anlam üzerine oldukça az çalışma mevcuttur

(Yılmaz 2019, Balta Özgen 2018). Bunun nedeni Türkiye'nin Suriye iç savaşına kadar göçmenler açısından bir transit ülke olması ya da Türkiye'nin göçmen kabul eden ülke olmaktan çok göç veren bir ülke olmasıyla ilişkilidir. Oysa son yıllarda olağanüstü sayıda göç hareketliliği mevcut olup, Türkiye ise Ortadoğu ülkelerinde meydana gelen iç karışıklıklar neticesinde bu yoğun göç hareketinin bir bileşeni konumunu almıştır. Türkiye'ye göç eden Suriye, Irak, Afganistan, İran gibi yakın ülke vatandaşlarının ekseriyeti ev sahibi ülke ile yakın kültür ve dini inanışa sahipken, 45 Bin civarında (CHP Göç ve Göçmen Sorunlarını İnceleme Komisyonu 2016 yılı raporuna göre) farklı inanış gruplarına mensup göçmenin de Türkiye'de yaşamak zorunda kaldığı gerçeği bulunmaktadır. Göçmen kabul eden ülkelerde kamuoyu genel olarak göç eden kişileri hem ekonomilerine yük olarak görmekte, hem de ulusal ve kültürel değerlerine tehdit olarak görmektedir (Friedman, 2002:178). Devletler ise halkın bu endişesini gidermek saikiyle politikalar üretmektedirler. Türkiye özelinde ilk etapta yoğun Suriye göçünün akabinde toplum nezdinde kabul görülmeme şeklinde bir refleks gelişmemiş ise de son zamanlarda büyük kentlerde münferit bazı olayların⁴ akabinde toplumsal tepkiler geliştirildiği söylenebilir. Göçün etkileri çok yönlü olup, göç edenlerin kendi kültür ve geçmişine dair argümanları korumaya çalışması, zaman içerisinde göç eden ile ev sahibi ülke vatandaşlarının etkileşimi devletlerin entegrasyon ya da asimilasyon siyasalarına odaklanmasını gerektirmiş ve bu konularda politikaların geliştirildiği görülmüştür.

Suriye'de iç savaş öncesi halkın %74'ünün Sünni olduğu ve Türkiye'ye gerçekleşen göçün istatistikinde de en çok Sünni Müslümanların bulunduğu bilinmektedir. Bu göç ile beraber gündelik yaşamda meydana gelen kabullenme

⁴ <https://www.dw.com/tr/suriyelilere-tepki-b%C3%BCy%C3%BCyor/a-18475031> (Erişim Tarihi:12/06/2020)

Mültecilerle Dayanışma Derneği'nin "*Türkiye'de Mültecilerin Kabul Koşulları, Hak ve Hizmetlere Erişimi*" adlı 2015 tarihli Raporunda Suriyelilerle yapılan görüşmeler neticesinde Türk vatandaşlarının Suriyelilere olan negatif tutumlarına yer verilmiş olup şu şekildedir; "Suriye'den geldiğimiz zaman 20-24 kişi olduğumuzu gördüler. Öyle görünce ev sahibi bize kızdı. '10 kişi istiyordum. Niye 20 kişi geldi?' dedi. Hepimizin evden çıkmasını istedi. Bir ay süre verdi. Komşular yardım ettiler. 'Sen bunların durumunu görüyorsun. Nasıl böyle yaparsın?' dediler. Sonunda anlaştık, diğer aileler gitti ve biz kaldık."

Türkiye Barolar Birliği'nin 2016 yılına ait "*Sığınmacılar ve Mülteciler*" Raporunda Gaziantep ilinde Suriye plakalı araçların yakıldığı, mahalle esnafı ile Suriyeliler arasında ciddi sorunların olduğu detaylı bir şekilde aktarılmıştır.

ve benimsemenin en önemli etkilerinden biri olan “din” oldukça işlevsel bir role haizdir. Suriye’den gerçekleşen göçün iç savaş kaynaklı olması, göçün başlangıç ve varış aşamalarının insani olmayan muameleler ile paralel gerçekleşmesi ve göç süreci boyunca göçmenlerin can güvenliklerinden şüphe etmeleri göçün travmatik tarafına işaret etmektedir. Travma yaşamış toplulukların travmanın üstesinden gelebilmek adına dine sığındıkları ise çeşitli araştırmalarla da teyit edilmiştir (Chemin, 2017).

Yılmaz, “din/kültür ve kadın” ilişkisinin Türkiye’de hem devletin ürettiği entegrasyon politikalarındaki hem de göçmenlerin ev sahibi topluma uyumundaki önemine dikkat çekerek, din olgusunun devlet kurumlarınca üretilen söylemsel düzlemde, mültecilerin entegrasyonu açısından önem arz etse de Türkiye’de açıktan sürdürülen entegrasyon politikalarında dikkate değer bir yer teşkil etmediğini belirtmiştir. Devlet nezdinde dinin daha çok mülteci kabulünde dikkate alındığını oysa gündelik yaşamda din ve entegrasyon arasındaki ilişkinin açığa çıktığını ve gündelik yaşamın ise daha çok kadınlarca örgütlendiğini ifade etmektedir (Yılmaz, 2019:10). Bu bağlamda da Suriyeli Müslüman göçmenlerin Türkiye’ye entegrasyonunda dinin anlamı üzerine odaklanmaktadır. Yılmaz’ın analizi Müslüman Suriyeliler üzerinedir; bizim buradaki izleğimiz ise Müslüman olmayan göçmenlerin Türkiye’ye entegrasyonunun hukuki zemini. Bu noktada öncelikle Türkiye’deki Suriyelilerin hukuki durumunu, ardından da uluslararası hukuk din meselesine, bu bağlamda da ulusal hukukta din ve dinsel azınlık meselesine nasıl yer verilmiş yakından incelemekte fayda var. Tüm bu konuları bir diğer bölümde ele alacağız.

2. GÖÇMEN HUKUKU

Bu bölümde göçmen hukuku hem ulusal hem de uluslararası mevzuat ekseninde değerlendirilecektir. Bu bölümün amacı; ulusal ve uluslararası mevzuatlara yer vererek, göçmenlerin hakları konusunda yapılan düzenlemeleri ortaya koymaktır.

2.1. Ulusal Mevzuat

Türkiye'nin uluslararası korumasından yararlanmak isteyen yaklaşık 4 milyon kişiden 3,6 milyonu Suriye, 172.000'i Afganistan ve 142.000'i ise Irak uyruğuna mensup kişilerden oluşmaktadır (BMMYK, 2019).

Türkiye'nin Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi'ne koyduğu coğrafi çekince sebebiyle Avrupa Konseyi dışından gelen sığınmacılara mülteci statüsü verme yükümlülüğü bulunmamaktadır. Türkiye'nin 1951 Sözleşmesine coğrafi çekinceye ilişkin koymuş olduğu şerh ülkedeki sığınma kanunlarını ve göçmen siyasetini şekillendirmiş ve halen yön vermeye devam etmektedir. Ülkemizde tanzim edilen yasal düzenlemelerin tamamında bu çekinceye riayet edilerek hukuk normları ortaya konulmuştur.

Türkiye'nin mülteci hukuku alanındaki ilk kanunu olan 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) ise; 2014 yılında yürürlüğe girmiş ve Türkiye'deki sığınmacı ve mültecilerin korunmasına yönelik kapsamlı bir yasal çerçeve ihdas etmiştir. Aynı kanun ile sığınma ve göç politikalarının uygulanmasına ve koordinasyonuna işlerlik kazandıran kısa adı GİGM olan Göç İdaresi Genel Müdürlüğü kurulmuştur. Türkiye hükümeti, YUKK ile tesis edilen sığınma mevzuatını tamamlamak, Suriyeli mülteciler ile sair ülke vatandaşı olan mültecilerin hukuki statüsünü belirlemek, hak temelli başvurularına yanıt verebilmek adına kapsamlı bir mevzuat ihdas etmeye çalışmıştır. Yasal düzenlemeler arasında ise kanunlar, yönetmelikler, uygulamaya dair kanunlar ile genelgeler bulunmaktadır. Türkiye'nin mevzuatında göç ve iltica temalı yasal düzenlemeler ise temel olarak şunlardır:

- 1951 tarihli Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Sözleşme
- 1967 tarihli Mültecilerin Hukuki Statüsü ile İlgili Protokol
- Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun Uygulamasına İlişkin Yönetmelik
- Geçici Koruma Yönetmeliği
- AİHS (Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi)
- 5682 Sayılı Pasaport Kanunu
- SGK Kaza Genelgesi
- MEB Yabancı Uyruklu Öğrenciler Genelgesi 2010
- 57 Sayılı Genelge Ek 2010 yılı değişiklikleri
- İçişleri Bakanlığı Harçlar Genelgesi Nisan 2011
- 6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu
- 5683 Sayılı Yabancıların Türkiye’de İkamet ve Seyahati Hakkında Kanun
- İçişleri Bakanlığı Mültecilerin ve Sığınmacıların Sağlık Giderleri Talimatı
- Yetki Devri Talimatı
- MEB’den Sığınmacı ve Mülteci Çocuklarla İlgili Genelge
- 2010 Shcek in Sığınmacı Mültecilere Ait İşlemler Konulu Genelgesi
- 2010 İçişleri Bakanlığının Mülteci ve Sığınmacılar Konulu Genelgesi
- İçişleri Bakanlığı 2010 Genelgesi Yasadışı Göç ile Mücadele
- 57 No’lu Genelge
- 1994 Yönetmeliği

YUKK yürürlüğe girmeden önce Türkiye’de göçmen hukuku ile ilgili düzenlemeler çoğunlukla 1994/6169 sayılı Türkiye’ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye’den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılar ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik ile belirlenmişti. Ancak bu yönetmelik, sığınmacıların temel insan

haklarına ilişkin herhangi bir atıf içermediği gibi, sığınmacıların uluslararası koruma başvurusu yapmalarına ilişkin sert kanuni hükümler ihdas etmiş ve mezkûr Yönetmelikte yine oldukça önem arz eden “geri göndermeme yasağı” ile “alıkonulmaya” ilişkin herhangi bir madde tanzim edilmemiştir.

Bu yönetmeliğin yürürlükte olduğu süreç içerisinde Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, sığınmacı ve mültecilere karşı sergilenen tavır ile ilgili görülen birçok davada Türkiye’nin Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin (AİHS) 3, 5 ve 13’üncü maddelerini ihlal ettiğine karar vermiştir. Bu kararlar; Abdolkhani ve Karimnia Türkiye, Başvuru No: 30471/08 (AİHM, 22 Eylül 2009); ZNS Türkiye, Başvuru No: 21896/08, (AİHM, 19 Ocak 2010) olup, Türkiye aleyhine hak ihlali kararı verilenlerden biri de 40035/98 başvuru numaralı 11 Kasım 2000 tarihinde karara bağlanan Jabari/Türkiye kararıdır. Mezkûr yönetmeliğin katı uygulamasını bu dava da görmek mümkündür. Bu davada Jabari, İran vatandaşı olduğunu, ülkesine geri gönderilmesi durumunda ülkesinde mevcut yasalarca taşlanarak öldürüleceğini, sınır dışı edilmesini önlemek için kendisine etkili bir iç hukuk yolu sunulmadığını iddia ederek sözleşmenin ilk olarak 3. Maddesine dayanmıştır. 3. Madde hükmü şöyledir: “Hiç kimse işkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya işlemlere tabi tutulamaz.”. Jabari, iltica talebinde bulunduğunu ifade etmişse de 1994 tarihli Yönetmelik uyarınca başvuranın Türkiye’ye girişinden itibaren 5 gün içinde iltica talebinde bulunması gerektiğinden ve kendisi tarafından bu süreye riayet edilmediğinden başvurusu reddedilmiştir. Jabari aynı zamanda Türkiye’de etkili bir iç hukuk sisteminin bulunmadığını iddia ederek uluslararası koruma başvurusunun zamanında gerçekleşmediği gerekçesiyle verilen ret kararını temyize taşıyabileceği etkili bir iç hukuk yolu bulunmadığı için Sözleşme’nin 13. maddesinin ihlal edildiğini de başvurusunda belirtmiştir. 13. madde ise “Bu Sözleşme’ de tanınmış olan hak ve özgürlükleri ihlal edilen herkes, ihlal fiili resmi görev yapan kimseler tarafından bu sıfatlarına dayanılarak yapılmış da olsa, ulusal bir makama etkili bir başvuru yapabilme hakkına sahiptir.” şeklindedir.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi 11 Temmuz 2000 tarihinde Strazburg’daki İnsan Hakları Binası’ndaki halka açık duruşmada kararını tefhim etmiş ve başvurucunun İran’a sınır dışı edilmesi kararının gerçekleştirilmesi

halinde Sözleşme'nin 3. ve 13. Maddelerinin ihlal edileceğine karar vererek Türkiye aleyhine karar tanzim etmiştir.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin ihlal niteliği taşıyan kararları Türkiye'nin göç mevzuatında köklü reformlar geliştirmesi ihtiyacını gündeme getirmiştir. 2011 yılı sonrasında meydana gelen yoğun göç trafiği ile bu durumun artık zorunluluk teşkil ettiği görülmüştür.

YUKK, 2013 yılında hazırlanmış ve 2014 yılında yürürlüğe girmiştir. Avrupa Birliği'nin göç konusundaki birçok müktesebatı yerel mevzuatımıza dâhil edilmeye çalışılmıştır. Bu kapsamda kurulan Göç İdaresi Genel Müdürlüğü de 81 ilde il göç müdürlüğü şeklinde taşra teşkilatının kurulmasına zemin hazırlamış ve bu illerde yer alan müdürlükler mülteciler ve sığınmacıların idari koordinasyonu ile ilgilenmek üzere açılmışlardır.

Türkiye'deki mülteciler, şartlı mülteciler ve ikincil koruma sahiplerinin tamamı uluslararası korumanın kapsamında yer almaktadırlar. GİGM tarafından verilen bilgilere göre 2019 yılında toplamda Türkiye 'de 114.537 kişi uluslararası koruma başvurusunda bulunmuştur (GİGM, 2019). Avrupa Konseyi'ne üye olan ülkeden Türkiye'ye gelen ve Göç İdaresi Genel Müdürlüğü tarafından organize edilen statü belirleme süreci akabinde 1951 Sözleşmesi'nin 1(A)(2) maddesinde yer bulan mülteci statüsü şartlarına paralel bir uluslararası koruma başvuru sahibine mülteci statüsü tanınmaktadır.

Avrupa Konseyi üye ülkeleri dışından gelen uluslararası koruma başvurusu bulunan kişiye ise şartlı mülteci statüsü verilmekte ve bu statü mülteci statüsüne nazaran daha az bir koruma sağlamakla beraber üçüncü bir ülkeye geçinceye kadar taahhüt hakkı içermektedir. Şartlı mültecilere bir yıllık geçici ikamet izin hakkı, sağlık hizmetlerine erişim, eğitim, sosyal yardım hakları tanınmıştır; fakat aile birleşimi hakları bulunmadığı gibi uluslararası koruma başvurularını yaptıkları tarihten itibaren ancak altı ay sonra çalışabilme imkânına sahiptirler. Ayrıca seyahat belgesine başvuru hakları bulunsa da idarenin bu hususta takdir hakkı söz konusu olduğundan bu haklarının da garantisi bulunmamaktadır. Bu durum ise göç politikaları nazarında “makbul” mülteci ile “makbul olmayan mülteci” ayırımına sebebiyet vermiş ve idarenin keyfi takdir hakkına sahip olması

eleştirilmiştir.⁵ Zira Türkiye’ye iltica etmek durumunda kalan Bahailer, Keldaniler, Ezidiler gibi Müslüman olmayan sığınmacı ya da mültecilerin Suriyeli sığınmacılara tanınan statüden faydalanmayarak idarenin geniş takdir hakkına göre muamele görmeleri, uluslararası göçmen hukuku kriterlerinin devlet merkezliliği aşmasının önündeki engel olmuştur. Hukuki şeffaflığın engellenmesi, hukuki düzenlemelerin yargı makamlarından ziyade idari makamlara tevdi edilmesi, kanuni hâkim güvencesinin dolayısı ile adil bir yargı sisteminin eleştirisiidir.

YUKK, mülteci ve şartlı mülteci ayırımından sonra, ikincil koruma olarak isimlendirilen bir diğer koruma statüsünü de hayata geçirmiştir. YUKK’ un 63’üncü maddesine göre ikincil koruma statüsü şöyle ifade edilmektedir;

“mülteci ya da şartlı mülteci olarak nitelendirilemeyen [...] ancak menşe ülkesine ya da [önceki] ikamet ettiği ülkesine geri gönderildiği takdirde; a) Ölüm cezasına mahkûm olacak veya ölüm cezası infaz edilecek, b) İşkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye maruz kalacak, c) Uluslararası veya ülke genelindeki silahlı çatışma durumlarında, ayırım gözetmeyen şiddet hareketleri nedeniyle şahsına yönelik ciddi tehditle karşılaşacak olması nedeniyle menşe ülkesinin veya [önceki] ikamet ülkesinin korumasından yararlanamayan veya söz konusu tehdit nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancı ya da vatansız kişi”

Bu statüdeki sığınmacılar ve mültecilerin bir yıllık ikamet izinleri bulunmakla beraber, Türkiye’de sosyal yardım, sağlık hizmetleri, eğitim ve iş gücü piyasasına erişim hakları ile aile birleşimi hakları da mevcuttur.

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’na göre uluslararası koruma başvuruları bizzat Valiliklere yapılır. Kanun’da başvuruların ülke sınırları kapsamında ya da gümrük muhafaza birimlerinde yani sınır kapılarında kolluk birimlerine yapılması halinde ise bu başvuruların derhal Valiliklere bildirileceği hüküm altına alınmıştır. Başvuru sahibinin sahte belge veya yanıltıcı kimlik kullanarak yetkilileri yanlış yönlendirmesi, sınır dışı işlemi yapılmak üzere idari gözetim altında bulunması gibi durumlarda ise hızlandırılmış değerlendirme

⁵ <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-46744287> (Erişim Tarihi: 16/07/2020)

yapılarak şahıs üç gün içinde mülakata alınır ve ilgili kişi hakkında on beş gün içerisinde uluslararası koruma başvurusu kararı verilir. Uluslararası koruma başvurularına ilişkin yetkinin 2018 yılı itibariyle Göç İdaresi Genel Müdürlüğü tarafından BMMYK’ dan tümüyle devralınmasının ardından kayıtlarda ve uluslararası koruma başvurularının değerlendirilmesinde ciddi gecikmelerin yaşandığı gözlemlenmiştir. Yabancıların Van Barosu Mülteci Komisyonu ve Adli Yardım Bürosuna (2018 yılı itibariyle Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nün yayınladığı istatistiklerde en fazla düzensiz göçmenin yer aldığı 26 ilden biri olan Van, aynı zamanda uluslararası koruma başvurusunun yoğun olarak yapıldığı illerden biridir.) yaptığı şikâyetler göstermiştir ki birçok sığınmacı 2018 yılında yapmış oldukları uluslararası koruma başvurusu için uzun yıllar sonrasına randevu alabilmektedirler. Yine başvuranların kararlarının yalnızca Türkçe dilinde ve ekseriyetle gerekçesiz olarak başvuru sahiplerine tebliğ edildiği görülmüştür. Yabancıların uluslararası koruma başvurularının değerlendirilmesi oldukça uzun bir süreci kapsamaktadır. Bu durum sözleşmenin 13. Maddesinde yer alan etkili iç hukuk uygulanma ilkesine aykırılık teşkil etmektedir.

Ahmet İçduygu ve Doğu Şimşek (2019:59-69) tarafından da kaydedildiği üzere “göçmen ve mültecilerin ihtiyaçlarının karşılanması ve özellikle de bu kişilerin acil nitelikteki eğitim, sağlık ve barınma ihtiyaçlarına yanıt verilebilmesi için sağlam temellere dayalı ve kapsamlı entegrasyon politikaları gereklidir.” Bu ihtiyaca rağmen Türkiye’de kapsamlı bir entegrasyon politikası henüz tasarlanmış değildir. Uyum terimi GİGM tarafından tercih edilen ve entegrasyonu karşılayan bir terimdir ve bu konuda AB uygulamaları ve telkinleri dikkate alınarak politika gerçekleştirilmektedir.

Değindiğimiz tüm bu hususlar göstermektedir ki Türkiye ulusal mevzuatında sığınmacı ve mülteciler ile ilgili kapsamlı değişiklikler için 2011 yılı ve sonrası kitlesel göç hareketleri beklenmiş ve tanzim edilen yasal düzenlemeler ile uygulama farklılıkları giderilememiştir.

2.1.1. Suriyeliler ve Türkiye’deki Hukuki Statüleri

Göç eden kişi, uluslararası düzenlemeler gereği insan hakları ve mülteci hukuku bağlamında değerlendirilmektedir. Göç eden kişinin mülteci ve sığınmacı statüsü ise göç ettiği ülkenin iç mevzuatı bağlamında ele alınmaktadır. Bilindiği üzere Türkiye, 2011 yılı itibariyle Suriye’de yaşanan olaylar neticesinde sığınmak isteyenlerin uğrak alanı haline geldi. BMMYK’ nın 2019 yılı verilerine göre Türkiye’de 3,6 milyon Suriyeli, 170 bin Afgan, 142 bin Iraklı, 39 bin İranlı, 5 bin 700 Sudanlı ve 11 bin 700 de başka ülkelerden gelen mülteci ve sığınmacı bulunmaktadır (BMMYK, 2019). Türkiye’ye bu derece yoğun bir göçün olmasının sebebi 2011 yılında Türkiye’nin başlatmış olduğu “açık kapı politikası”dır. Açık kapı politikası gereği Türkiye, zulüm gören, yaşam hakkı ihlal edilen, ırkı, dini, milliyeti sebebiyle dışlanan kişilere kapılarını açmıştır. Ulusal mevzuatta yapılan bu düzenleme bir tercih olmaktan ziyade Türkiye’nin taraf olduğu İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin içtihatları doğrultusunda yaptığı zorunlu bir uygulamadır (Öztürk, 2019:2-3). Dolayısıyla, AIHM’ in “geri gönderme yasağı” ilkesi ışığında verdiği kararlar ve Türkiye’nin “açık kapı politikası” insan hakları noktasında örtüşmektedir. Durum böyle olunca Türkiye, yaşam hakkı ihlal edilenlerin yani sığınma talep edenlerin öncelikli tercih yeri olmuştur.

Zorunlu göçün bir parçası olan Suriyelilerin durumu, göç yönetiminin hukuki ayağı ile insan hakları hukukunun organik bağı ekseninde değerlendirilmelidir. Dolayısıyla, Türkiye’deki gibi, alan yetersizliğine⁶ rağmen fiziksel koruma sorumluluğunun çok yüksek bir oranda artması halinde, hak ölçekli bir sistemin yürütülmesi konusunda iyimser bir çabanın bulunması hâlinde dahi insan hakları ihlalleri kaçınılmaz hâle gelebilecektir. Ancak alan yetersizliğinin bu ihlalleri haklı kılamayacağı; Türkiye’nin uluslararası mülteci ve insan hakları hukukundan doğan sorumluluklarına devam edeceği de bir gerçektir. Ancak koruma sorumluluğunun genel olarak tek bir devlete yükletilmesi, korunmakta olan kişilerin mülteci hukukunun bir gereği olarak yerel entegrasyona

⁶<http://bianet.org/bianet/print/209553-ihd-turkiye-deki-iki-kabul-ve-barinma-merkezi-nin-kapasitesi-yalnizca-150-kisi> (Erişim Tarihi: 18/05/2020)

bağlı kalıcı çözüme ulaştırılması noktasında ciddi zorluklar yaşanmasına da sebep olabilecektir. Uluslararası toplumun koruma sorumluluğunu etkin ve adil bir şekilde paylaşması, bu nedenlerden dolayı ciddi bir zorunluluk oluşturmaktadır (Öztürk, 2019:3-4).

Türkiye taraf olduğu uluslararası sözleşmeler gereği uluslararası mevzuata da ters düşmemek adına mülteciler ve sığınmacıların haklarını korumak için birçok adım atmışsa da halen bir takım hukuki düzenlemeler konusunda eksiklikler devam etmektedir. Nitekim Suriyeli mülteciler, 13/10/2014 tarih ve 2014/6883 sayılı Geçici Koruma (GK) Yönetmeliği kapsamında geçici koruma statüsünde olup, bu durum onların ülkedeki yasal statüsünü diğer ülkelerden gelen kişilerden ayırmaktadır. Türkiye'de Suriyeli olmayanların kayıt ve sığınma başvuru süreci işlemlerine ilişkin yükümlülükler 2018 yılının Eylül ayına kadar Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) tarafından yürütülüyordu. Daha sonra bu yetki BMMYK'dan Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'ne (GİGM) devredildi. Dolayısıyla ilk olarak Suriyeli mülteciler ile sair ülke vatandaşı mültecilerin hukuken farklı bir tasnife tabi tutulmaları sebebiyle statü olarak var olan farklılık hak temelli sosyal statüyü de etkilediğinden bir hiyerarşiye cevaz vermektedir. 1951 Sözleşmesi ile konulmuş olan çekince bütün mülteciler açısından bir hak kaybı niteliği taşısa da bu düzenlemenin bir benzeri “geçici koruma yönetmeliği” ile tekrarlanmıştır. Esasında kanunun “kolektif göç” adı altında lafzi yorum yaparak düzenleme gerçekleştirdiği Suriyeli mülteciler ile İran, Irak, Afganistan gibi farklı ülkelere gelen mülteciler arasında göç ve göçmen pratiğinde herhangi bir farklılık yoktur; fakat yasal düzenlemeler karşısında bir hiyerarşinin ortaya çıkması kanunun tekniği açısından da olağan olmaktadır. Bu anlamda mültecileri Avrupa'ya gitmeye zorlayan koşullar açısından bakıldığında hak temelli farklılıklar ile beraber ülkemizde yasal düzenlemelerin yetersiz ve istikrarsız olması hiyerarşinin meydana gelmesinde etkili olmaktadır. Bunun yanında Türkiye, göç ve iltica konusunda düzenlemelerin ekseriyetini İçişleri Bakanlığına bağlı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü uhdesinde gerçekleştirmekte ve birçok genelge İçişleri Bakanlığınca düzenlenmektedir. Türkiye’de 2014 yılında Polis Akademisi bünyesinde Göç ve Sınır Güvenliği Araştırma Merkezi kurulmuş ve göç ile

mültecilik konusunu güvenlikle ilişkili olarak ele alan bilimsel yazının gelişmesine katkı yapılması amaçlanmıştır. İçişleri Bakanlığının zaman zaman Kilis, Gaziantep, Hatay gibi illerde “Göç ve Güvenlik” toplantıları tanzim ederek Emniyet Genel Müdürlüğü ve Jandarma Genel Komutanlığı ile koordineli çalışması teknik olarak İçişleri Bakanlığının mülteci meselesine “güvenlik” penceresinden bakmakta olduğunu göstermektedir. Bu durum ise göç ve iltica konusunun ekonomik, hukuksal, sosyolojik ve psikolojik boyutları olan çok yönlü bir olgu olduğunu unutturmaktadır. Fakat elbette mevzunun en önemli boyutu uluslararası mevzuatlardır.

2.2. Uluslararası Mevzuat

Göçmenlerle ilgili uluslararası mevzuat genel olarak mülteci ve sığınmacı kapsamında değerlendirilmektedir. Dolayısıyla, uluslararası mülteci hukuku bağlamında yapılan düzenlemelere taraf olan devletlerden kendi ulusal mevzuatlarını oluştururken bu düzenlemelere riayet etmeleri beklenmektedir. Uluslararası mülteci hukuku bağlamında yapılan düzenlemeler mültecinin ve sığınmacının sorunlarına kalıcı çözümler üretmek amacı taşımaktadır. Bu sebeple, mezkûr düzenlemeler mülteciler ve sığınmacılar için temel olarak şu üç çözümü amaç edinmiştir: 1) Gönüllü Geri Dönüş 2) Yerel Entegrasyon 3) Yeniden Yerleştirme (Başak, 2011:17). Bu çözüm yollarından şüphesiz en önemlisi ve ilki, mülteci veya sığınmacı olan kişiyi terk ettiği ülkesine gönüllü bir şekilde göndermektir. Bu çözüm yolu mümkün değilse, sığınma başvurusunda bulunan kişinin sığınma talep ettiği ülkeye entegre olması veyahut üçüncü bir ülkeye yerleştirilmesi sağlanmalıdır (T.C.İ.B., 2011:17).

Bu bağlamda; uluslararası alanda mülteciler ve sığınmacılarla ilgili düzenlemelere bakıldığında mülteci hukuku kaynakları içinde en kapsamlı olan hukuki metinler 1951 tarihli Mültecilerin Hukuki Statüsüne Dair Cenevre Sözleşmesi ve 1967 tarihli Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Protokoldür. Her iki sözleşme de mülteci koruma sisteminin temelini oluşturmaktadır. Türkiye 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi’ne 1962 yılında, 1967 tarihli protokole ise 1968 yılında taraf olmuştur (Başak, 2011:17).

Mülteciler ve sığınmacılar için insani boyutu ön planda olan diğer önemli olan düzenlemeler ise; 1948 tarihli İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme ve 6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'dur.

Uluslararası mevzuatı oluşturan sözleşmelerde din temalı referanslar bulunmakta olup, sığınmacı ya da mültecinin din ayrımı gözetmeksizin temel haklardan faydalandırılması amaç edinmektedir. Yerel mevzuatımız içerisinde 'din' olgusu neredeyse yok denecek kadar az işlenmiş ise de uluslararası hukuk metinleri ve genel hukuk ilkeleri nazara alındığında 'din' faktörünün göç konusunda temel referanslardan olduğu ve yasal düzenlemeler içerisinde kati suretle yer bulduğu açıktır. Uluslararası sözleşmelerde din ve vicdan özgürlüğü, dinsel anlamda anlayış ve hoşgörünün olması gereği vurgulanmaktadır. Bu çerçevede aşağıda göç ve iltica konusunda "din" referansı bulunan uluslararası sözleşmelerin hükümlerine yer verilecektir.

2.2.1. İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi (1948)

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 10/12/1948 tarihinde kabul edilmiştir. İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi ile ilk kez temel hak ve özgürlükler uluslararası anlamda tanım bulmuş ve bildiriden sonra tanzim edilen ulusal ve uluslararası sözleşmelere kaynaklık etmiştir. Bildirge'nin 2. Maddesi temel hakları sıralamakta olup şu şekildedir;

Madde 2- *"Herkes, ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasal veya başka bir görüş, ulusal veya sosyal köken, mülkiyet, doğuş veya herhangi başka bir ayrım gözetmeksizin bu Bildirge ile ilan olunan bütün haklardan ve bütün özgürlüklerden yararlanabilir. Ayrıca ister bağımsız olsun, ister vesayet altında veya özerk olmayan ya da başka bir egemenlik kısıtlamasına bağlı ülke yurttaşı olsun, bir kimse hakkında, uyruğunda bulunduğu devlet veya İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi ülkenin siyasal, hukuksal veya uluslararası statüsü bakımından hiçbir ayrım gözetilmeyecektir."*

Türkiye'ye yerleşen Müslüman olmayan azınlıkların sayısının günden güne artması ancak buna rağmen Türkiye'de iltica uygulamalarının “din” bağlamında farklılık göstermesi sebebiyle sığınmacılar arasında oluşan hiyerarşik statü mezkûr sözleşme hükümlerini ele almamızı gerektirmiştir.

Madde 16/1- *“Yetişkin her erkeğin ve kadının, ırk, yurttaşlık veya din bakımlarından herhangi bir kısıtlamaya uğramaksızın evlenme ve aile kurmaya hakkı vardır.”*

Madde 18- *“Herkesin düşünce, vicdan ve din özgürlüğüne hakkı vardır. Bu hak, din veya topluca, açık olarak ya da özel biçimde öğrenim, uygulama, ibadet ve dinsel törenlerle açığa vurma özgürlüğünü içerir.”*

Madde 26/2 – *“Eğitim insan kişiliğini tam geliştirmeye ve insan haklarıyla temel özgürlüklere saygıyı güçlendirmeye yönelik olmalıdır. Eğitim, bütün uluslar, ırklar ve dinsel topluluklar arasında anlayış, hoşgörü ve dostluğu özendirmeli ve Birleşmiş Milletlerin barışı koruma yolundaki çalışmalarını geliştirmelidir.”*

2.2.2. 1951 Tarihli Mültecilerin Hukuki Durumuna İlişkin Cenevre Sözleşmesi

28 Temmuz 1951 tarihinde Cenevre’de imzalanmış olan ve Türkiye’nin de 29 Ağustos 1962 tarihinde onaylamış olduğu işbu sözleşme “mülteci” kavramının tanımının yapıldığı ilk uluslararası belgedir. Sözleşme metninde mülteci tanımı “1951’den önce” ve “Avrupa ülkelerinde meydana gelen” ifadeleriyle sınırlandırılmışsa da 1967 Protokolü zamansal ve coğrafi olarak konulan sınırlandırmaları kaldırarak mülteci tanımını genişletmiştir. Türkiye 1967 Protokolünü Cenevre Sözleşmesi ile konulmuş olan “coğrafi çekince” ile 1 Temmuz 1968 tarihinde onaylamıştır. Türkiye’nin koymuş olduğu coğrafi çekince sebebiyle Avrupa ülkeleri dışında yaşanan zulüm ve bu zulüm dolayısıyla ülkesini terk etmek durumunda kalan insanların “mülteci” kapsamında sayılamaması hali hazırda rahatsızlık yaratmaktadır.

1951 Cenevre Sözleşmesi, dini özgürlüğe vurgu yaparak bir mültecinin belirli bir dine mensubiyeti sebebiyle hayatı ya da özgürlüğünün tehlike altına gireceği bir ülkeye gönderilemeyeceğini hüküm altına almıştır.

Madde 33/1- Hiçbir Taraf Devlet, bir mülteciyi, ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir sosyal gruba mensubiyeti veya siyasi fikirleri dolayısıyla hayatı ya da özgürlüğü tehdit altında olacak ülkelerin sınırlarına, her ne şekilde olursa olsun geri göndermeyecek veya iade etmeyecektir.

2.2.3. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi

Asıl adı İnsan Haklarını ve Temel Özgürlükleri Koruma Sözleşmesi olan Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi 04/11/1950 tarihinde Roma’da kabul edilmiş, 03/09/1953 yılında ise yürürlüğe girmiştir. Türkiye de 04/11/1950 tarihinde işbu sözleşmeyi imzalamış, 19/03/1954 tarihinde ise Resmi Gazete’de yayınlanmıştır.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Ek 1. Protokol 20/03/1952 tarihinde Paris’te imzalanmış, 18/03/1954 tarihinde ise yürürlüğe girmiştir. Türkiye işbu protokolü Eğitim konulu 2.maddeye çekince koyarak 18/05/1954 tarihinde onaylamıştır. Türkiye çekince koyarken 430 sayılı Tevhidi Tedrisat Kanunu hükümlerinin saklı olduğunu belirtmiştir.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Ek 4. Protokol 16/09/1963 tarihinde Strazbourg’da imzalanmış, 02/05/1968 tarihinde ise yürürlüğe girmiştir. Türkiye işbu protokolü 23/02/1994 tarihinde onaylamıştır. Bu protokol ile vatandaşların kendi ülkelerinden tek başlarına veya toplu olarak sınır dışı edilmeleri yasaklanmış, serbest dolaşım özgürlüğü getirilerek herkese bulunduğu ülke içerisinde serbestçe dolaşabilme ve terk etme hakkı tanınmıştır.

Ölüm cezasının kaldırılmasına dair Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin Ek 6. Protokolü 28/04/1983 tarihinde Strazbourg’ da düzenlenmiş, Türkiye protokolü 15/01/2003 tarihinde imzalamıştır.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Ek 7. Protokol 22/11/1984 tarihinde Strazbourg’da imzalanmış, 01/11/1988 tarihinde ise yürürlüğe girmiştir. Türkiye

Protokolü 19/10/1992 tarihinde imzalamış ve 23/02/1994 tarihinde ise onaylanmıştır. İşbu protokolü imzalayan devletler özetle, yabancıların sınır dışı edilmelerine ilişkin usul güvencelerini, cezai konularda kişiye temyiz hakkı tanınacağını ve kişilerin haksız mahkûmiyetleri halinde devletin tazminat ödeyebileceğini kabul etmişlerdir.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Ek 12. Protokol 04/11/2000 tarihinde Roma’da düzenlenmiştir. 12 numaralı protokol ile hukuken temin edilen tüm haklardan ırk, renk, din, dil ve siyasi olarak hiçbir ayırım yapılmadan herkesin yararlanabileceği belirtilerek ayrımcılık genel olarak yasaklanmıştır.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Ek 13. Protokol 03/05/2002 tarihinde Vinlius’de imzalanmış, 01/07/2003 tarihinde ise yürürlüğe girmiştir. Türkiye ise 09/01/2004 tarihinde işbu protokolü imzalamıştır. Bu protokolü imzalayan devletler yaşam hakkının temel bir değer olduğu inancıyla ölüm cezasının kaldırılması konusunda ortaklaşmışlardır.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin 9.maddesinde, ek 12 numaralı protokolde ve Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşme metninde yine din ve inanç özgürlüğü ele alınmış ve dinsel anlamda ayrımcılık yasaklanmıştır. Yoğun göç alan Türkiye’de devlet yetkililerinin Müslüman mültecilere ilişkin pozitif söylem ve davranışları/ ya da pozitif ayrımcılığı uluslararası arası metinler ile kabul edilmiş ayrımcılık yasağı ve din ve vicdan özgürlüğüne ilişkin hükümlerin ele alınmasına sebebiyet vermiştir. Bu düzenlemelere detaylı bakacak olursak:

Madde 9

Düşünce, vicdan ve din özgürlüğü

1. Herkes düşünce, vicdan ve din özgürlüğüne sahiptir; bu hak, din veya inanç değiştirme özgürlüğü ile tek başına veya topluca, kamuya açık veya kapalı ibadet, öğretim, uygulama ve ayin yapmak suretiyle dinini veya inancını açıklama özgürlüğünü de içerir.

2. Din veya inancını açıklama özgürlüğü, sadece yasayla öngörülen ve demokratik bir toplumda kamu güvenliğinin, kamu düzeninin, genel sağlık veya ahlakın ya da

başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması için gerekli sınırlamalara tabi tutulabilir.

İnsan Hakları Ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına İlişkin Sözleşmeye Ek 12 Numaralı Protokol

Madde 1

Ayrımcılığın genel olarak yasaklanması

1. Hukuken temin edilmiş olan tüm haklardan yararlanma, cinsiyet, ırk, renk, dil, din, siyasi veya diğer kanaatler, ulusal ve sosyal köken, ulusal bir azınlığa mensup olma, servet, doğum veya herhangi bir diğer statü bakımından hiçbir ayrımcılık yapılmadan sağlanır.
2. Hiç kimse, 1. paragrafta belirtildiği şekilde hiçbir gerekçeyle, hiçbir kamu makamı tarafından ayrımcılığa maruz bırakılamaz.

2.2.4. Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme

Madde 14

1. Taraf Devletler, çocuğun düşünce, vicdan ve din özgürlükleri hakkına saygı gösterirler.
2. Taraf Devletler, ana-babanın ve gerekiyorsa yasal vasilerin; çocuğun yeteneklerinin gelişmesiyle bağdaşır biçimde haklarının kullanılmasında çocuğa yol gösterme konusundaki hak ve ödevlerine, saygı gösterirler.
3. Bir kimsenin dinini ve inançlarını açıklama özgürlüğü kanunla öngörülmek ve gerekli olmak kaydıyla yalnızca kamu güvenliği, düzeni, sağlık ya da ahlaki ya da başkalarının temel hakları ve özgürlüklerini korumak gibi amaçlarla sınırlandırılabilir.

2.2.5. 6458 Sayılı Uluslararası Koruma Kanunu

6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu 04/04/2013 tarihinde kabul edilmiş ve 11/04/2013 tarihinde ise Resmî Gazete’ de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.

Yasa’nın 1.maddesinde de belirtildiği gibi işbu Yasa’nın amacı; yabancı uyruklu şahısların Türkiye’ye giriş ve çıkışı, Türkiye’den koruma talep eden yabancılara sağlanacak koruma ve bunun uygulanmasına ilişkin usul ve esasları düzenlemektir. İşbu Yasada Türkiye’nin taraf olduğu uluslararası sözleşmeler ve özel Yasa hükümleri saklı tutulduğu için Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ancak uluslararası sözleşmelerde ve özel düzenlemelerde hüküm bulunmayan durumlarda uygulama alanı bulacaktır.

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Türkiye’de uluslararası koruma kapsamında olan kişilerin eğitim, sosyal ve sağlık hizmetlerine erişimlerini güvence altına alarak sığınmaya ve sınır dışı kararlarına ilişkin hukuki ve idari düzenlenmeleri de hayata geçirmesi bakımından önemlidir.

3. TÜRKİYE’DEKİ GAYRİMÜSLİM AZINLIKLAR VE HUKUKİ STATÜLERİ

Türkiye, 24 Temmuz 1923 tarihinde imzalanan Lozan Anlaşması ile birlikte belli bir azınlık tanımlaması yapmıştır; ancak bu azınlık tanımının içine yalnızca “Gayrimüslimler” girmektedir (Oran, 2018:233). Gayrimüslimler olarak nitelendirdiği kesim ise; belli bir dini grubu kapsamaktadır. Uluslararası Azınlık Hakları Grubu’nun 2007 yılında tanzim etmiş olduğu “*Bir Eşitlik Arayışı: Türkiye’de Azınlıklar*” adlı Raporunda da belirtildiği gibi bazı gayrimüslimler (fiilen yalnızca Ermeniler, Rumlar ve Museviler) için ayrı bir hukuki rejim oluşturulurken “Türk” olarak sınıflandırılan tüm Müslümanlar homojenleştirme politikalarına maruz kalmıştır. Dolayısıyla, araştırmanın bu bölümünde 24 Temmuz 1923 tarihli Lozan Anlaşması’ndan beri herhangi bir hak tanımlaması yapılmayan, Türkiye Cumhuriyeti devletinin sınırları içinde yaşayan Yezidilerden, Bahailerden ve Keldanilerden bahsedilmeye çalışılacaktır.

3.1. Türkiye’de Yaşayıp Hak Tanımlaması Yapılmayan Gayrimüslim Azınlıklar

3.1.1. Yezidiler (Ezidiler)

Sadece Türkiye için değil dünya göç popülasyonu için 2011 yılı önemli bir tarihtir. 2011 ve sonraki yıllarda birçok Ortadoğu ülkesinde meydana gelen iç çatışmalar sonucu milyonlarca insan göç etmek durumunda kalmıştır. Kitlesel göçün ekseriyetini Suriye’den gelen sığınmacılar oluştursa da Irak, İran, Afganistan gibi ülkelere de ciddi göç popülasyonu gerçekleşmiştir. Irak’tan göç etmek durumunda kalanlar içerisinde Yezidi sığınmacılarda bulunmaktadır. Toplam 20.603 Yezidi sığınmacı, Irak ve Şam İslam Devleti (İŞİD) saldırılarından kaçarak Türkiye’ye sığınmıştır (GABB, 2014).

Türkiye’ye göç eden Yezidi nüfusunun çoğunluğunu kadın ve çocuklar oluşturmaktadır ve bu nüfusun bir kısmı Türkiye üzerinden Avrupa’ya giderken, diğer bir kısmı ise sığınmacı olarak Türkiye’de kalmaya devam etmektedir.

Türkiye’de bulunan sığınmacı Yezidiler daha çok Türkiye’nin Güneydoğu Anadolu bölgesinde kurulu bulunan kamplarda kalmaktadırlar. Diğer yandan, Suriye’den gelen sığınmacı gruplarla ilgili birçok bilimsel araştırma ve akademik makaleler (Apak ve Tatlıcıoğlu, 2018:230) bulunmasına rağmen Yezidi sığınmacılarla ilgili yapılan bilimsel araştırma sayısı yok denecek kadar azdır (Akalın; 2016:1).

Türkiye’de Yezidi sığınmacılara ilişkin ilgisizlik, siyasi olarak da sürdürülmektedir Suriyeli sığınmacılar konusunda Türkiye’nin izlediği açık kapı politikası uluslararası kamuoyunda övgüyle karşılanmıştır; ama bu politikanın Yezidi topluluk için uygulandığını söylemek güç olacaktır; zira 03.08.2014 tarihinde IŞİD, Irak’ın Şengal bölgesindeki Yezidi yerleşimlerine saldırmış ve burada yaşayan insanların büyük kısmı Şengal Dağı’na sığınarak hayatta kalmıştır. Bilahare sayısı tam olarak bilinmeyen Yezidi topluluk, Suriye sınırına açılan güvenlik koridorundan geçerek önce Suriye’ye sonra Irak’a oradan da Türkiye’ye geçmeye başlamıştır. Türkiye hükümeti başlangıçta İbrahim Halil sınır kapısında geçişe müsaade etmemiştir. O sırada Avrupa Parlamentosu, Fransa’nın Strasbourg kentindeki genel kurul oturumunda verilen kararda IŞİD tarafından Irak ve Suriye’de Hristiyanlar, Yezidiler ve diğer dini ve etnik azınlıklara karşı bir soykırım yapıldığını kabul etmiştir.⁷ Parlamentoda alınan bu karar ile Irak ve Suriye’de IŞİD’in işlediği suçlara ilişkin bir soruşturma yürütülmesi için BM Güvenlik Konseyi üyelerinden Uluslararası Ceza Mahkemesi’ne başvuru yapılmasını talep edildikten sonra oluşan uluslararası baskı neticesinde sınır kapılarında geçişlere müsaade edilmiştir.⁸

Türkiye’nin Yezidi sığınmacılara karşı izlediği tepki ulusal ve uluslararası medyada eleştirilmiş ve bu eleştirilerin bir kısmı Yezidi sığınmacıların kalıcı olmalarının istenmediği, bundan dolayı Suriyeli sığınmacılar ile eşit muameleye tabi tutulmadıkları yönünde olmuştur. Örneğin açık kapı politikasının Yezidi sığınmacılara uygulanmadığı, sınırlı sayıda kamp dışında AFAD’ ın Yezidilerin barınmalarına ilişkin çalışma göstermediği, Kafieler halinde Habur sınırına

⁷ <https://tr.sputniknews.com/avrupa/201602051020679908-avrupa-parlamentosu-isid-suriye-irak-soykirim/> (Erişim Tarihi : 08/06/2020)

⁸ <https://www.gazeteduvar.com.tr/forum/2017/08/03/soykirimin-yildonumunde-ezidiler-neden-gonderiliyor/> (Erişim Tarihi: 12.01.2020)

yürüyen Yezidi kitlelerin dokümanları olmadığı gerekçesi ile sınırdan içeri alınmamaları sebebiyle Uludere'nin dağlık bölgelerindeki sigara ve mazot kaçakçılarının kullandıkları yolları izleyerek yasadışı şekilde Türkiye'ye giriş yaparak, Mardin, Şırnak, Urfa, Diyarbakır, Batman, Siirt belediyelerinin oluşturduğu çadır kentlere yerleşmek mecburiyetinde kalmaları da eleştirilerden bazılarıdır (Arslan, 2016: 35).

Yapılan bilimsel araştırmalar neticesinde, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde barınan Yezidiler dışında, sınırdan uzak ve şehir içlerinde barınan Yezidilerin Türkiye'deki şartlara uyum sağlamada zorluklar yaşadığı ve bunun sebebinin ise; Türkiye'deki Müslümanların Müslüman olmayan Yezidileri şeytana tapan topluluk olarak nitelendirmeleri olduğu ortaya çıkmıştır. Ayrıca, yine Müslümanların Yezidileri “sapık topluluk” ve “mezheb-i batıla” olarak nitelendirmeleri tarihte Müslümanlar ve Yezidiler arasında çok sayıda kanlı çatışmanın yaşanmasına sebep olmuştur (Gökçen, 2012).

Diğer yandan, Yezidilerin toplu olarak Türkiye'ye göçü sonrası hukuken statülerinin tartışılmaya açıldığı görülmüştür. Yezidi göçmenler, Suriyeli göçmenler ile fiilen aynı statüde olup, benzer süreçlerden geçmiş olsalar da hukuken tanınan statü açısından da farklı konumdadırlar. 11 Nisan 2013 tarihinde kabul edilen Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun 91. maddesi Geçici Koruma statüsünü hüküm altına almaktadır. 91. Madde şu şekildedir;

“ (1) Ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılara geçici koruma sağlanabilir.

(2) Bu kişilerin Türkiye'ye kabulü, Türkiye'de kalışı, hak ve yükümlülükleri, Türkiye'den çıkışlarında yapılacak işlemler, kitlesel hareketlere karşı alınacak tedbirlerle ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşlar arasındaki iş birliği ve koordinasyon, merkez ve taşrada görev alacak kurum ve kuruluşların görev ve yetkilerinin belirlenmesi, Bakanlar Kurulu tarafından çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir.”

Avrupa dışından ve fakat kitlesel göç hareketiyle Irak'tan gelen Yezidilerin kitlesel bir şekilde Türkiye sınırını geçtiği göz önüne alındığında geçici korumadan faydalanmaları hukuken mümkün görünse de ve koşullarını taşıyor olsalar da Suriyeli mültecilere tanınan bu hak onlara tanınmamış durumdadır. Bu statünün tanınması ise hükmün ikinci fıkrası gereği Bakanlar Kurulu'na bırakılmıştır. Suriyeli mültecilere geçici koruma statüsü tanınmış iken Yezidi mülteciler bu statünün dışında tutulmuş durumdadırlar. Türkiye hükümeti Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun 91.maddesi uyarınca 22 Ekim 2014 tarihinde Geçici Koruma Yönetmeliği'ni yayınlamıştır. Yönetmeliğin geçici 1.maddesi;

“28/4/2011 tarihinden itibaren Suriye Arap Cumhuriyeti'nde meydana gelen olaylar sebebiyle geçici koruma amacıyla Suriye Arap Cumhuriyeti'nden kitlesel veya bireysel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen Suriye Arap Cumhuriyeti Vatandaşları ile vatansızlar ve mülteciler uluslararası koruma başvurusunda bulunmuş olsalar dahi, geçici koruma altına alınırlar. Geçici korumanın uygulandığı süre içinde bireysel uluslararası koruma başvuruları işleme konmaz.” şeklinde tanzim edilmiştir. Mezkûr geçici madde Yezidi mültecileri, Irak vatandaşı olduklarından dolayı Türkiye'ye kitle halinde gelmiş olsalar da, Suriye'den gelen mültecilerin aksine geçici koruma statüsü kapsamına almamaktadır. Buna karşılık Türkiye Hükümeti Iraklı mültecilere ya uluslararası koruma başvurusu (normal sığınma başvurusu) ya da Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun 30 (d), 46 ve 47. Maddeleri çerçevesinde “İnsani İkamet İzni” almaları olanağını sunmuştur (İGAM, 2015:10).

İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü tarafından 21.08.2014 tarih ve 2014/23 sayılı bir genelge ile Irak Uyraklı Yabancıların İkamet İzni İşlemleri konulu bir genelge yayınlamış ve bu genelgede Iraklılara “Yabancı Tanıtım Kartları” düzenlenerek Türkiye'de kalış izni verilmesi yönünde bir düzenleme yapılmıştır. Bu genelge sadece Irak'tan göç eden Türkmenlere yönelik olarak tanzim edilmiş, Yezidi mülteciler yine kapsam dışı bırakılmıştır. STK'ların tepkisi neticesinde 12.02.2015 tarihinde İçişleri Bakanlığı tarafından “Irak Uyraklı Yabancılarla İlgili Yapılacak İş ve İşlemler” başlıklı yeni bir genelge ile Türkiye'de yaşayan Iraklıların sağlık, eğitim, çalışma gibi hizmetlere erişimleri

noktasında düzenlemeler yapılmış ve Yezidi mültecilere de sağlık hizmetlerinden yararlanma yolu açılmıştır.

Göç konusuna eğilen birçok Sivil Toplum Örgütünün çabaları ve Avrupa’da oluşan önemli bir Yezidi diasporasının da etkisi ile 2014 yılında yürürlüğe giren 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu gereği Yezidilere “insani ikamet izni” veya “uluslararası koruma başvurusu yapma” hakkı tanındı. Uluslararası koruma başvurusu amacıyla üçüncü bir ülkeye gitmek için Birleşmiş Milletler ofisine müracaatta bulunan Yezidi mültecilere, mülakat tarihi olarak 6 yıl, 8 yıl sonrasına randevular tanzim edilmesi sorunun başka bir ayağına daha işaret etmektedir.

Yezidi mültecilerin hukuki düzenlemeler noktasında sair mülteciler ile eşit konumda bulunmadıklarına ilişkin bir başka kanuni düzenleme ise 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununda yer bulan İnsani İkamet İzni ile bunun getirdiği sonuçlardır. Yezidi mülteciler 6458 sayılı kanun gereği insani ikamet izni talebinde bulunabilmektedirler.

6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’ nun 46’ncı ve 47’nci maddelerinde insani ikamet izni düzenlenmiştir. Ayrıca Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmeliğin 44’üncü maddesi de insani ikamet iznini ele almıştır. İnsani İkamet İzni başlıklı 46.madde şu şekildedir;

“(1) Aşağıda belirtilen hâllerde, diğer ikamet izinlerinin verilmesindeki şartlar aranmadan, Bakanlıkça belirlenen sürelerle sınırlı olmak kaydıyla ve Genel Müdürlüğün onayı alınarak valiliklerce insani ikamet izni verilebilir ve bu izinler uzatılabilir:

a) Çocuğun yüksek yararı söz konusu olduğunda b) Haklarında sınır dışı etme veya Türkiye’ye giriş yasağı kararı alındığı hâlde, yabancıların Türkiye’den çıkışları yaptırılamadığında ya da Türkiye’den ayrılmaları makul veya mümkün görülmediğinde c) 55 inci madde uyarınca yabancı hakkında sınır dışı etme kararı alınmadığında ç) 53 üncü, 72 nci ve 77 nci maddelere göre yapılan işlemlere karşı yargı yoluna başvurulduğunda d) Başvuru sahibinin ilk iltica ülkesi veya güvenli üçüncü ülkeye geri gönderilmesi işlemlerinin devamı süresince e) Acil nedenlerden dolayı

veya ülke menfaatlerinin korunması ile kamu düzeni ve kamu güvenliği açısından Türkiye'ye girişine ve Türkiye'de kalmasına izin verilmesi gereken yabancıların, ikamet izni verilmesine engel teşkil eden durumları sebebiyle diğer ikamet izinlerinden birini alma imkânı bulunmadığında f) Olağanüstü durumlarda”

Bakanlık onayı alınarak valiliklerce bir yıllığına verilen “İnsani İkamet İzni” bilahare şartları taşımak sureti ile uzatılabilmektedir. Yezidi mülteciler, iznin verildiği il sınırları içerisinde geçerli olmak kaydıyla sağlık hizmetlerinden yararlanabilmekteler fakat kanun çalışma iznine dair herhangi bir hüküm içermediğinden çalışma hakkından mahrum kalmaktadırlar. Söz konusu kanunun ilgili maddeleri incelendiğinde yaşam koşullarının düzeltilmesine dair kanuni düzenlemelerin yetersiz kaldığı ve Yezidi mültecilerin hukuki statülerinin aradan geçen onca zaman zarfında netliğe kavuşturulmadığı sabittir.

Hukuken yeteri kadar korunduklarını düşünmeyen Yezidi mülteciler, Türkiye’de İslam’ın Sünni yorumu ve tarihten gelen din temalı ithamlar gibi sosyoloji kaynaklı sebeplerden, Türkiye’de kalmaktan ziyade Avrupa ülkelerine geçmeyi deneyerek yahut bir kısmı kaynak ülkeye geri dönmeye çalışarak çeşitli arayışlara yönelmişlerdir. Bu durum ise Türkiye’nin gerek STK’lar nezdinde gerekse de AB gibi uluslararası örgütler nezdinde eleştirilmesine yol açmaktadır. Türkiye’nin bu bakımdan olumsuz bir karneye sahip olduğu geçmiş uluslararası raporlarda belirtilmiştir. 2009 Dünya Sığınmacı Raporu’nda, Türkiye’nin sığınmacılara yeterince adil olmadığı, insani yaşam standartları sunamadığı, sığınmacılar arasında çifte standart uyguladığı, bu nedenle not sıralamasında en kötü notlar olan “F” ve “D” kategorilerinde değerlendirilmiştir (USCRI, 2009).

Diğer yandan, sayılarına ilişkin bilimsel ya da resmi herhangi bir çalışma gerçekleştirilmediğinden Türkiye’ye göç etmek durumunda kalan, yerel ve ulusal basının sayılarını 20 bin olarak tahmin ettiği Yezidi mülteciye tam olarak ne oldu sorusuna yanıt vermek şimdilik mümkün görünmemektedir.

3.1.2. Bahailer

Tahran kökenli bu dini hareket⁹ İran İslam Cumhuriyeti'nde resmi olarak kabul görmemektedir. Bunun siyasi ve dini sebepleri bulunmaktadır. Siyasi sebeplerinin başında yabancı güçler ile olan ilişkileri ifade edilmektedir. Bahailik inancında vahyin yani dolayısıyla peygamberliğin devam ettiği, Tanrı'nın tezahürlerinin peygamberler ile devam edeceği anlayışı İran'da resmi olarak tanınmamalarının dini sebebi olarak ifade edilmektedir.

İran'da idarenin son derece baskıcı bir yönetim anlayışı içinde olması 19. yüzyılın bazı gruplar içerisinde bir kurtarıcının geleceği bir dönem olarak tarif edilmesine olanak sağlamış ve Bahailik inancı taraftar bulmakta zorlanmamıştır. Türkiye Bahai Toplumu'nun verilerine göre Türkiye'nin çeşitli bölgelerinde yaşayan Bahai inancında olanların sayısı on bin civarındadır. İran'da yaşarken Bahai inancına mensup olmalarından dolayı İran'dan ayrılmak durumunda kalanların sayısının ise yaklaşık iki bin civarında olduğu tahmin edilmektedir. (İpek, 2018:1335).

İran'da yaşarken inançlarından dolayı baskı görmeleri sebebiyle Kayseri, Nevşehir, Denizli, Manisa, Çankırı, Yalova, Eskişehir, Bilecik, Adana, Afyon, Van, Burdur ve Konya şehirleri başta olmak üzere Birleşmiş Milletler Mülteci Komiserliği tarafından kırktan fazla uydu kentte geçici süreyle ikamet ettirilen iki bin civarında İranlı Bahai bulunmaktadır (2018:1335). Bahailer'in, sair ülke vatandaşlarından farklı bir amaçla Türkiye'ye göç ettiklerini söylemek yanlış olmayacaktır. Zira iç savaş kaynaklı göçlerden ziyade kabul görmeyen inançlarından ötürü göç etmek durumunda kalmışlardır.

Tezde Göç ve ilişkisi başlığı altında yer verilen kısımlarda ifade ettiğimiz üzere Türkiye açısından bir takım yasal mercilere başvurabilme ve hukuken temsil edilebilme ancak resmi olarak tanınma sonrası mümkün olabilmektedir. Hukuken

⁹ Bahauallah olarak tanınan Mirza Hüseyin Ali'nin uhdesinde oluşan ve kendilerini Şiiliğin bir kolu olarak değil bizatihi bir din olarak ifade eden bu grup 1860'lı yıllarda etkili olmaya başlamış ve hızlı bir yayılım göstermiştir. Mirza Hüseyin Ali kendisini Babi hareketinin kurucusu Ali Muhammed Şirazi' nin geleceğini müjdelediği peygamber olarak ilan etmiş ve bu dini grup İran coğrafyasında etkili bir yayılım göstermiştir. Yakın geçmiş dini hareketlerin en yeni ve en dikkat çekici olanları içerisinde tarif edilmekte olan bu grup beş milyondan fazla mensuba kısa sürede erişmiştir. (Warburg, 2006:56)

tanınmanın sonuçlarından biri belki de en önemlisi kanun koyucu tarafından kabul görmek, hukuki mevzuat içerisinde yer işgal etmektir. Bahai inancına sahip göçmenlerin hukuken tanınması ve kendilerine Türkiye’de bulundukları süreçte yasal haklarının tanınması ile sosyal haklardan faydalandırılmaları da bu kapsamda değerlendirilebilmelidir. Bahai inancına sahip göçmenlerin, yargı makamlarına “din ve ibadet hürriyeti” kapsamında değerlendirilebilecek müracaatları bulunmaktadır. Bu müracaatların yapıldığı mahkemelerin çoğunluğunun öncelikli işi Bahai inancının din olarak kabul edilip edilmeyeceği yönünde araştırma yapmak olmuştur. Bu konuda Diyanet İşleri Başkanlığına Mahkemeler vasıtası ile müzekkereler gönderilmiş ve Bahailiğin müstakil bir din olup olmadığı hususu sorulmuştur.

5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu’nun 7. Maddesi Türkiye’de nüfus kütüğünde ya da nüfus cüzdanında bulunması gereken kişisel bilgileri belirtmekle beraber (e) fıkrası ile de din hanesinin yer almasını hüküm altına almaktadır. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ise din hanesinin nüfus kütüğünde bulunmasının Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 9. maddesini ihlal ettiği sonucuna varmıştır. Bahai inancına sahip bir şahıs nüfus aile kütüğündeki “dini” bölümüne Bahai dininin işlenmesi talebi ile dava açmış, açılan davanın reddedilmesi akabinde ise ret kararı temyiz edilmiştir. Temyiz merci olan Danıştay onuncu dairesi, Diyanet İşleri Başkanlığına ara karar ile müzekkere yazarak Bahailiğin müstakil bir din olup olmadığı hususunu sormuştur. Gelen cevabi yazıda ise Bahailiğin müstakil bir din değil, batıl bir tarikat olarak değerlendirilmesinin uygun olacağı, Yargıtay 1. Ceza Dairesi kararında da Bahailiğin bir din olmadığı, bir tarikattan ibaret olduğunun kabul edildiğinin bildirildiği ifade edilerek davanın reddi kararı onanmıştır.

Mezkûr mahkeme kararı Anayasa Mahkemesine taşınmıştır. Anayasa Mahkemesi de yerel mahkeme ile aynı doğrultuda “43. madde zorlayıcı nitelikte hiçbir hüküm içermemektedir. Nüfusa kaydolunurken kişinin, Anayasa’nın öngördüğü anlamda dinî inanç ve kanaatlerinin değil, sadece kişinin özgün durumu yönünden kamu yararı, kamu düzeni ve sosyal gereksinimlerle ilgili olarak göz önünde bulundurulmak üzere dinînin ne olduğunun açıklanması söz

konusu olmaktadır ki, bu kuralın da zorlayıcı bir niteliği ve zorlama ile bir ilişkisi bulunmamaktadır.” şeklinde karar vermiştir.

Nüfus Hizmetleri Kanunu’nda yapılan değişiklik ile eski kimlik kartları kullanımdan aşamalı olarak kaldırılmaya başlanmış ve bu değişiklik ile çipli kimliklerde din hanesinin yer almayacağı hüküm altına alınmıştır. Temel dinler dışında başkaca bir inanca ait kavrama cevaz vermeyen kimlik kartları tedavülden kaldırılmaya başlansa da yargısal içtihatlar noktasında eskisine nazaran çok farklı bir durum tezahür etmiş değildir. Türkiye; etnik, dini veya dilsel azınlık mensubu olan kişilerin “kendi kültürlerini yaşama, kendi dini inançlarını açıkça ifade etme ve kendi dinlerinde ibadet etme veya kendi dillerini kullanma hakkından mahrum bırakılamayacaklarını” belirtildiği 27. Maddesine bir çekince konulmak sureti ile Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşmeye taraftır. Bu çekince “Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme’nin hükümlerini Türkiye Cumhuriyeti Anayasası ve 24 Temmuz 1923 tarihli Lozan Antlaşması ve eklerindeki ilgili hükümler ve kurallara göre yorumlama ve uygulama” hakkı bulunduğu belirtilmektedir.

Anılan mahkeme kararları bir bütün olarak değerlendirildiğinde hülasa bu mahkeme kararlarına yön veren Diyanet İşleri Başkanlığı’nın mütalaalarının Bahai inancını bir din olarak değil tarikat olarak değerlendirdiği sabittir (Mertcan, 2013). Bu durum ise Bahailerin özel ya da genel hukuki düzenlemelerde ayrı bir norma konu olmalarının önündeki engel olarak değerlendirilebilir. Bu sebeple 2011 yılı ve sonrasında Türkiye’ye göç eden Bahai sığınmacıların temel hakları konusunda ayrı bir yasal düzenleme düşünülmemiş, mevcut düzenlemeler içerisinde çerçeve kanunlar ile değerlendirilmeleri uygun görülmüştür.

Bahai inancına mensup olan şahısların Uluslararası Koruma kapsamına alınıp alınamayacakları, Türkiye’deki hukuki statülerinin ne olacağı hususları 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, ilgili Yönetmelikler ve iç hukukumuzda dâhil olmuş Uluslararası Sözleşmeler ve ek protokoller gözetilerek değerlendirilecektir.

6458 sayılı Uluslararası Koruma Kanunu’nun 61.maddesi ve 1951 Tarihli Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Cenevre Sözleşmesi’nin 1.maddesinde

“mülteci” kavramının tanımı; “Avrupa ülkelerinde meydana gelen olaylar nedeniyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancı” şeklindedir. Mezkûr tanımlamaya göre Avrupa Konseyi’ne üye olan devletlerde gerçekleşen olaylar nedeniyle ırkı, dini, tabiiyetinden dolayı zulme uğrayabilecek olan Bahai dinine mensup kişilere Türkiye’de hukuken mülteci statüsü verilebilecektir. Bu tanımlamanın mefhumu muhalifinden ise İran’dan gelen Bahailerin mülteci statüsüne sahip olamayacakları anlaşılmaktadır.

Bahai inancına mensup bir kişi Avrupa ülkeleri dışındaki farklı bir ülkede ikamet ediyorsa ve yukarıda andığımız madde hükmünde belirtilen aynı sebeplerle ayrımcılığa/zulme maruz kalma tehlikesi söz konusu ise 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’nun 62.maddesi uyarınca “Şartlı Mülteci” sıfatını haiz olabilecektir. 62.madde şu şekildedir; “Avrupa ülkeleri dışında meydana gelen olaylar sebebiyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında şartlı mülteci statüsü verilir. Üçüncü ülkeye yerleştirilinceye kadar, şartlı mültecinin Türkiye’de kalmasına izin verilir.”

İran yasalarına göre Bahai inancına sahip olmak idam sebebi olarak kabul edilmektedir. Bu sebeple Bahai inancına sahip olan İranlıların Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’nda düzenlenme alanı bulan “geri göndermeme ilkesi” gözetilerek Türkiye’den sınır dışı edilmeleri söz konusu olamayacaktır. Avrupa ülkeleri dışından gelen ve dini inançları sebebiyle zulme uğrama korkusu içerisinde bulunan Bahai inancını haiz veyahut Yezidi sığınmacılar uluslararası koruma başvurusu yapmaları akabinde İl Göç İdaresi müdürlüklerinin uygun gördüğü illerde ikamet ederler. Şartlı mülteci statüsünü kazanmalarından sonra ise

güvenli üçüncü ülkeye yerleştirilmeleri hususu Birleşmiş Milletler tarafından değerlendirmeye alınmaktadır. Sığınmacıların uluslararası koruma başvuruları ve akabinde üçüncü ülkeye yerleştirilmelerine kadar devam eden süreç Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ve mezkûr Kanun ile bağlantılı Yönetmelikler dayanak alınarak sürdürülmektedir.

3.1.3. Keldaniler

Irak, dünyanın kadim dini gruplarına ev sahipliği yapan ülkelerden biri olup, dinsel tarihini M.Ö. Beşinci yüzyıla kadar götürmek mümkündür. En büyük dini grubu % 95’lik oranla Müslümanlar oluşturmakta olup bunu, %3-4’lük bir oranla Hristiyanlar takip etmektedir. Müslümanlar ve Hristiyanların yanı sıra sayı bakımından daha az olan gayrimüslim gruplar Mandaenler, Yahudiler ve daha az oranda olmak üzere, Heterodoks İslami gruplar olarak adlandırılan Yezidiler, Kakailer, Ehlihaklar; Aliilahiler, Şebekler, Sarliler, Mevaliler ve Bacvanlar da bulunmaktadır.

İki bin yılı aşkın bir süredir Irak’ta varlık gösteren Hristiyanlık dininin Irak’taki toplam nüfus içerisindeki payı yaklaşık olarak %3-4 civarındadır. Ayrıca, Irak’ın resmi olarak tanıdığı Hristiyan mezheplerin sayısı on dördtür ve bu mezhepler içinde en büyüğü Keldani Hristiyanlardır.

Keldani göçü, Irak’tan Avrupa ve diğer Batı ülkelerine 19.yüzyılda ekonomik sebeplerden dolayı başlar (Albayrak, 1997:150). Bu göç, 20.yüzyılda Osmanlı topraklarında yaşayan ve diğer gayrimüslimlerin de içinde olduğu zorunlu bir göçle devam eder. Diğer yandan, 1980’lerde yaşanan İran-Irak Savaşı ve 1991 yılındaki Körfez Savaşı Keldanilerin göçünü hızlandırır, 2003 yılında ise Amerika Birleşik Devletleri (ABD)’nin Irak’ı işgal etmesiyle göç etme seviyesi doruk noktaya ulaşır.

İŞİD’ in Irak’ta etkili olması ile beraber burada yaşayan gayrimüslim azınlığın duyduğu endişe yoğun göç trafiğine sebebiyet vermiştir. Basra Keldani Başpiskoposu Habib Nafali’nin 2018 yılının son çeyreğinde verdiği bir röportajda

2003 yılındaki Amerika müdahalesinden önce Irak'ta 1,5 milyon Hristiyan'ın yaşadığı, 2018 yılı itibari ile ise 250 bin Hristiyan'ın yaşadığı belirtilmiştir.

2011 yılı sonrasında Suriye'den Türkiye'ye yönelen kitlesel göç, Ortadoğu ülkelerinde mukim ve farklı dini gruplara mensup mülteci ya da sığınmacıların ekseriyetinin Türkiye'yi ziyaret etmesi sonucunu doğurmuştur. Ortadoğu'dan Türkiye'ye göçün önemli bir ayağını 2003 yılı sonrası hız kazanan ve ülkedeki çeşitli dini ve etnik toplulukları kapsayan Irak göçü oluşturmaktadır. Son olarak 2014 yılının yaz aylarında IŞİD'in Musul'a girişiyle gerçekleşen yeni göç dalgası hem Türkiye'deki Iraklı sığınmacı/mültecilerin hem de İstanbul'da yaşayan Keldani Iraklıların sayısını kısa sürede iki katına çıkarmıştır.

Irak'taki en büyük Hristiyan nüfusu oluşturan Keldaniler, transit ülke olarak Türkiye'ye ve buradan üçüncü ülkelere uzanan göç hareketinin sürekli aktörleri arasındadır. Her ne kadar Türkiye'deki hukuki düzenleme ile göçmenlerin belirlenen kentlerde ikamet etme zorunluluğu tanzim edilmiş ise de Müslüman olmayan nüfusun özellikle dini endişeler sebebi ile İstanbul gibi inanç gruplarına paralel kiliselerin bulunduğu merkezleri tercih ederek kayıt altına alınmayı güçleştiren hareketler sergilemek durumunda kalmışlardır. İstanbul, Keldani-Iraklılar için de tercih edilen bir merkez durumundadır. Bu durum ise Hristiyan göçmen nüfusuna ilişkin sayısal verilerin bilinmemesi sonucunu doğurmuştur.

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü idari işlemleri ile Sinop, Van, Bilecik, Yalova gibi uydu kentlerde ikamet etmeleri uygun görülen Keldani Hristiyan göçmenler, özellikle dini ağlarının azlığı ile iş olanaklarının sınırlı olması sebepleriyle kayıt altına alınmayı reddetmekte ve büyük kentlere göç etmektedirler.

IŞİD saldırısından sonra Türkiye'deki sığınmacı ve mültecilerin toplam sayısı 19,590 olmuştur (BMMYK, 2014). Iraklı göçmenlerin Türkiye'deki sayısı resmi rakamlara tam yansımamaktadır. Bunun sebebi, İstanbul'un uydu kent olmaması dolayısıyla ikamet edenlerin kayıtlarının tutulamamasıdır.

Iraklı Hristiyan göçü özelinde; Türkiye'ye göç eden Iraklı göçmenlerde özellikle dini ağların ve akrabalık ilişkilerinin ön plana çıktığı görülmektedir (Danış, 2007: 605). Söz konusu duruma hizmet edenler ise; Türkiyeli Keldani-Asuri topluluğu ve bu topluluğa hizmet eden dernekler ve uluslararası Katolik yardım kuruluşlarıdır.

Buğra Poyraz, "Umudun Peşinde" (tarih) isimli kitabında Irak'tan göç etmek durumunda kalan Ortadoğu Hristiyanlarının hayat hikâyelerine yer vermiş ve bu kitaba konu edilen Keldani Hristiyanların, Türkiye'de yaşamak istemediklerini, Türkiye'yi köprü olarak düşündüklerini, Müslüman nüfus tarafından ayrımcılığa uğradıklarını ve Müslüman olmayan ülkelere sığınma başvurusunda bulunmak istediklerini ifade etmiştir.

Keldani sığınmacıların, inançları gereği küçük uydu kentlerde değil de tercihen tabi oldukları inanışa ait kiliselerin bulunduğu yerlerde mukim edilmeleri ve özel durumlarının yasal düzenlemeler ile garanti altına alınması uluslararası hukuk normlarının bir gereğidir. Mevcut durumda 2011 yılı ve sonrasında göç ve iltica temalı tanzim edilen kanun, uygulamaya yönelik kanun, yönetmelik, genelge vb. norm hiyerarşi unsurlarından herhangi birinde Keldani Hristiyan nüfusa ilişkin doğrudan ya da dolaylı bir norm bulunmamaktadır. Uygulamaya yönelik yasal düzenleme eksikliği ve sosyal hayat içerisinde yoğunluğu Sünni Müslüman olan ev sahibi toplum ile uyumda yaşanabilecek endişe mezkûr nüfusun Türkiye'yi yalnızca bir geçiş ülkesi olarak görmesine sebebiyet vermiş ve entegrasyona ilişkin iki taraflı bir eylemsizlik oluşturmuştur.

3.2. Son Yıllarda Türkiye'ye Sığınma Başvurusu Artan Gayrimüslim Azınlıklar

2011 yılında başlayan Suriye iç savaşından sonra Türkiye'ye yönelik göç artmıştır. Suriye'den göç edip Türkiye'ye sığınma talebinde bulunanlar arasında Suriye'de yaşayan Hristiyan azınlıklar da vardır. Suriye'deki mezkûr iç savaş birçok azınlığı olduğu gibi Hristiyan azınlığı da etkilemiş, çatışmaların başladığı 2011 yılında ülke nüfusunun %10' unu oluşturduğu ifade edilen Hristiyanların

büyük çoğunluğu Halep, Humus, Hama ve Şam gibi iç savaşın yoğun olduğu kentlerde ikamet ettiklerinden dolayı ekseriyeti göç etmek durumunda kalmıştır.

Göç etmek durumunda kalan Suriye vatandaşlarının büyük çoğunluğu Lübnan ve Türkiye'yi transit ülke konumunda değerlendirmiştir. Suriyeli Hristiyan vatandaşlar, üçüncü ülke olarak Avrupa ülkelerine, Amerika'ya ve Avustralya'ya iltica etmeye çalışmışlardır.

Suriyeli azınlıkların Türkiye'ye sığınma başvurusunda bulunma sebepleri arasında ilk olarak, 2013 yılında yürürlüğe giren Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu gelmektedir. AB mevzuatı çerçevesinde kabul edilen “sığınma müktesebatı” olarak da bilinen bu kanun sığınma talep eden kişi ve kesimler için güvenli bir alan teşkil etmektedir. İkinci olarak; Türkiye'nin AB uyumu ekseninde başlatmış olduğu “açık kapı politikası” gereği Türkiye'nin herkese kapılarının açık olduğunu belirtmesi Türkiye'nin tercih edilme sebepleri arasındadır. Ayrıca Türkiye'ye girişte vize uygulamasının bulunmaması Türkiye'ye girişi kolaylaştırmakta ve son olarak coğrafi yakınlık ve tarihi bağlar da Türkiye'nin sığınmacılar ve mülteciler için tercih edilme sebeplerini oluşturmaktadır.

Diğer yandan, son yıllarda Türkiye'ye sığınma başvurusu artan Gayrimüslim azınlıklar ise; İranlı Hristiyanlar ve Bahailer, Iraklı Ezidiler ile Keldanilerdir. Bu kesimlerin de başvuruda bulunmalarının sebebi Suriyeli Hristiyanlar gibi YUKK, Türkiye'ye girişte vize uygulamasının olmaması, açık kapı politikası, coğrafi yakınlık ve tarihsel bağlardır. Son yıllarda Türkiye'ye sığınma başvurusu artan Gayrimüslim azınlıklar en fazla Suriye sınırından Türkiye'ye giriş yapmıştır. Bu nedenle tezin bu aşamasında özellikle Suriyeli Hristiyan mülteciler ele alınacaktır.

3.2.1. Suriyeli Hristiyan Mülteciler

Tunus'ta 2010 yılında başlayan ve Arap Baharı olarak isimlendirilen halk ayaklanmaları 2011 yılının Mart ayında Suriye'ye de sıçramış ve Esad rejiminin ayaklanmaları bastırmak için Rusya ve İran'dan aldığı desteğe karşın, ayaklanan muhaliflerin dışarıdan desteklenerek silahlandırılması ülkeyi iç savaşa doğru

sürüklemiştir. İç savaş nedeniyle 13 milyonu aşkın Suriyelinin yerinden olduğu ve yarıya yakınının da ülkesini terk ederek göç etmek zorunda kaldığı bilinmektedir.

Suriye'deki Hristiyan nüfus 1950'li yıllarda %14 civarındayken; bu sayı Hafız Esad'ın politikaları ve özellikle Sünni muhaliflere yönelik baskıcı tutumu sebebiyle düşüşe geçmiştir. Devamında yaşanan Suriye iç savaşıyla da buradaki Hristiyan nüfusta büyük bir kayıp yaşanmıştır. Dolayısıyla, %14 olarak belirtilen Hristiyan nüfus iç savaş öncesinde %10'a kadar inmiştir (The World Factbook, 2019).

Suriye'de iç savaş yaşandığında Suriye'de bulunan Hristiyan azınlık, tarihsel deneyimleri ve azınlık psikolojisi gereği taraf tutmamayı tercih etmişlerdir. Akabinde Suriye'de bulunan Hristiyan liderler iç savaşın sonlandırılması ve taraflar arasında müzakerelerin başlaması yönünde konuşmalar yapmışlardır. Dolayısıyla, Esad rejimine karşı bir sadakat eğilimi göstermeye çalışmışlardır. Bunun sebebi ise, Esad rejiminin Hristiyan azınlıklara yönelik yaptığı ibadet ve eğitim hakkı gibi reformlardır. Ancak, yine de ülkedeki İslami grupların ayrıştırıcı söylemleri Hristiyan tebaayı tarafsız olmaktan alıkoymuştur (Fearing Change, 2019).

Ülkede yaşayan Hristiyanlar köylerden ziyade kentlerde mukim olduklarından iç savaştan ziyadesiyle etkilenmişlerdir. Rakka örneğinde görüleceği üzere El Nusra ve özellikle IŞİD'in bölgede güç kazanması ve bununla beraber İslami radikal söylemlerin artması Hristiyan tebaayı göç etmeye zorlamıştır. Meydana gelen bu durum 1948 yılında yayınlanan BM İnsan Hakları Evrensel Bildirisi'nde yer alan "zulüm karşısında başka ülkelere sığınma" hakkına cevaz vermiş ve toplu göçlerin başladığı görülmüştür. 2019 yılında Suriye'de yaşamaya devam eden Hristiyanlarla ilgili rakamlara bakıldığında, Hristiyanların nüfusunun 800 bine kadar düştüğü görülmektedir. Bu rakam Hristiyanların nüfus oranının yüzde 10 seviyelerinden yüzde 4,5'a düştüğünü göstermektedir (World Watch Research Unit, 2018: 11).

Ülkesini terk eden Suriyeli Hristiyanların sayısı 700 bin olarak tahmin edilmektedir (Haddad, 2016: 6). Suriyeli Hristiyanlar; batıdaki ülkeler arasında en fazla Kanada, Amerika ve Avustralya'nın yanı sıra, Almanya, İsveç, Hollanda,

Slovakya, Polonya, Çekya ve Fransa'ya ulaşmayı hedeflemişlerdir (Institute of Eastern Christian Studies, 2015: 3-4). Ortadoğu'da ise Suriyeli Hristiyanların büyük çoğunluğu, geniş Hristiyan topluluğuna ve kiliselere sahip olan Lübnan'ı tercih etmişlerdir, ayrıca Ermenilerin ise tarihsel sebeplerden dolayı Türkiye'yi özellikle tercih etmek istemedikleri görülmüştür (Mergen ve Danacıoğlu; 2019:2961). İç savaşın başlamasından itibaren kısa bir zaman içerisinde Lübnan'a ulaşan Suriyeli Hristiyanların sayısı 250 bini bulmuştur. Almanya ve İsveç ise 885 bin Suriyeli mülteciyi ülkelerine kabul etmiştir (UNHCR,2019).

Binlerce Suriyeli Hristiyan ülkesini terk etmesine rağmen, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği ve Uluslararası Göç Örgütü'ne kayıt yaptıran Hristiyanların sayısı çok azdır. Lübnan, Ürdün, Mısır ve Irak'ta BMMYK' ya kayıt yaptıran Suriyeli Hristiyanların oranı yüzde 1'in biraz üzerindedir. Suriyeli Hristiyanların uluslararası kurumlara kayıt yaptırmaktan çekinmelerinin bazı sebepleri vardır. Bu sebeplerden biri, Hristiyanların Suriye'ye geri dönmeleri durumunda Suriye Hükümeti tarafından vatan haini olarak nitelendirilmelerinden korkmalarıdır. Bundan dolayı uluslararası kuruluşlara kayıt yapmaktan çekinmektedirler (The Protection Needs of Minorities From Syria and Iraq, 2016: 27).

Türkiye'ye iltica etmek durumunda kalanların ise uluslararası örgütlere kayıt yaptırmaya sıcak bakmadıkları, kiliseler tarafından desteklenmeyi ve Hristiyan topluma entegre olmayı daha çok tercih ettikleri görülmektedir. Örneğin, Türkiye'ye iltica etmek durumunda kalan Süryani Hristiyanlar mülteci kamplarına başvurmadan ziyade tarihsel bağlarının olduğu Mardin'deki Süryani Ortodoks Kilisesine başvurmuşlardır (Kino, 2019).

Suriyeli Hristiyanların BMMYK' ya ve diğer yardım kuruluşlarına ait mülteci kamplarına kayıt yaptırmamalarının bir diğer sebebi ise mülteci kamplarında Sünni Müslümanların çoğunlukta olmasıdır. Suriyeli Hristiyanlar kamplarda, kimliklerinin kolayca tespit edilip din farklılığından dolayı şiddete ya da ayrımcılığa maruz kalmaktan çekinmektedirler (The Protection Needs of Minorities From Syria and Iraq, 2016: 29).

2011 yılında başlayan kitlesel göç 2015 yılında tırmanışa geçmiş ve bu süreçte İsveç ve Almanya ülkeleri en fazla mülteci kabul eden ülkelerden olmuşlardır. Almanya ve İsveç ülkelere 885 bin Suriyeli mülteci kabul edilmiştir. Bu iki ülke din farkı gözetmeksizin Suriyeli mültecileri kabul ederken, Almanya ise iltica için başvuran Suriyelilerin yüzde 50'sini kabul etmiştir (UNCHR, 2019). İsveç'in Suriyeli sığınmacılar tarafından tercih edilme sebeplerinden biri de 1960'lı yıllarda bir kesim Süryani mültecinin İsveç'e giderek orada tarihi bağlar oluşturmuş olmasıdır. Kabul edilenin aksine Avrupa ülkeleri tarihsel ve dinsel yakınlık duydukları sığınmacı ya da mültecileri kabulde sair mülteci ya da sığınmacılara nazaran farklılık gözetmemektedirler. Bu yaklaşımı doğrulayan birçok uygulama bulunmaktadır. Bunlardan biri, İsveç hükümetinin 2015 yılında tanzim ettiği yasa ile mülteci sınırlandırmalarına gitmesi durumudur. Slovakya, Çekya, Polonya ve Fransa gibi ülkelerin ise mülteci politikaları çok az sayıda Suriyeli Hristiyan'ın bu ülkeleri tercih etmesine neden olmuştur. Çekya, Polonya ve Slovakya gibi ülkelere sığınan Suriyeli Hristiyanlar arasında, maddi sıkıntılardan dolayı geri dönenler de olmuştur (Understanding Recent Movements of Christians From Syria and Iraq, 2017: 4-5).

Suriye iç savaşı sonrası ülkeyi terk eden bir diğer kesim ise Ermeni mülteci ya da sığınmacılar olmuştur. Diğer Avrupa ülkelerinden farklı olarak Suriyeli Ermeniler ise Kanada ve ABD 'ye iltica etmeye çalışmışlardır. Bu iki ülkede Ermeni sivil toplum kuruluşları ve dernek faaliyetlerinin yoğun olması, tercih edilme sebeplerinin başında gelmektedir. Bir kısım Suriyeli Ermeni sığınmacı ise Lübnan üzerinden Ermenistan'a geçmeye çalışmışlar ise de Ermenistan'ın ekonomik şartları transit ülke olarak kullanılmasına yol açmış ve sayıca az olan bu kesim ülkede kalmak istememiştir.

Batı ülkelerinin az sayıda Suriyeli Hristiyan'ı kabul etmeleri hem ülke içerisinde hem de uluslararası arenada İngiltere, Kanada, ABD gibi ülkelerin eleştirilmesine sebebiyet vermiştir. 2015 ile 2016 yıllarında Avustralya yalnızca 200 Suriyeli Hristiyan sığınmacıyı kabul ederken Kanada bu rakamı dahi kabul etmemiştir. (Understanding Recent Movements of Christians From Syria and Iraq, 2017:11) ABD'nin ise kabul ettiği 11 bin Suriyeli mülteciye yalnızca 56'sı Hristiyan'dır (Abrams, 2019). İngiltere'nin ise kabul ettiği 8136 Suriyeli

mülteciden 70'i Hristiyan'dır (Zaimov, 2019). Bu devletlerin kabul ettikleri Hristiyan mülteci nüfusunun toplam kabul sayısındaki oranının %1'i aşamaması, dinsel bağların mülteci kabulünde referans olmadığı bilgisini sabitlemektedir.

Hristiyan mültecilerin müşterek din olgusunda bulunan Avrupa ülkeleri tarafından kabul edilmelerinde meydana getirilen güçlük araştırılmaya değerdir. Araştırmanın Türkiye ve mülteci entegrasyonu ile ilgili kısmında vereceğimiz bilgiler, ortak din temasının hem hedef ülke tercihini belirlemede etken olduğunu hem de entegrasyon politikalarında başat aktörü oynadığını ortaya koyacaktır. Avrupa ülkeleri için farklı bir durum söz konusu olup bu husus, ABD'nin göç politikaları ile ilgilenen yetkilisi Anne Richard'ın "Suriyeli Hristiyanlar kendilerini Esad başkanlığı altında korunaklı ve güvende hissediyor olabilirler. Suriyeli Hristiyanlar bu güven hissi karşılığında Esad'ı destekliyorlar" açıklaması ile gündeme gelmiştir (The Hill, 2019). Rakamlar ise Suriye'de yaşayan Hristiyanların yarısının ülkeyi terk ettiğini göstermekte olup, IŞİD ilerlemesinin neden olduğu Hristiyan nüfus kaybının göz ardı edilmesi açıklamanın rakamların sunduğu gerçeklerle örtüşmediğini göstermektedir.

Göç ve İltica konusunda çalışma yapan sivil toplum örgütlerinin Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliklerine eleştirisi Suriye'den kaçan Hristiyan nüfusunun doğru olarak verilmediği noktasındadır. Bunun sebebinin ise kitleler halinde ülkelerinden kaçan Hristiyanlar için herhangi bir adım atılmak ve sorumluluk alınmak istenmemesi olarak gösterilmektedir (Heras, 2012: 55-57).

2016 senesinde CHP Göç ve Göçmen Sorunlarını İnceleme Komisyonunun yayınladığı rapora göre; Irak ve Suriye'den Türkiye'ye gelen sığınmacıların büyük bir bölümü Müslüman olsa da yaklaşık 45 bin Müslüman olmayan sığınmacı Türkiye'de geçici ya da kalıcı ikamet etmektedir.

Suriyelilerin 2011 yılının Mart ayında Türkiye'ye yaptıkları ilk toplu girişten itibaren Türkiye'nin resmi olarak "açık kapı politikası" izlediğini daha önce de vurguladık. Bu politikanın temeli ise uluslararası hukuk normuna dayanmaktadır. 1951 Cenevre Sözleşmesi'nin 33. maddesi uluslararası koruma arayan kişilerin geri gönderilmemesi ilkesini düzenlemektedir. Türkiye 1951 Sözleşmesini kabul eden ilk ülkeler arasındadır ve dolayısıyla geri gönderilecek

ülkede meydana gelebilecek durumların mevcudiyeti açık kapı politikasının da temelini ihtiva etmektedir. 1994 yılında Resmi Gazete’ de yayınlanan “Türkiye’ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye’den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılar ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik” toplu nüfus hareketlerinin sınırda durdurulmasını hüküm altına aldığından dolayı, 2011 yılı ve sonrasında Türkiye’ye iltica eden Suriyeliler için herhangi bir yasal mevzuat bulunmamaktaydı. 2011 yılında ülkeye kabul edilen Suriyeliler yasal anlamda herhangi bir statüye sahip olamadılar. Hükümet ilk etapta Türkiye’ye iltica eden Suriyeli vatandaşları “misafir” olarak tanımlamıştır. 2011 yılının Ekim ayında Hükümet, geçici koruma yönetmeliğinin tanzim edileceğini ifade etmiş olup, ulusal ya da uluslararası hukuk literatüründe anlam ihtiva etmeyen “misafir” statüsü böylece kadük kalmıştır. 2011 yılının Mart ayında ise Geçici Koruma Yönetmeliği’nin neler içereceğine ilişkin olarak İçişleri Bakanlığı tarafından 62 numaralı “Türkiye’ye Toplu Sığınma Amacıyla Gelen Suriye Arap Cumhuriyeti Vatandaşlarının ve Suriye Arap Cumhuriyetinde İkamet Eden Vatansız Kişilerin Kabulüne ve Barındırılmasına İlişkin Yönerge” tanzim edilmiş fakat muhteviyatı, ilgili hükümleri ve içeriği gizlilik gerekçesi sebebiyle kamuoyu ile paylaşılmamıştır. 2013 yılına kadar Suriyeli sığınmacıların hukuki statülerine ilişkin somut bir adım atılamamış olup bu konudaki ilk ayrıntılı düzenleme 2013 yılında yürürlüğe giren 6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’dur. Bu metin, hem yönetmelik ya da kanun düzeyinde esas alınması açısından hem de Avrupa Birliği mevzuatında da bulunan insani ikamet izni, ikincil koruma, özel ihtiyaç sahipleri, vatansız kişiler ve geçici koruma gibi hukuki düzenlemeleri detaylı olarak tanzim etmesi açısından önem arz etmektedir.

2014 yılının Ekim ayında 2014/6883 karar numarası ile Geçici Koruma Yönetmeliği uygulamaya konulmuş ve Suriyeli ilticacıların hukuki statüsü netlik kazanmıştır. Geçici Koruma Yönetmeliği içerisinde yer alan sosyal ve hukuki normlar kanunla eşdeğer görülmeyerek yönetmelik düzeyinde düzenlenmiştir. Anayasa’nın 16. Maddesi temel hak ve hürriyetlerin, yabancılar için, milletlerarası hukuka uygun olarak ancak kanun ile sınırlanabilir olduğunu belirttiğinden ve

mezkûr düzenlemenin yönetmelik esaslı olması Anayasa hükmü ile çeliştiğinin göstergesidir.

Türkiye'ye iltica eden Suriyeli sayısının 3 milyonun üzerinde olması bireysel sığınma taleplerinin değerlendirilmesini güçleştirmiş, göçün kitlesel şekilde gerçekleşmesinden dolayı bireysel yasal düzenlemeler yerine Geçici Koruma Yönetmeliği tercih edilmiştir. Yasal düzenleme ilk etapta herhangi bir kıstas içermediğinden hümanist hukuk metodolojisinin uygulaması olarak gözüktse de uygulamada bir takım fiili kıstasların geliştirilmesi eleştiriye mahal bırakmıştır. Türkiye'deki mevzuat kapsam bakımından Avrupa'da geçici korumayı düzenleyen Konsey Yönergesinden daha geniş bir tanıma sahiptir. Konsey Yönergesinin 2 (c) maddesi özellikle silahlı çatışma veya yaygın şiddetten kaçan kişiler ve genel insan hakkı ihlallerine maruz kalma konusunda ciddi risk altındaki kişilere atıfta bulunurken, Türkiye'de yayınlanan Geçici Koruma Yönergesi her ne sebeple olursa olsun ülkelerinden ayrılmaya zorlanan kişilerin geçici korumadan yararlanabilmesinin önünü açmaktadır.

Suriye'den gelen ilticacıların baz alındığı bilimsel çalışmalarda Suriyeli Hristiyanların kamplarda, kimliklerinin kolayca tespit edilip din farklılığından dolayı şiddete maruz kalmaktan çekindikleri ve kamp dışında barınmak istedikleri detayı yer almaktadır. Sınır illerimizde kiliselerin bulunmaması ise başkaca bir tercih sebebi oluşturmaktadır. Fakat bu talebin yasal karşılığı bulunmamaktadır. Zira Geçici Koruma Yönetmeliğinin Geçici Barınma Merkezlerine Sevk İşlemleri başlıklı 23. Maddesi çevresel bir sınır belirlemektedir. Şöyle ki;

(1) “Bu Yönetmelik kapsamındaki yabancılar, AFAD tarafından bildirilecek kapasite bilgisi de göz önünde bulundurularak, sevk merkezinden doğrudan veya illere yerleştirildikten sonra, valiliklerle eşgüdüm içerisinde Genel Müdürlükçe uygun görülecek geçici barınma merkezine en kısa sürede yönlendirilir. Sevk işleminin kolluk refakatinde veya refakatiz olarak yapılmasına ilişkin değerlendirme valilik tarafından yapılır.”

1951 Cenevre Sözleşmesinin 26. Maddesi ile Kişisel ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesinin 12. Maddesi ise yabancıların hareket serbestisini

öngörmektedir. Mülteci kampları üzerine gerçekleştirdiği hukuki çalışmaları ile tanınan Guglielmo Verdirame, temel insan haklarına sahip olmaması sebebi ile kampların hukuka aykırı düzenlemeler içerdiklerini belirtmektedir.

Bir diğer husus ise Suriyelilerin Türkiye'ye kabulü ve onlara tanınan haklar konusunda oturmuş kanuni düzenlemelerden ziyade, hukuk boşluğu olarak adlandırabileceğimiz birçok münferit düzenlemenin yasal olarak Bakanlar Kurulu'nun (artık Cumhurbaşkanlığı'nın) kararına bırakılmış olmasıdır. Hukuk metodolojisinde yer verilen ve kanunda düzenlemenin bulunmaması (kanunun susması) durumu, 1951 Cenevre ve benzeri birçok etkili sözleşmenin devlet merkezliliği aşamadığı ve dolayısı ile uluslararası hukuku uygulamada esneklik tanındığı eleştirisini getirmektedir (Güler, 2016:45).

Uluslararası hukuk normlarını hukuk mantığı içerisinde değerlendirdiğimizde uygulayıcılarına yani hukuk normunun aktif süjesi olan devletlere esneklik tanımadığını görmek mümkündür. Fakat devletlerin iç mevzuatında geliştirdikleri hukuki metinlerin ekseriyetinde bunun aksine düzenlemeler yapıldığı görülmektedir. 2014 yılında yürürlük kazanan 6203 Sayılı Geçici Koruma Yönetmeliği'ne göre Suriyelilerin, Türkiye'ye kabulü idari merci vasfı bulunan Bakanlar Kurulu'nun alacağı idari karara bağlıdır. Uluslararası mevzuatta bilinçli bir şekilde tanzim edilmeyen hukuki çarenin (praeter legem) devlet merkezliliği fikri karşısında asıl amacına uygun olarak uygulanma ihtimalinin azaldığını söylemek yanlış olmayacaktır. Devlet odaklı çözümlerin geliştirildiği müspet hukuk sistemlerinde, karar mercii aktör olarak devletlerin tercih edilmesi mülteciler aleyhine sonuçlar meydana getirmektedir.

Bu durumun en bariz örneği geri göndermeme ilkesinin en temel uluslararası hukuk normlarından biri olmasına rağmen 1951 Cenevre Sözleşmesi'nin 32.maddesinin 1. Fıkrası ile bu temel ilkenin dahi kamu düzeni ya da ulusal güvenlik sebebi ile mültecilerin sınır dışı edilmesine imkân tanınmasıdır. Ulusal güvenlik ve kamu düzeni gibi kıstasların ise detaylandırılmadığı ve bu konuda takdir merciiine geniş yetkilerin verildiği görülmektedir.

2019 yılının Ekim ayında göç ve iltica konusunda yeni bir süreç başlamıştır. Bu süreç Türkiye ile Rusya'nın, Suriye'nin Tel Abyad ve Rasulayn

kasabaları arasında kalan 32 kilometre derinliğinde ve 120 kilometre genişliğindeki bölgeyi Türkiye'nin kontrol etmesine izin veren bir mutabakat imzalanmasıdır. Mutabakat metni içeriği özetle “mültecilerin güvenli ve gönüllü bir şekilde geri dönüşünü kolaylaştırmak” için ortak çalışma yapılacağı konusunun belirlenmesi ve Türkiye'deki 3 milyon 600 bin Suriyeli mültecinin bir kısmının veya tamamının o bölgeye yeniden yerleştirilmesi hedefi kapsamında geri dönüşlerin başlamasıdır. Mevcut gelişme sonrası hukuki manada nasıl bir düzenlemenin tanzim edileceği henüz için net olmamakla beraber, geri dönüş için hangi kıstasa sahip mültecilerin tercih edileceği de idareye geniş takdir yetkisi tanımaktadır. Bu durum Uluslararası Af Örgütü başta olmak üzere birçok STK tarafından da eleştiri konusu yapılmaktadır.

2011 yılından 2016 yılına kadar Avrupa Komisyonu yayınlanan AB İlerleme Raporlarında Hristiyan mülteciler ile ilgili referansların olduğunu görmek mümkündür. Bu raporlarda, Türkiye'nin Gayrimüslim azınlıklarla ilgili Avrupa Konseyi hükümlerini henüz uygulamadığı ve konuya ilişkin sınırlı bir ilerleme kaydettiği belirtilmektedir. Raporlarda genel olarak şu ifadeler yer almaktadır: “Gayrimüslim cemaatler -dini grupların örgütlü yapıları- tüzel kişiliklerinin bulunmaması nedeniyle hâlâ sorunlarla karşılaşmaktadır ve bu durumun, cemaatlerin mülkiyet hakları, yargı yoluna başvurma, yabancı din adamlarının oturma ve çalışma izni alabilmeleri ve yardım toplama imkânları bakımından olumsuz etkileri bulunmaktadır. Tüm gayrimüslim cemaatlerin ve Alevilerin, yersiz kısıtlamalar olmaksızın faaliyet gösterebilmelerine yönelik olarak Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ile uyumlu bir hukuki çerçeve henüz oluşturulmamıştır.”¹⁰

Ayrıca ABD Dışişleri Bakanlığı tarafından, 2017 yılına ilişkin Uluslararası Dini Özgürlükler Raporu yayınlanmıştır. Raporda şu ifadelere yer verilmiştir: “AK Parti hükümeti, Müslüman olmayan azınlıkların haklarını sınırlandırmaya devam etmiştir: bunlar Hristiyanlar, Aleviler, Şii Caferiler, Süryaniler Yahudiler, Keldaniler, Bahailerdir. Hükümet, dini azınlık gruplarının kendi din adamlarını eğitme çalışmalarını kısıtlamıştır. Hükümetin 2016'da arazilerini kamulaştırdığı

¹⁰ https://www.ab.gov.tr/ilerleme-raporlari_46224.html (Erişim Tarihi: 16/01/2020)

beş kilisenin karşılaştığı hukuki güçlükler devam etmiştir.”¹¹

Ancak, gayri Müslümlerle ilgili Türkiye’nin iç siyasetini belirleyen, etkileyen önemli eksen bilindiği üzere AB’dir. Zira, Avrupa Parlamentosu’nun 2019 yılında Türkiye ile “müzakerelerin askıya alınmasına” ilişkin raporu¹² onaylamasına, bu yönde Komisyona tavsiye sunmasına rağmen Türkiye AB ile üyelik müzakerelerine devam ediyor. Bu bağlamda Türkiye’nin gayrimüslim azınlıklar ile ilgili tutumunun Türkiye-AB uyumu çerçevesinde değerlendirildiğinde ikili ilişkileri duraklatan konulardan biri olduğu söylenebilir.

¹¹ <https://tr.usembassy.gov/tr/2017-uluslararsi-dini-ozgurlukler-raporu-turkiye/> (Erişim Tarihi: 20/01/2020)

¹² <https://tr.euronews.com/2019/02/22/ap-nin-turkiye-ile-muzakerelerin-askiya-alinmasi-tavsiyesi-sonrasi-surec-nasil-isleyecek> (Erişim Tarihi: 03/02/2020)

4. 2011 SONRASI GAYRİMÜSLİM AZINLIKLARA YÖNELİK YAPILAN DÜZENLEMELER

4.1. Türkiye’de 2011 Sonrası Yasal Düzenlemeler

Düzenli ya da düzensiz olarak Türkiye’ye giriş yapan ya da uluslararası koruma sahibi olup da üçüncü ülkeye yerleştirilmeyi bekleyen gayrimüslim azınlıkların dinsel, dilsel, sosyal ve kültürel açıdan haklarının korunabilmesi önemlidir. Bu bağlamda Türk hukukunda çeşitli düzenlemeler söz konusu olduğu gibi Türkiye’nin de taraf olduğu dolayısıyla iç hukukumuzda dâhil olmuş uluslararası düzenlemeler de bulunmaktadır.

Türkiye’nin Suriye’deki iç savaş sebebiyle sığınma talep eden ve dolayısıyla içlerinde gayrimüslimlerin çoğunlukta olduğu kitlesel göçe karşı 2011 yılı sonrası yaptığı en önemli uygulamalardan bir tanesinin “açık kapı politikası” olduğunu söylemiştik. Açık kapı politikası gereği; zor durumda olup, Türkiye’den sığınma talep eden herkese Türkiye’nin kapıları açıktır. Bu uygulama AİHM içtihatları ve İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi’nin 14.maddesi gereği olumlu bir uygulama olarak görülmektedir (Öztürk, 2019:1-2).

2013 yılı sonrasında ise; göç ve iltica alanında hukuki dayanakların netlik kazanması amacıyla Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) yürürlüğe girmiştir. YUKK ile beraber iç mevzuatta dağınık olan birçok konu sistemli bir hale getirilmiştir (Öztürk, 2019:2-3).

Öte yandan Türkiye’de, 2011 yılı sonrası göç ve iltica konusunda uluslararası hukuka da uygun olması bakımından birçok düzenleme yapılmış, ancak yeterli görülmemiştir kim yeterli görmedi. Sığınma talep eden kişiler arasında gayrimüslim azınlıkların bulunması yeni yasal düzenlemelerin yapılması gerektiğini gündeme getirmektedir. Diğer yandan, Türkiye’de gayrimüslimlere yönelik etkin yasal dayanakların bulunmaması bu kesimlerin toplumla entegrasyonunu zorlaştırmaktadır. Türkiye’de yaşayan birçok gayrimüslim kimliğini gizlemekte ve bu kesimlere yönelik yardımlar sadece mensubu oldukları kiliseler tarafından yapılmaktadır (Ağbaba vd., 2016: 120).

Gayrimüslim azınlıkların sosyal hakları denildiğinde en temel haklardan biri olan sağlık hakkı akla gelmektedir. Geri Gönderme Merkezlerinin ve Geçici Barınma Yerlerinin hijyenik olmaması, çok sayıda yabancı uyruklu kişilerin bir arada yaşamak zorunda kalması birçok sağlık problemlerini de gündeme getirmektedir. Türkiye’de yaşayan Müslüman olmayan azınlıkların sağlık hizmetlerine ulaşma noktasında yaşadıkları sorunların başında sağlık personeli ile yaşadıkları dilsel ve kültürel farklılıklar ve sağlık hizmetlerinin ücretli olması gelmektedir.

Genel Sağlık Sigortası, toplumun bütün bireylerinin sağlık hizmetlerinden eşit bir şekilde yararlanması amacını taşımaktadır. 5510 sayılı Kanun’un 60.maddesinde Türkiye’de Genel Sağlık Sigortası kapsamında sayılan kişiler belirtilmiştir. Hükme göre uluslararası koruma statüsü bulunan vatansızlar, sığınmacılar ve mütekabiliyet esası da dikkate alınmak koşuluyla, oturma izni almış yabancı ülke vatandaşlarından yabancı bir ülke mevzuatı kapsamında sigortalı olmayan kişiler genel sağlık sigortası kapsamındadır.

6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’nun 89.maddesi ve Geçici Koruma Yönetmeliği’nin 27.maddesi ile de yine herhangi bir sağlık güvencesi olmayan, ödeme gücü bulunmayan ve geçici koruma statüsü sahibi olan kişilere sağlık hizmetlerinin ücretsiz verilebileceği düzenlenmiştir. Gerek iç hukukumuzdaki işbu düzenlemeler gerekse de İnsan Hakları Evrensel Beyanamesi, Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi ve Türkiye’nin 1971 yılında onayladığı 102 sayılı Sosyal Güvenliğin Asgari Normlarına İlişkin Sözleşme gereğince Türkiye’de yaşayan Müslüman olmayan azınlıkların ve diğer yabancı uyruklu şahısların ücretsiz sağlık hizmetlerinden yararlanması icap etmektedir.

Sağlık hizmetlerinden ücretsiz yararlanılması gereğine ilişkin ulusal ve uluslararası birçok hukuki metin söz konusu olmasına rağmen 24/12/2019 tarihinde 30988 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanan Bazı Kanunlarda ve 375 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile Türkiye’de bir yıldan beri bulunan ve on sekiz yaş üstü uluslararası koruma başvurusu veya statü sahibi olan kişilerin genel sağlık sigortaları sonlandırılmıştır.

En temel haklardan olan ücretsiz sağlık hakkının hali hazırda Türkiye'nin taraf olduğu birçok uluslararası metne aykırı olarak ortadan kaldırılması hukuken de kabul edilemez olup Müslüman olmayan azınlıkların mağduriyetlerine sebebiyet vermiştir.

Dolayısıyla, Türk hukukunda göç ve ilticanın yönetimi ve özelinde ise gayrimüslim azınlıkların yasal hakları konusunda etkin bir işleyişin bulunmaması beraberinde birçok olumsuz sonucu doğurmuştur. Bunlardan birkaçını Öztürk (2019: 2) şöyle sıralandırmıştır:

- Türk hukuk öğretisi ve uygulamasında mülteci hukuku özelinde uzmanlaşma gerçekleşmemektedir.
- Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) tarafından, özellikle geri gönderme, idari gözetim ve etkili başvuru hakkı ekseninde Türkiye aleyhine ihlal kararları verilmesine sebebiyet vermektedir.
- Ulusal mevzuat mülteci hukukunun gereklerini gözetemeyen uygulamalardan yoksun kalmaktadır.

Türkiye'ye yönelik 2011 yılı sonrasında gerçekleşen kitlesel göç ve kaynak ülkelerdeki iç çatışmaların uzun süreli olması sığınmacı ve mültecilerin uzun yıllar Türkiye'de yaşayacağı anlamı taşımaktadır. Bu durum ise sosyal, ekonomik, hukuksal entegrasyonun konuşulması gerektiğini zorunlu kılar.

4.2. Türkiye'nin Entegrasyon Politikası

Türkiye coğrafi konumu ve göç yolları üzerinde bulunması nedeniyle tarihsel süreç içerisinde yakın geçmişe dek bir geçiş ülkesi olarak kabul edilmiştir. Türkiye'nin son zamanlarda yoğun göçe maruz kalması neticesinde ise hedef ülke konumu taşıdığı saptanmıştır. Suriye krizine kadar bir geçiş ülkesi konumunda olan Türkiye'nin göç literatürü pek yoğun sayılmaz. Göç ve iltica konusundaki yasal düzenlemelerin ekseriyeti 2011 yılı ve sonrasına denk gelmektedir.

2011 yılında Suriye'de başlayan iç savaş beraberinde kitlesel bir göçü başlatmıştır. Başlayan bu kitlesel göçün çoğunlukla Türkiye'de yoğunlaştığı da

bilinen bir gerçektir. Bu sebeple Türkiye, 2011 ve 2019 yılları arasında Suriyelilerin Türkiye'ye uyum sağlamaları amacıyla göç politikasında yeni faaliyetler ve düzenlemeler yapmak durumunda kalmıştır. Türkiye'de 2019 yılının "uyum yılı" olarak ilan edilmesi üzerine uyumun ne olduğu sorunsalı, nasıl bir söylem ve politika geliştirileceği pekâlâ önemli bir durum teşkil etmiştir (Taşçı ve Kara, 2019:260).

Türkiye'nin üç buçuk milyonu aşkın Suriyeliye ev sahipliği yapması sebebiyle 2019 yılı döneminin Başbakanı Binali Yıldırım tarafından "uyum yılı" ilan edilmiştir. Yıldırım'a göre; "Doğudan batıya, kuzeyden güneye ilticaları hiç kimse ayıklamamalıdır. Sonuçta insanların barış ve güven içinde yaşayacakları hayat şartı aramaları en doğal haklarıdır." Yıldırım ayrıca, şu ifadelere de yer vermiştir; "Suriye'de barış mutlaka tesis edilecektir ve ülke güvenli hale gelecektir. Bu kardeşlerimiz kendi evlerine mutlaka dönecektir"¹³ Dolayısıyla bu ifadeler Türkiye'de bulunan Suriyelilerin kalıcı olmadıklarını geçici bir süreyle Türkiye'de bulunacaklarını ancak ne zaman kendi ülkelerine dönecekleri konusunda net bir tarihin belli olmadığını göstermektedir. Kaldıkları süre boyunca da Türkiye'de yaşayan Suriyelilerin uyumunun sağlanması Türkiye'nin hem politik ve ekonomik hem de sosyolojik ve hukuki alanı için önem arz etmektedir.

Türkiye'de 3 Milyon 611 bin civarında olan Suriyeli sığınmacılara ilişkin göç politikalarının belirlenmesi, sonraki süreçte uyum çalışmalarının yürütülmesi ve kitlesel göçün Geçici Koruma Yönetmeliği ve AB ile uyum kriterlerine göre belirlenmesi Türkiye'yi son birkaç yıl içerisinde tarih boyunca gerçekleştirdiğinden daha fazla yasal düzenleme ihdas etmesine sebebiyet vermiştir. Dolayısıyla Türkiye, 2013 yılında 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ve bu kanunu takip eden İçişleri Bakanlığı genelgeleri ile göç politikasına hukuksal zemin oluşturmaya çalışmıştır. Mezkûr yasal düzenlemeler ile Göç İdaresi Genel Müdürlüğü kurulmuş, kurumlar arası iş birliği hedeflenmiş ve uyum konusunda çalışma yapmak üzere resmi idari kurum olarak Uyum ve İletişim Dairesi, Göç Politika ve Projeleri Dairesi Başkanlıkları kurulmuştur.

¹³ <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/mecliste-multeci-sempozyumu-2019u-uyum-yili-ilan-ettik-41050289> (Erişim Tarihi: 06/06/2020)

Yürütülen politikalar ekseninde “entegrasyon” terimi de “uyum” olarak değiştirilmiş ve bundan sonra “uyum” teriminin kullanılması uygun görülmüştür. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’ne göre; “uyum, ne asimilasyon ne de entegrasyondur. Göçmenle toplumun gönüllülük temelinde birbirlerini anlamalarıyla ortaya çıkan harmonizasyondur.” (goc.gov.tr, 2019:25). Türkiye’nin bu tavrı göç edenlerin asimile edilerek değil de toplumla kaynaştırılarak, gönüllülük esaslı bir uyum yakalamaya yöneliktir.

Türkiye’de özellikle 2019 yılının uyum yılı ilan edilmesi oldukça önemli bir gelişmedir. Türkiye’nin uyum ile ilgili politikalarının yer aldığı metinde uyumun ne olması gerektiği ve nasıl yürütüleceğinden ayrıca bahsedilmektedir. Resmi düzeyde uyum stratejilerinin iki yönlü ve çok taraflı bir etkileşim içinde olacağı ve daha çok göçmen odaklı bir yaklaşım benimseneceği belirtilmiştir (goc.gov.tr, 2019:25). Türkiye’nin bu ifadeleri çok kültürlü ve kültürlerarası yaklaşımları ön plana çıkarttığından ve yeni oluşturulan düzen içinde tüm kesimleri kucaklayıcı bir tavır sergilemesinden dolayı oldukça önemlidir; çünkü aktif etkileşim uyumun başarısı için temel etkenlerden bir tanesidir (Kara ve Taşçı, 2019:294).

Ayrıca, hazırlanan ilgili metinde uyum çalışmalarının ne olduğu noktasında belli bazı maddeler ön plana çıkmıştır. Bunları şöyle sıralandırabiliriz (goc.gov.tr, 2019:25):

- Ülkemizde, yeniden yerleştirildikleri ülkede veya geri döndüklerinde ülkelerinde sosyal hayatın tüm alanlarında üçüncü kişilerin aracılığı olmadan bağımsız hareket edebilmelerini kolaylaştıracak bilgi ve beceriler kazandırmak,
- Yabancı ile başvuru sahibinin veya uluslararası koruma statüsü sahibi kişilerin ülkemizde toplumla olan karşılıklı uyumlarını kolaylaştıracak etkinlikler yapmak,
- Kamusal ve özel mal ve hizmetlerden yararlanma, eğitime ve ekonomik faaliyetlere erişim, sosyal ve kültürel iletişim, temel sağlık hizmeti alma gibi konularda kurslar, uzaktan eğitim ve benzeri sistemlerle tanıtım ve bilgilendirme etkinlikleri yapmak,

- Yabancı ile başvuru sahibinin veya uluslararası koruma statüsü sahibi kişilerin ülkemizde toplumla olan karşılıklı uyumlarını kolaylaştıracak etkinlikler yapmak,
- Toplumda uyum sürecine karşı farkındalık ve anlayış ortamı oluşturmak,
- Kendi kültürel kimliklerinden vazgeçmek zorunda kalmadan ev sahibi topluma uyum sağlamalarını desteklemek,
- Kamu kurum ve kuruluşları, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları, üniversiteler ile uluslararası kuruluşların öneri ve katkılarından da faydalanarak uyum faaliyetleri planlamak.

Sayılan bu maddeler, Göç idaresi Genel Müdürlüğü ile STK'ların danışıklı olarak yapacakları çalışmalar ve faaliyetlerle birlikte ortak politikalar şeklinde yürütüleceğinden dolayı önemli bir yere sahiptir.

Diğer yandan, Türkiye'nin Göç ve Uyum Politikasını ifade etmeye çalışırken bu politikanın oluşumunda etkisi olduğunu düşündüğümüz sivil ve kamu kurumlarının bir kısmına yer vermek icap etmektedir. Devletin göç politikasının belirginleşmesini amaçladığımız için münferit sivil kurum ve kuruluşlardan ziyade daha çok devlet politikalarına yönelik ve paralel misyon yüklenmiş, idari merciler ile göç ve iltica konusunda eş güdümlü yardım kampanyaları bulunan sivil toplum kuruluşlarının tercih edilmesini uygun gördük. Sivil ve kamu kurum kuruluşlarının ekseriyeti uyuma yönelik söylemlerinin ya da eylemlerinin neredeyse tamamında “müşterek din” olgusunu kabul ederek ve bu kabul üzerine çalışma gerçekleştirerek göç ve iltica konusuna değinmişlerdir. “Misafirperverlik, din kardeşliği, Ensar - Muhacir betimlemesi” göç ve iltica konusunda büyük ya da küçük çaplı çalışma yürüten sivil ve kamu kurumlarının tamamında tercih edilen hitap şekli olmuştur. Müslüman olmayan mültecilerin bu söylem ya da çalışmalarda gündem oluşturmaması, göç politikasında münferit dini inancın esas alındığına ilişkin bir tercih oluşturmaktadır ve mültecilerin ev sahibi toplum ile olan uyumunda ilave bir engel oluşturmaktadır.

Türkiye, 2011 yılından beridir ülkesine yönelen kitlesel göçe karşı göç ve iltica konusunda belirli düzenlemeler yapmış olsa da uygulamada kurumlar

bazında birçok eksikliğin olduğu aşikârdır. Sığınmacıların uyumu noktasında daha çok Diyanet İşleri Başkanlığı'nın açıklamalarının ön plana çıkması sığınanlar arasında “Müslüman-Gayrimüslim” ayrımını doğurmaktadır. Dolayısıyla, Diyanetin her söylemi uyumu sağlamak yerine ayırtırmaya ve dini açıdan azınlık konumunda bulunan sığınmacıların toplumda kendilerini ifade etmelerini ve hak aramalarını zorlaştırmaktadır.

Nitekim 2016 yılında Diyanet İşleri Başkanı olan Prof. Dr. Mehmet Görmez, Suriyeli âlimlere vatandaşlık verilmesi gerektiğini, Müslüman mültecilere din hizmeti verileceğini ve 1951 sözleşmesinin artık hiçbir hükmünün kalmadığı açıklamalarında bulunarak Türkiye'ye sığınan yabancıların uyumunun sağlanmasında “din ortaklığının” önemine vurgu yapmıştır.¹⁴

2017 yılında Türkiye’de doksan bin camii de okutulmuş olan Cuma hutbesinde “misafir kardeşlerimizi külfet değil, rahmet vesilesi olarak görelim. Merhametimize sığınan, bizden yardım uman her bir can, imanımız, İslam’ımız ve insanlığımızın bir imtihanıdır.”¹⁵ Şeklindeki hutbede Müslüman kardeşlere kapının sonuna kadar açık olduğu anlaşılmaktadır. Kültürel, dilsel, dinsel ve sosyal olarak Türkiye’ye uyum sağlamakta zorlanan tüm sığınmacılarla ilgili Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından bütünsel ve kaynaştırıcı açıklamaların söz konusu olmaması, Türkiye’nin göç politikasının “din” temalı olması uyumu zorlaştırmaktadır.

Bugün Türkiye’de göçmen ve mültecilerden bahsedildiğinde akla ilk olarak Suriyeli mülteciler gelmektedir. Şüphesiz ki bunda özellikle hükümet adına resmi açıklamalarda bulunan bürokratların ve Diyanet İşleri Başkanlığı'nın mülteciyi ve daha genel olarak yabancıyı nasıl çerçevelediği, Afet ve Acil Durum Koordinasyon Başkanlığı (AFAD), Türk Kızılay'ı, İnsani Yardım Vakfı (İHH) ve Hazar Eğitim Kültür ve Dayanışma Derneği gibi kuruluşların tutumları önemli olmaktadır. Saymış olduğumuz mezkûr kuruluşların yardım ve destekleri daha çok Suriyeli sığınmacılara yönelik olmaktadır. Türk Kızılay'ının Suriyeli sığınmacılar için başlatmış olduğu Kızılay Kart uygulaması, AFAD ve İHH'nın

¹⁴ <https://www.birgun.net/haber/diyanet-isleri-baskani-suriyeli-alimleri-vatandasliga-almaliyiz-113949> (Erişim Tarihi: 17/01/2020)

¹⁵ <https://www.diyaret.gov.tr/tr-TR> (Erişim Tarihi: 10.02.2020)

gerek sınır ötesinde gerekse de ülke içerisinde Suriyelilere yönelik olarak yapmış oldukları yardımların özünde “Müslüman olmanın gereği” yatmaktadır. Nitekim Yılmaz (2019) da, “Din ve Kadın İlişkisinin Kesişiminde Türkiye’deki Göçmenlerin Entegrasyon Politikaları” adlı makalesinde devlet politikalarına yakın duran sivil örgütler ya da devlet kurumlarının uzantısı biçiminde çalışan vakıflar devletin mültecilere yönelik kurduğu “din kardeşliği” söyleminin yürüttükleri faaliyetlerle pekiştirdiklerini belirtmiştir.

Kimse Yok Mu Derneği 2012 yılında Suriye’den gelen mülteciler için kardeş aile uygulamasını başlatmıştır. O dönem dernek başkanı olan Eyüp TOK, kardeş aile uygulamasını anlatırken; “Peygamber efendimiz zamanındaki gibi muhacir ensar uygulamasının benzerini göreceğiz. Bunu bugün Kilis ilinden başlatmış bulunuyoruz. Nasıl ki Peygamber efendimiz Mekke’den Medine’ye gittiğinde Ensarların her şeyini muhacirlerle paylaşmışlardı. Şimdi de bunu Suriyeli kardeşlerimizle Kilis’deki kimse yok mu gönüllüleri arasında göreceğiz.”¹⁶ şeklinde beyanda bulunmuştur. Mültecilerin acil ihtiyaçlarının daha çok inanca dayalı İHH, Kimse Yok mu Derneği, Vahdet Vakfı gibi kuruluşlar eliyle karşılandığı, bunda da din ortaklığının büyük ölçüde etkili olduğunu söyleyebiliriz.

Mültecilerle Dayanışma Derneği’nin 2015 yılında tanzim ettiği “Türkiye’de Mültecilerin Kabul Koşulları Hak ve Hizmetlere Erişimleri” adlı Raporda (Mülteci-Der, 2015) Müslüman olmayan mültecilerin farklı dine mensup oldukları anlaşıncı işten çıkartıldıkları, farklı muameleye maruz bırakıldıkları kaydedilmiştir. Mezkûr raporda mültecilerle yapılan bire bir görüşmelere yer verilmiş, Çanakkale ilinde inşaat sahibi işverenin Sudanlı bir mülteciyi işten çıkarma sebebinin “ben siyah bir çalışan istemiyorum” olduğu, Manisa ilinde ise İranlı bir mültecinin Müslüman olmadığına anlaşılmaması üzerine işten çıkartıldığı anlaşılmıştır. Kuşkusuz farklı dine mensup olan mültecilerin-sığınmacıların böylesi ayrıştırıcı muamelelere maruz kalmasında Türkiye’nin mülteci politikası etkili olmaktadır.

¹⁶ <https://www.sondakika.com/haber/haber-kimse-yok-mu-dernegi-suriyeli-multeciler-icin-4203866/> (Erişim Tarihi: 12.11.2019)

Suriye’den Türkiye’ye yönelen göç hareketlerine tepkinin “merhamet”, “kardeşlik” gibi sübjektif kavramlar üzerinden olmasından ziyade objektif ilkeler temelinde, insan hakları ve mülteci hukukunun gereğinden doğan sorumlulukların yerine getirildiği bir politikanın oluşturulması, Türkiye’de kalacak Suriyelilerin topluma uyum sürecinin sağlanmasını sadece Diyanet İşleri Başkanlığı’nın inisiyatifine bırakılmaması oldukça önemlidir.

Türkiye’de bağımsız, din ayrımı gözetmeyen ve mültecilere birçok konuda destek sunan sivil toplum kuruluşlarından bazıları şunlardır: Uluslararası Af Örgütü, Mültecilerle Dayanışma Derneği (Mülteci-Der), Mülteciler ve Sığınmacılar Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği (Mülteciler Derneği), Mülteci Hakları Merkezi, İltica ve Göç Araştırmaları Derneği (İGAM) vb... Ayrıca IŞİD saldırılarına karşı farkındalık yaratmak isteyen Süryani, Asuri ve Keldani kurumları Türkiye Süryani Platformu çatısı altında bir araya gelmişlerdir. Mezku Platforma dâhil olan kurumlar ise; Avrupa Süryaniler Birliği (ESU) Türkiye Temsilciliği, Bethzabday Süryani Kiliseleri Vakfı, Meer Köyü Derneği, Mezopotamya Asuri Keldani Süryani Aramı Dayanışma Derneği, Mezopotamya Kültür ve Dayanışma Derneği, Platform Turabdin, Sabro Gazetesi, Süryani Kadın Merkezi, Süryani Dernekleri Federasyonu, Süryani Katolik Kiliseleri Vakfıdır.

4.3. 2011-2019 AB İlerleme Raporları Özelinde Türkiye-AB Göçmen Konusu

Avrupa Komisyonu, düzenli olarak her yıl AB’ye katılım süreci devam eden aday ülkelerin üyeliğe hazırlık sürecinde kaydettiği ilerlemeyi tahlil eden raporlar hazırlamaktadır. Avrupa Komisyonu, Türkiye için hazırlanan ilerleme raporunu Türk hükümetince kendisine verilen bilgilere, Avrupa Parlamentosu’nun o yıl içerisinde vermiş olduğu kararlar ile hazırlamış olduğu raporlar ile başta Avrupa Konseyi, AGİT ve uluslararası finans kuruluşları olmak üzere uluslararası örgütler ile sivil toplum kuruluşlarının değerlendirmelerine dayanarak tanzim eder ve yayınlar. Türkiye için hazırlanan ilk İlerleme Raporu 1998 yılında yayımlanmış, bunu yıllık olarak yayımlanan raporlar takip etmiştir.

Avrupa Komisyonu 1998 yılından sonra komisyona aday olan ülkelerin Kopenhag kriterlerine entegrasyonu konusunda kaydettiği gelişmeleri yıllık olarak

tahlil eden raporlar yayımlamaktadır. Söz konusu raporlar 2016 yılına kadar “İlerleme Raporu”, sonrasında ise isim değişikliğine gidilerek “Ülke Raporu” olarak adlandırılmıştır. Avrupa Komisyonu tarafından hazırlanan ülke raporları, Komisyonun görüş ve değerlendirmelerini yansıtan tek taraflı belgelerdir. Türkiye, raporlara ilişkin görüşlerini, basın açıklamaları ve Avrupa Komisyonuna yapılan geribildirimlerle paylaşmaktadır.

İlerleme raporlarında 2011 yılı ve sonrasında Türkiye’nin gündemini oluşturan konuların başında “Göç ve İltica” konusu yer almıştır. Ekseriyetle bu temadaki konular raporun kendine özel ve ayrı bir fasıl olarak ve bazen de Siyasi Kriterler temel başlığı ile İnsan hakları ve azınlıkların korunması alt başlıkları içerisinde değerlendirme konusu yapılmıştır. Ayrıca yayınlanan fasılların büyük çoğunluğu Türkiye’deki uygulamalar noktasında menfi ifadeler içermekte, eleştiriler getirmektedir. 2011 sonrası AB tarafından yayınlanan İlerleme Raporları’nı tek tek aldığımızda söz edilen ifadeleri takip etme olanağımız artacaktır. Mezkûr Raporlar T.C Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı’nın web sitesinde yayınlanmaktadır.

4.3.1. 2011 Yılı AB İlerleme Raporu

2011 yılı, kitlesel Suriye göçünün başladığı yıl olup, yıllık olarak hazırlanan bu raporlar kapsam olarak göçün başlangıcına denk gelmiştir. Raporla Avrupa Konseyi İşkencenin ve İnsanlık Dışı veya Onur Kırıcı Ceza veya Muamelenin Önlenmesi Komitesi (CPT) ‘nin değerlendirmeleri doğrultusunda gözlem altında tutulan sığınmacıların fiziki koşullarına ilişkin olarak durumuna ilişkin olarak; gün ışığına sınırlı erişim, kötü hijyen koşulları ve açık havaya çıkarılma olanağının olmaması dahil, birçok eksikliğin bulunduğu yer verilmiştir. Devamında ise göçmen çocuk işçiliği ile ilgili saha çalışmasının devam ettiği, bu alanda idari kapasitenin yetersiz kaldığı ve ulusal düzeyde izleme ve teftiş sistemi bulunmadığı eleştirilmiştir.

Raporun İnsan Hakları ve Azınlıkların Korunması başlığı altında, mülteciler ve sığınmacılarla ilgili olarak 2010 yılında yayınlanmış olan genelgelere, kolluk kuvveti ve yerel yönetimlerin uygulamalarının geliştirilmesi

amacıyla bazı pozitif gelişmelere yer verilmişse de, mülteciler ve sığınmacılarla ilgili olarak mevzuatta boşlukların söz konusu olması, yetişkinlerin ve refakatiz çocukların gözetimine alınma tehlikesiyle karşı karşıya olmalarına da vurgu yapılmıştır.

Raporda, yerlerinden edilmiş kişilerin ihtiyaçlarına yönelik kapsamlı çalışmaların bulunmamasının yanında, mülteci ve sığınmacılar ile ilgili yasal düzenlemelerde boşlukların olması Türkiye'ye sığınan yabancı uyruklu şahısların her anlamda uygun bir muameleye tabi tutulmalarının önüne geçtiği yorumu yapılmıştır.

Raporda, uluslararası koruma talep edenlerin zorunlu olarak ikamet etmeleri gereken uydu şehirlerin sayısının 21'den 51' e yükseltilmesi, İçişleri Bakanlığı'nın 15 Temmuz 2011 tarihli talimatı ile sığınmacı başvurularının Ankara, Kırklareli, İzmir, Gaziantep, Van, Erzurum, Kayseri Valiliklerinde ve Atatürk Havalimanı Sınır Geçiş Noktasında da yapılabilmesi gibi bazı iltica alanlarında olumlu ilerlemeler söz konusu olduğu kaydedilmiştir.

Türkiye'nin 1951 Cenevre Sözleşmesi ile düzenlenen ve Avrupa ülkeleri dışından gelen sığınmacıların Türkiye'de sadece geçici korumadan yararlanabileceği, coğrafi sınırlamayı halen kaldırmamış olması ve raporun yayınlandığı yıl itibarıyla Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun henüz yasalaşmamış olması dolayısıyla sığınmacıların yasal güvenliklerinin olmamasına da değinilmiştir.

Neticeten adalet, özgürlük ve güvenlik alanlarının eşit ilerlememesi ancak Türkiye-AB geri kabul anlaşması müzakerelerinin nihayete ermesi ve Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun yürürlüğe girmesi gibi olumlu gelişmeler yaşandığı ancak mülteciler ve sığınmacılar ile ilgili yasal mevzuatların yetersizliğine dikkat çekilmiştir.

4.3.2. 2012 Yılı AB İlerleme Raporu

2012 yılı içerisinde açıklanan AB İlerleme Raporunda mülteciler ve yerinden edilmiş kişiler alt başlığı altında bir tahlil gerçekleştirilmiş ve bu tahlilde özetle Türkiye'nin Suriye göçü konusunda izlediği açık kapı politikası ile yapılan insani yardımlar ve dört ilde kurulan kamplar anlatılmıştır. Van ilinde meydana gelen depremler sonucu önemli uydu kentine dönüşen Van'da mültecilerin farklı illere taşınmak zorunda kaldığı, yardımlardan yerel halka kıyasla yeteri şekilde ve koordineli olarak faydalandırılmadıkları ile önceki ilerleme raporlarında hülasa ifade edilen yasal düzenlemelerin noksanlığı konusu defaten rapora yansımıştır. Orijinali İngilizce olarak yayınlanan bu raporda Türkiye'nin düzensiz göç için önemli bir geçiş ülkesi ve hedef ülke konumunda olduğu, geri gönderme merkezlerinin fiziki koşulları ve Türkiye-AB ile Türkiye-Yunanistan arasındaki geri kabul anlaşmaları detaylandırılmıştır.

Türkiye ve Suriye arasında açık kapı politikası söz konusu olduğundan Türkiye'nin güney bölgesinde dört ilde bulunan kamplarda yaşayan yaklaşık 100.000 civarındaki Suriyeliye insani yardım sağlandığı, uluslararası gözlemcilerin kamplardaki yaşam koşullarından övgü ile söz ettikleri belirtilmiştir. Bunun yanında 2011 Raporunda da vurgulanmış olan mülteciler ve sığınmacılar ile ilgili yasal mevzuatlarda yer alan boşluklar sebebiyle gözaltı ve sınır dışı muamelelerinin endişe uyandırdığı ifade edilmiştir. Azınlık dinlerine inananların ya da herhangi bir inancı olmayanların ayrımcılıkla karşılaştıkları belirtilerek, tüm gayrimüslim cemaatlerin ve Alevilerin yersiz kısıtlamalar olmaksızın faaliyet gösterebilmeleri bakımından Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ile uyumlu bir hukuki çerçevenin oluşturulamadığına işaret edilmiştir.

Raporda geri gönderme merkezlerindeki asgari yaşam standartlarının halen iyileştirilemediği ve merkezlerin düzenlenemediği, düzenlenememesinin sebebi olarak ise insani ve mali kaynakların yetersizliği gösterilmiştir.

Mevcut iki taraflı geri kabul anlaşmalarının gerektiği şekilde uygulanması hususunun mühim olduğu, 21/06/2012 tarihinde paraflanmış olan Türkiye-AB geri kabul anlaşmasının hızlı bir şekilde imzalanması ve uygulamaya

konulmasının ivedi olması gerektiğinin altı çizilmiştir. Türkiye ve Yunanistan arasında mevcut olan ikili geri kabul anlaşmasının ise sınırlı bir şekilde uygulandığı belirtilmiştir.

4.3.3. 2013 Yılı AB İlerleme Raporu

2013 yılında yayınlanan AB İlerleme Raporu Türkiye'nin daha önceki raporlarda defaten ifade edilen ve hatta eleştirilen yasal düzenleme eksikliğini gidermesi akabinde yayınlanmıştır. Türkiye, Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun kabulüne cevaz veren hukuki düzenlemeyi tamamlamış ve Göç İdaresi Genel Müdürlüğünü kurmuştur. Rapora göre bu durum ile mülteciler ve sığınmacılarla ilgili yasal çerçeve hususunda kayda değer ilerleme sağlandığı ifade edilmiş ve raporda, Türkiye'nin göç politikasının “güvenlik odaklı” olma durumunun evirildiğini bu durumun ise kayda değer bir ilerleme olduğu, kamplar ve konteynır kentlerin oluşturulmasının takdire değer olduğunun altı çizilmiştir.

Raporun Adalet, Özgürlük ve Güvenlik başlıklı 24.faslında Yeni Kanun'un (Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu), Türkiye'nin AB kriterleri ve uluslararası standartlara entegrasyonunun sağlanması amacıyla, sığınmacıların hukuki durumuna ilişkin kapsamlı bir yasal ve kurumsal çerçeve getirdiği ve düzensiz göçmenlerin gözetim altında tutulması ve sınır dışı edilmelerinin yanı sıra korunmaya muhtaç göçmen gruplarının (kadın, çocuk) korunması kapsamında gözetilmesi gereken usul ve esasların düzenlendiği belirtilmiştir.

Raporda, Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ile Emniyet Genel Müdürlüğü iltica ve sığınma başvurularına ilişkin yetkilerini aşamalı olarak Göç İdaresi İl Müdürlüklerine aktarmıştır. Türk makamlarının resmi verilerine göre 15 çadır kent, beş konteyner kamp ve bir geçici kabul merkezinde kalan Suriyelilerin sayısının 200.000'i aştığı ve 200.000 ila 400.000 Suriyelinin kampların dışında yaşadığının bilgisine yer verilmiştir. Ayrıca, Türkiye'ye sığınan Suriyelilerin Gaziantep ve Kilis'te yer alan koordinasyon merkezlerine kayıtlı olduğu, kaydı yapılan Suriyelilere bir yıl geçerlilik süresi olan kimlik kartı verilerek tıbbi ve maddi yardım imkânı sağlandığı ifade edilerek Suriyeli mültecilerin Türkiye'nin

uygulamaya koyduğu açık kapı politikası ve geri göndermemeyi içeren geçici koruma rejiminden faydalandırıldıkları belirtilmiştir.

4.3.4. 2014 Yılı AB İlerleme Raporu

2014 yılında ilan edilen raporda, Türkiye'nin mülteci kabulü bakımından göstermiş olduğu özveriye iltifat edilerek, Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun ve sair mevzuatların yürürlüğe girmesiyle, Türkiye'nin iltica ve göç alanında önemli bir ilerleme sağladığı belirtilmiştir. Türkiye hakkında göç ve iltica hukuku konusunda olumlu düşünceleri barındıran işbu raporda, yasal mevzuatın uygulamaya cevap veren hükümler içermesi gerektiği ve hukuki düzenlemelerin tamamlanması gerektiği telkin edilerek ancak mezkûr eksikliklerin giderilmesi ile AB müktesebatına paralel gelişmeler kaydedilebileceği belirtilmiştir.

Raporda, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü ve Emniyet Genel Müdürlüğü (EGM) arasında görev ve sorumlulukların pürüzsüz bir şekilde devredilmesini sağlamak amacıyla 2014 yılında bir protokol imzalandığı ve Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün merkez teşkilatındaki birimlerin vakit kaybetmeksizin faaliyetlerine başlayarak, görev ve sorumlulukların devrinin daha kademeli biçimde gerçekleşeceği bilgisi yer almaktadır.

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) ile uygulama alanı bulan “şartlı mülteci”, “ikincil koruma” ve “geçici koruma” statüleri ile Avrupa ülkeleri dışından gelen sığınmacılara hukuken koruma sağlanmıştır. Kanun gereği Statü sahibi olan yabancıların üçüncü ülkelere yerleştirilmeleri bakımından Göç İdaresi Genel Müdürlükleri ile paralel şekilde çalışan Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliğinin (BMMYK) iş yükünün oldukça arttığı bilgileri de Raporda yer almaktadır. Ayrıca, yaklaşık olarak bir milyondan fazla Suriyelinin Türkiye'ye sığınması, 2014 yılının haziran ayında Türkiye'nin, BMMYK' nın da yardımı ile 580.000 Suriyeliyi kayıt altına alması ve kayıt altına alınan Suriyelilerin eğitim ve sağlık gibi imkânlarla erişebilmeleri için gösterilen çabanın Türkiye'yi büyük bir yük altına soktuğunun aşikâr olduğu ifade edilerek

Türkiye'nin Suriyeli mültecilere vermiş olduğu desteğin övgüyü hak ettiği vurgulanmıştır.

4.3.5. 2015 Yılı AB İlerleme Raporu

2015 yılı içerisinde ilan edilen ilerleme raporunda o döneme kadar mülteci sayısının 2.2 Milyon civarında olması ile göç konusuna 6,7 Milyar avroyu aşkın bir harcama gerçekleştiği, bu haliyle Türkiye'nin dünya ülkeleri içerisinde en çok mülteci barındıran ülkesi konumunda olduğu belirtilmiş ve 2013 yılı ortalarında yapılan hukuki düzenlemelerin uygulamaya dönük olması durumunda meyvelerinin alınabileceği ifade edilmiştir. Bu durum takdire şayan olsa da hâlihazırda yaklaşık 500.000 mülteci çocuğun eğitime erişim sağlayamadığı ve kampların dışında ikamet eden mültecilerin temel hizmetlere erişimde hâlâ önemli zorluklarla karşı karşıya kalmalarının endişe verici olduğu belirtilmiştir.

Kampların dışında büyük bir nüfusun olduğu açıktır. Özellikle Müslüman olmayan göçmenlerin kampların bulunduğu iller dışında barınmak istedikleri bilinmektedir. Zira yoğun Sünni nüfus içerisinde barınmaktan endişelenen Müslüman olmayan Ezidi, Hristiyan, Bahai, Keldani nüfus azımsanmayacak orandadır. AB raporlarında dolaylı da olsa Müslüman olmayan azınlığın temel haklara erişimde problemler yaşadığı ve bunun sebeplerinden birinin ise yasal düzenlemeler olduğu, fiili durumu karşılayan ve azınlıkların da yer bulduğu, çoğulcu yasal düzenlemelerin bulunmadığı yönünde referanslar bulunmaktadır. Göçmenler ve iltica edenler için raporlarda ayrı bir fasıl açılmakta olup, bunun dışında demokrasiye ve yargı kararlarına atıf yapan birtakım fasıllar içerisinde ise azınlık haklarının hâlihazırda tartışma konusu olmasının ve uzun süreç içerisinde buna yönelik herhangi bir girişimin bulunmaması ilerlemenin durduğu noktalara örnek teşkil etmektedir.

4.3.6. 2016 Yılı Ülke Raporu

2016 yılı içerisinde yayınlanan ilerleme raporunun “ülke raporu” olarak nitelendirilmesi tercih edilmiştir. Rapor, Süryani Ortodoks toplumunun isteklerine rağmen henüz İstanbul’da ikinci bir kilise açılmaması açısından gayrimüslim azınlığın haklarının ihlal edildiğine dair açıklamalar ihtiva etmektedir.

2016 yılı içerisinde ilan edilen bu raporda bazı önemli gelişmelere yer verilmiştir. Öncelikle Türkiye’ye sığınma başvurusunda bulunan sığınmacı ve mültecilerin taşralardaki işlemlerinin Emniyet Genel Müdürlüğü uhdesinde gerçekleştirilip, kayıt işlemlerinin ise Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu uyarınca, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (GİGM) tarafından gerçekleştirildiğinin tespiti yapılmıştır. Türkiye’nin, 1951 Cenevre Sözleşmesinde yer alan coğrafi sınırlamayı uygulamaya devam ettiğini fakat buna rağmen sığınma başvurusu yapanların menşe ülkeleri arasında ayırım gözetmeksizin, tüm sığınmacılar için GİGM’ in çalışma yürüttüğü belirtilmiştir. Türkiye’de 2016 yılı içerisinde 62 uydu şehrin bulunduğu, buralarda barınan Suriyeli sığınmacıların en temel problemlerinden birinin iş gücü piyasasına girememelerinin olduğu ifade edilmiştir. Türkiye hükümetinin bu sorunu aşabilmek için 2016 yılının Ocak ayında geçici koruma altındaki Suriyelilerin belirli koşullar altında ve sınırlamalarla da olsa iş gücü piyasasına erişimini sağlayan bir yönetmelik kabul ettiği raporda yer almıştır. Türkiye’nin yürürlüğe koyduğu mezkûr yönetmelik özellikle, Suriyelilerin mevsimlik işlere ve kırsal bölgelerdeki işlere sınırsız erişimine imkân tanımaktadır. Türkiye aynı tarihlerde Uluslararası İşgücü Kanunu’nu mecliste kabul ederek şartlı mülteci statüsü başvurusunda bulunanlar, geçici korumadan faydalananlar ve insan ticareti mağdurları da dâhil olmak üzere, tüm uluslararası koruma başvurusu sahiplerine çalışma izni için başvuruda bulunabilme hakkını teyit etmiştir. Uluslararası koruma başvurusu sahiplerine 2016 yılı içerisinde genel sağlık sigortası, devlet okullarına kaydolabilme ve sosyal yardım için başvuruda bulunabilme hakkının da tanınması raporda Türkiye lehine yer verilen başkaca gelişmelerden olmuştur.

4.3.7. 2018 Yılı Ülke Raporu

2018 yılı içerisinde ilan edilen raporda Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun uygulanmasına ilişkin olarak yayımlanan düzenlemelerin tamamının kamuya açıklanmadığı ve OHAL KHK'ları da dâhil olmak üzere göç ile ilgili mevzuat konusunda kamuoyunun farkındalığının noksan olduğu ifade edilmiş, Türkiye'nin iltica konusundaki mevzuatının AB müktesebatı ile kısmen uyumlu olduğu açıklanmıştır.

Türkiye'nin 1951 Cenevre Sözleşmesi'nin 1968 New York Protokolü'nü coğrafi sınırlama ile imzalamış olması nedeniyle mülteci, şartlı mülteci, ikincil koruma sahibi sıfatlarının oluşması sebebiyle Türk hukukunda ilticanın kendine özgü hukuk sistemiğinin bulunduğu açıklanmıştır.

Mevzuatlarda “entegrasyon” konusuna değinilmediğı ve bu hususta yasal düzenlemelerden kaçınıldığı, geri göndermeme ilkesine aykırı olarak, Suriye vatandaşları hakkında sınır dışı etme kararı alındığı, geri gönderildiklerine yönelik iddialar ile ilgili raporların bulunduğu ilan edilmiştir.

4.3.8. 2019 Yılı Ülke Raporu

2019 yılında ilan edilen raporda Türkiye'den AB'ye yerleştirilen Suriyeli göçmen sayısına ilişkin nicel veriler paylaşılarak 2016 yılının Nisan ayı ile 2018 yılının Aralık ayı arasında Türkiye'den AB'ye yeniden yerleştirilen 18.640 Suriyelinin yaklaşık 7.000'inin 2018 yılında yerleştirildiğı açıklanmıştır. Bunun yanında 2019-2023 dönemini kapsayan istihdam, eğitim, sosyal politikalar, oryantasyon/bilgilendirme ve sosyal destek hedeflerini içeren uyuma ilişkin bir strateji taslağı ve eylem planı hazırlandığı ve bu planın Göç Politikaları Kurulu tarafından 2018 yılı içerisinde onaylandığını ve fakat kamuoyu ile paylaşılmadığı ilan edilmiştir.

Raporda yer alan diğer hususlar ise; Türkiye'de, toplam kapasitesi 8.276 olan 18 geri gönderme merkezinin bulunduğu, 4.000 kişilik ilave geçici bir tesisin ise 2018 yılında açıldığı ve hedef takvime göre 2020 yılına kadar 7.200 kişilik 16 geri gönderme merkezinin de açılacağı ve kapasitelerinin artırılacağı taahhüdünün

bulunduğudur. Türkiye'nin, geri gönderme merkezlerindeki uygulamalarını Avrupa standartları ile daha fazla uyumlaştırması gerektiği ise raporun kanaat kısmında açıklanmıştır.

SONUÇ

Bu çalışmada, 2011 yılı ve sonrası Türkiye’den sığınma talep eden Gayrimüslim azınlıkların durumları göçmen hukuku bağlamında incelenmiştir. Türkiye’nin taraf olduğu uluslararası sözleşmeler ve bu sözleşmelerin iç mevzuatımızın bir parçası haline gelmesi ile mevzuatın uygulanabilirliği, 2011 yılı sonrası Suriye iç savaşı dolayısıyla Türkiye’ye yönelen kitlesel göçe karşı Türkiye’nin politikalarına ve göç eden kesimler içerisinde dini azınlık konumunda bulunan Gayrimüslimlerin Türkiye toplumu içindeki uyumu irdelenmiştir.

Yaptığım araştırma neticesinde Türkiye’nin insan hakları ve göçmen hukuku mevzuatı gereği taraf olduğu uluslararası antlaşmalara ve Türkiye-AB uyum müktesebatına yasal olarak entegre olmaya çalıştığı, ancak yasal düzenlemeler ve yargı kararları değerlendirildiğinde dini azınlıklar açısından tam anlamı ile beklenen bir uyumun gerçekleşmediği ve bunun devletin göç politikası konusunda bilinçli bir tercihinin yansıması olduğu ortaya çıkmıştır. Türkiye’nin hukuki müktesebat konusunda zorlandığı ve uzun yıllardır devam eden göç ve iltica sürecinin bazı yönleri ile iyi yönetilirken göçmenler arasında azınlıkların aynı fikirde olmadıkları ortaya konulmuştur. Bu çıkarım sürekli yayınlanan Türkiye hakkında AB İlerleme Raporları ve Türkiye’de göç ve iltica konusunda faaliyet yürüten komisyonların, derneklerin yaptıkları araştırmalar ile ortaya konmuştur.

2011 yılı ve sonrası Suriye iç savaşı sebebiyle kitlesel bir göçle karşı karşıya kalan Türkiye, göç ve iltica mevzuatında birçok yeni düzenleme yapmıştır. Bu düzenlemelerden en önemlisi “açık kapı politikası” olmuştur. Türkiye bu politikayla kapılarını zor durumda olan, hayatı tehlikede olan herkese açtığını duyurmuştur. Türkiye’nin bu hamlesi taraf olduğu İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmeleri ve ek protokolleri ile uyum sağladığından oldukça önem arz etmektedir. Diğer önemli bir düzenleme ise 2013 yılında yürürlüğe giren Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunudur. Bu kanunu takiben İçişleri Bakanlığı genelgeleri ile göç politikasının hukuksal zeminini oluşturan Göç İdaresi Genel Müdürlüğü ve uyum konusunda çalışma yapmak üzere resmi idari kurum olarak Uyum ve İletişim Dairesi, Göç Politika ve

Projeleri Dairesi Başkanlıkları kurulmuştur. Devamında ise, 2019 yılı “uyum yılı” ilan edilerek, Türkiye’de yaşamaya çalışan mülteci ve sığınmacıların toplumla gönüllü bir şekilde uyumlanmaları sağlanmaya çalışılmıştır.

Yapılan olumlu düzenlemeler yanında olumsuz birtakım gelişmeler de söz konusu olmuştur. Bunlardan en önemlisi, Türkiye ve AB arasında adeta bir pazarlık meselesine dönen mülteci sorunudur. Türkiye’nin, 1951 tarihli Mültecilerin Hukuki Durumuna İlişkin Cenevre Sözleşmesine taraf olması, ancak 1967 tarihli Ek Protokol ile “coğrafi sınırlama” konusunda ısrar etmesi uluslararası toplum tarafından oldukça eleştirilmiştir. Bu eleştirilere Türkiye hakkında yayınlanan uluslararası raporlarda da yer verilmiştir. Özellikle, AB ülkelerinin, Türkiye’nin AB’ye alınması için coğrafi sınırlama şartını kaldırması yönündeki baskıları ve Türkiye’nin de AB’ye alınması halinde bu sınırlamayı kaldıracağını belirtmesi uluslararası göç ve iltica konusunu oldukça sıkıntılı bir duruma düşürmektedir.

Türkiye taraf olduğu uluslararası sözleşmelere uyum sağlamaya çalışsa da bu sözleşmelerin gereklerini ulusal mevzuata yeterince yansıtamamıştır. Bu durumun sebebi tek taraflı olmayıp, diğer uluslar ile uluslararası aktörlerin gerektiği gibi sorumluluk almamasından, Müslüman göçmenlerin kabulünde gösterilen iradenin Müslüman olmayan ve azınlık durumunda kalan sair göçmenlere gösterilememesinden kaynaklanmaktadır.

Türkiye’nin 1951 Cenevre Sözleşmesi’ni coğrafi çekince koyarak onaylaması, Avrupa dışından gelenlerin “mülteci” olarak nitelendirilmeyeceğinin belirtilmesi, “mülteci” teriminin yerine “misafir” teriminin kullanılması Türkiye’de yaşayan sığınmacıların hak ihlallerine uğramasına neden olmuştur. Bunun sebebi ise, “misafir” nitelemesinin ne uluslararası hukukta ne de ulusal hukukta bir karşılığının bulunmasıdır. Dolayısıyla bu durum, keyfi uygulamaların önünün açılmasına ve Türkiye’de yaşamak zorunda kalan sığınmacıların toplumla bütünleşmesinin engellenmesine ve özgürce haklarını kullanamamalarına sebebiyet verdiğinden eleştiriye mahal bırakmaktadır. Andığımız “misafir” terimi yerine Geçici Koruma Yönetmeliği gereği sığınma talep edenlere “geçici koruma”

statüsü verilmiş ise de bu düzenlemeden bütün göçmenlerin eşit şekilde faydalandığını söylemek imkânsızdır.

Türkiye’den sığınma talep eden bir kişinin mülteci olarak kabul edilebilmesi için BMMYK ile Türkiye’nin yetkili birimlerinin ortak değerlendirmesinin olması gerekir ki bu da sığınma talep eden kişi için zor bir süreçtir. Zira sığınmacı kabulünde uygulanan prosedürler oldukça uzun zaman almakta ve bunun için kalıcı bir çözüm üretilmemektedir.

Göç ve iltica alanı ile ilgili mevzuatlara yönelik yapılan ulusal çalışmalar daha çok AB’nin talimatları doğrultusunda yapıldığından, Türkiye’de yaşayan sığınmacı ve mültecilerin sorunlarına gerçek çözümler üretilmemiştir. Türkiye’nin göçmen mevzuatına yönelik 2011 yılı sonrası yaptığı belirli düzenlemeler olumlu görülse de göç eden kesimler arasında dini itibariyle azınlık konumunda bulunan kişilerin haklarını yeterince düzenleyemediğinden olumsuz bir algı taşımaktadır. Dolayısıyla, bu durum Türkiye’nin taraf olduğu uluslararası sözleşmeleri gündeme getirmekte ve ulusal mevzuatta azınlıkların haklarının korunamadığını ve uygulanabilirlik noktasında sorunlar oluşturduğunu göstermektedir.

Göçmen hukuku bağlamında 2011 yılı sonrası göç eden Gayrimüslim azınlıkların haklarını ve hukuki statülerini araştırdığım bu çalışmada karşılaştığım bir diğer sorun, göç eden Gayrimüslim azınlıklarla ilgili net verilere ulaşamamış olmamdır. Dolayısıyla bu durum, mültecilerin ve sığınmacıların vaziyetlerini bir kez daha sorgulatır hale getirmiştir. Türkiye’nin Gayrimüslim azınlıklar özelinde göçmen konusunda şeffaf ve objektif tavırlar sergileyememesi uluslararası toplum tarafından da eleştiri konusu yapılmaktadır.

Nitekim konuyla alakalı olarak Türkiye’de yaşayan özellikle, Yozgat ilinde yaşamlarını idame ettirmek zorunda kalan Gayrimüslim azınlıkların sayılarını ve akıbetini sormak üzere birkaç kez 4982 Sayılı Bilgi Edinme Kanunu uyarınca yaptığım başvuruya; T.C. Cumhurbaşkanlığı İletişim Merkezi (CİMER)’den 14.05.2020 ve 27.05.2020 tarihlerinde yanıt verilmiştir.” *Başvurunuz Genel Müdürlüğümüz tarafından incelenmiştir. Bilindiği üzere Göç İdaresi Genel Müdürlüğünün sorumluluğu ülkemizde bulunan yabancıların iş ve işlemlerinin*

yürütülmesi olup, söz konusu iş ve işlemler 04.04.2013 tarih ve 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, 17.03.2016 tarih ve 29656 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik ve 13.10.2014 tarih ve 6883 sayılı Geçici Koruma Yönetmeliği kapsamında yürütülmektedir. 6458 sayılı Kanun gereğince; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korunmasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen her yabancıнын ırk, din veya geldikleri ülke bakımından ayırım gözetilmeksizin uluslararası korumaya başvurma hakkı vardır. Suriye Arap Cumhuriyetinde meydana gelen olaylar nedeniyle ülkemize gelen Suriye Arap Cumhuriyeti vatandaşları ile vatansızlar ve mülteciler Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ile Geçici Koruma Yönetmeliği gereğince geçici koruma kapsamına alınmıştır. Başvurunuzda sual edilen Yozgat Kabul ve Barınma Merkezinin toplam kapasitesi 100 kişidir. Bilginize sunulur.” Cevabi yazıda, Yozgat ilinde yaşayan Gayrimüslim azınlık nüfusun sayısı, mensubu oldukları dinin ibadetlerini gerçekleştirememelerine sebep olan durumların mevcut olup olmadığı ve yasa gereği faydalandıkları sosyal, eğitim, sağlık ve dini ibadetleri hakkında herhangi bir bilgi verilmemiştir. Oysaki CHP Göç ve Göçmen Komisyonu’nun Raporuna göre; Türkiye’ye Suriye olaylarından sonra 45 bin Gayrimüslim azınlığın girdiği ve bunların Yozgat ilindeki sayısının bilinenin aksine oldukça fazla olduğu yönündedir. Araştırmayı derinleştirdikçe ortaya çıkan olumsuz sonuçlar ne yazık ki Türkiye’nin 2011 yılından beri göçmen konusunda yürüttüğü olumlu politikalara gölge düşürmektedir. Göçmen mevzuatında uluslararası toplumla ters düşmemek adına yapılan birçok düzenleme maalesef ki Gayrimüslim azınlıklar özelinde değildir. Dolayısıyla tüm bu durumlar akla şu soruları getirmektedir; Türkiye’de ki Gayrimüslim azınlıkların kendi kimliklerini gizlemesi kimin sorumluluğundadır? Uluslararası toplumun mu Türkiye’nin mi? Gayrimüslim azınlıklar özelinde uluslararası mülteci hukukunda ortak yeni düzenlemeler yapılmadığı müddetçe bu azınlık kesimlerle ilgili insanlık dramlarının devam edeceği aşikârdır.

Bu araştırmanın amacı, temel olarak 2011 yılı ve sonrası göç eden Gayrimüslim azınlıkların Türkiye’deki durumlarını hukukten sorgulamak ve konuyla alakalı olarak Türkiye’nin taraf olduğu uluslararası antlaşmalara ne derece uyduğunu araştırmaktır. Dolayısıyla araştırmada elde ettiğim veriler de gösteriyor ki hem ulusal mevzuatta hem de uluslararası mevzuatta insan hakları noktasında ortak düzenlemeler bulunsa da Türkiye’nin ve uluslararası toplumun gerekli sorumlulukları üstlenmemeleri mülteci, sığınmacı ve Gayrimüslim sığınmacıların yaşam koşullarının zorlaşmasına sebebiyet vermiştir. Bu bağlamda hem Türkiye’nin hem de uluslararası toplumun göç ve iltica konularında “merhamet”, “kardeşlik” gibi belirsiz ve gerçekçi olmayan, hukukten varlık göstermeyen terimlerden uzaklaşıp; daha çok somut, objektif ilke ve kurallar ekseninde; insan hakları hukukunun ve uluslararası mülteci hukukunun yeniden uygun politikalarla şekillendirilmesi ve bunların sürdürülebilir olması yönünde kalıcı çözümler üretmeleri gerekir.

KAYNAKÇA

A. İçduygu ve D. Şimşek, (2019). “Syrian refugees in Turkey: Towards integration policies” “ *Turkish Policy Quarterly*” 15 (3), 59-69.

Ağbaba vd. (2016). “*Sınırlar Arasında İnsanlık Dramından İnsanlık Sınavına*” İstanbul: Tekin Yayınevi

Akkaya, A. (2002). “Mülteci Kadınlar ve Sığınmacı Kadınlar”, *Toplum ve Hukuk Dergisi*, 2(4), 75-83.

Albayrak, K. (1997). *Keldanîler ve Nesturîler*. Ankara: Vadi Yayınları.

Arslan, Y. (2016). “Türkiye’de Ezidi Sığınmacı Kadınların Sorunları Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma: Batman Ve Diyarbakır Kamp Örnekleri”, *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, (19), 31-63.

Ataman, Z. P. (2002). “*Devletler Özel Hukuku’nda Mültecinin Hukuki Statüsü*”, Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul

Aydın, A. (2011). “AB Ülkeleri, ABD ve Türkiye Cumhuriyeti Anayasalarında Azınlıklarla İlgili Düzenlemeler.” *TBMM Araştırma Merkezi*.

Aydın, F. (2011). “Ortadoğu Ülkelerinin Dinsel Yapısı”. *Ortadoğu Yıllığı*, 522-548.

Başak, C. (2011). *Mülteciler, Sığınmacılar ve Yasa Dışı Göçmenler*. Ankara: Sonsöz Gazetecilik Matbaacılık.

Bozkurt, E. Kütükçü, A. ve Poyraz, Y. (2004). *Devletler Hukuku*. Ankara: Legem Yayıncılık.

Canatan. K. ve Hıdır. Ö (2007). *Batı Dünyasında İslamofobi ve Anti-İslamizm*. Ankara: FCR yayınları

Çavuşoğlu, N. (2002). “Avrupa Standartları ve Türkiye Bir Karşılaştırma”, *İstanbul Barosu İnsan Hakları Merkezi Yayını*. 124-146.

Çelik, N. B. (2015). “Türk Hukukunda Uluslararası Koruma Başvurusunda Bulunan Veya Uluslararası Korumadan Yararlanan Yabancıların Hak Ve Yükümlülükleri”, *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 67-148.

Çiçekli, B. (2009). *Uluslararası Hukukta Mülteciler ve Sığınmacılar*. Ankara: Seçkin Yayınları.

Dalğakıran. E. (2018) “Uluslararası İlişkilerde Göç: Olgular, Aktörler ve Politikalar”, *Marmara Avrupa Araştırmaları Dergisi*, 26(2),183-188.

Danış, A. D. (2004). Yeni Göç Hareketleri ve Türkiye, *Birikim Dergisi*, (184), 216-224.

Dedeoğlu, S. ve Gökmen, Ekiz, Ç. (2011). *Göç ve Sosyal Dışlanma: Türkiye’de Yabancı Göçmen Kadınlar*. Ankara: Efil Yayınevi.

Demirhan, Y. (2015). “Türkiye’nin Sınır Ötesi Göç Politikaları ve Yönetimi”. *Birey ve Toplum Dergisi*, 5(9), 24-30.

Dinçer, O. B. vd. (2013). “Suriyeli Mülteciler Krizi ve Türkiye: Sonu Gelmeyen Misafirlik”, *Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu ve Brookings Enstitüsü*, Ankara: Karınca Ajans Yayıncılık Matbaacılık

Erdoğan, M. M. (2018). *Suriyeliler Barometresi “Suriyelilerle Uyum İçinde Yaşamın Çerçevesi*, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları

Esposito. J.L ve Kalın. İ. (2015). *İslamofobi: 21. Yüzyılda Çoğulculuk Sorunu* İstanbul: İnsan Yayınları

Gökçen, A. (2012). *Osmanlı ve İngiliz Belgelerinde Yezidiler*. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları

Göle. N. *İç içe Geçişler: İslam ve Avrupa* (2010). (çev. Ali Berktaş), İstanbul: Metis Yayınları

Güneydoğu Anadolu Bölgesi Belediyeler Birliği Raporu (GABB). (2014). <http://www.gabb.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 10.02.2020).

İçduygu, A. (2010). “Türkiye’de Uluslararası Göçün Siyasal Arkaplanı: Küreselleşen Dünyada Ulus-Devleti İnşa Etmek ve Korumak” *Türkiye’ye Uluslararası Göç*, 17-40.

İçduygu, A.(2014). ”Ulus-Devlet Oluşumundan Ulus-Ötesi Dönüşümlere.” *Türkiye’nin Uluslararası Göç Politikaları 1923-2023* Ulus devlet Oluşumundan Ulus ötesi Dönüşümlere.

İpek. Y.(2018) “Yeni Bir Dini Hareket Olan Bahailikte Tebliğ Anlayışı Ve Türkiye’de Bahailer”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 11(59), 1337-1337.

Kaya. A. (2016). *İslam, Göç ve Entegrasyon: Güvenlikleştirme Çağı* İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları

Kolukırmık, S. (2014). “Uluslararası Göç ve Türkiye: Yerel Uygulamalar ve Görünümler.” *Journal of World of Turks*, 6(2), 37-53.

Korkmaz, A. (2000). *Göç ve Din*. İstanbul: Çizgi Kitabevi.

Mergen, Y. Danacıoğlu, E. (2019). “Suriye İç Savaşı ve Suriyeli Hristiyan Mülteciler” *International Social Sciences Studies*, 5(36), 2957-2964.

Mertcan, H. (2013). *Bitmeyen Kavgı Laiklik: Türkiye’de Din-Devlet-Diyanet*. İstanbul: Özgür Üniversite Yayınları

Mültecilerle Dayanışma Derneği (2015). *Türkiye’de Mültecilerin Kabul Koşulları, Hak ve Hizmetlere Erişimler*. İzmir: Egeus Matbaacılık

Oran, B. (2018). *Etnik ve Dinsel Azınlıklar* İstanbul: Literatür Yayıncılık.

Orhan, O. (2014). *Suriye’ye Komşu Ülkelerde Suriyeli Mültecilerin Durumu: Bulgular, Sonuçlar Ve Öneriler*. Ankara: Orsam Yayınları

Öztürk, Ö. N. (2019). “Türkiye’de Bulunan Suriyelilere İlişkin Tespit ve Öneriler: Hukuki Boyut.” *Göç Araştırmaları Derneği Dergisi* 1-12.

Resmi Gazete. (1994). “1994/6169 Kararlı Sayılı Türkiye’ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye’den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılar ve

Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik.” Sayı 22127.

Resmi Gazete. (2009). 5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu. Sayı 27256.

Resmi Gazete. (2013). 6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu. Sayı 28615.

Ritzer, G. (2011). **Küresel Dünya**. (çev. M. Pekdemir) . İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Schulze, K.E. (2015). **Ortadoğu’da Etnik ve Dini Azınlıklar**. İstanbul: Totem Yayıncılık.

Tanrıbilir, F. B. (2004). **Sığınma Hakkı ve Sığınmacılık**. Ankara: Ankara Barosu Yayınları

Tatlıcıoğlu O., Apak. H., (2018) “Suriyeliler Hakkında Yapılan Lisansüstü Tezler Üzerine Bir İnceleme”, **Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi** (40), 227-253

Tezcan, D., Erdem, M. R., Sancakdar, O., Önok, R. M. (2010). **İnsan Hakları El Kitabı**. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Toros, T. (1985). **Osmanlı İmparatorluğu’nda Gayrimüslim Azınlıklar. Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Türkiye Ansiklopedisi**, 1-4.

Uzun. N, (2012). **Avrupa’da İslamofobi - İngiltere Örneği**. İstanbul: Pınar Yayınları

Yıldız, Ö. (2013). “Türkiye Kamplarında Suriyeli Sığınmacılar: Sorunlar, Beklentiler, Türkiye ve Gelecek Algısı”. **Sosyoloji Araştırmaları Dergisi**. 16(1), 141-169

Yılmaz, E. E. (2018). **Mülteci Hukukunda Geçici Koruma**. Ankara: Seçkin Yayınları

Yılmaz, Z.(2019). “Bir Sınır Kenti Olarak Van’da Kadın Mülteciler” . **Doğu Anadolu Sosyal Bilimlerde Eğilimler Dergisi**, 3(2), 7-26

Elektronik Kaynaklar

Ahmet Aslan, Azınlık Nedir, <https://perspektif.eu/2020/04/12/azinlik-nedir/> (Erişim Tarihi: 19/06/2020)

Avrupa Komisyonu Tarafından Hazırlanan Türkiye Raporları
https://www.ab.gov.tr/ilerleme-raporlari_46224.html (Erişim Tarihi: 16/01/2020)

Avrupa Parlamentosundan Tarihi Karar: IŞİD’ın katliamları soykırım,
<https://tr.sputniknews.com/avrupa/201602051020679908-avrupa-parlamentosu-isid-suriye-irak-soykirim/> (Erişim Tarihi : 08/06/2020)

Bir Eşitlik Arayışı: Türkiye’de Azınlıklar Raporu,
https://minorityrights.org/wpcontent/uploads/2015/07/MRG_Rep_Turk2007_TURK.pdf (Erişim Tarihi:08/06/2020)

Diyanet İşleri Başkanı: Suriyeli alimleri vatandaşlığa almalıyız,
<https://www.birgun.net/haber/diyanet-isleri-baskani-suriyeli-alimleri-vatandasliga-almaliyiz-113949> (Erişim Tarihi: 17/01/2020)

Geri Gönderme Merkezleri, <https://www.goc.gov.tr/geri-gonderme-merkezleri33>
(Erişim Tarihi: 10.02.2020)

<https://www.refworld.org/cgi-bin/texis/vtx/rwmain/opendocpdf.pdf?reldoc=y&docid=55fa66404> (Erişim Tarihi:15/06/2020)

Soykırımın yıldönümünde Ezidiler neden gönderiliyor,
<https://www.gazeteduvar.com.tr/forum/2017/08/03/soykirimin-yildonumunde-ezidiler-neden-gonderiliyor/> (Erişim Tarihi: 12.01.2020)

Suriyelilere Tepki Büyüyor, <https://www.dw.com/tr/suriyelilere-tepki> (Erişim Tarihi:12/06/2020)

Türkiye'deki İki Kabul ve Barınma Merkezi'nin Kapasitesi Yalnızca 150 Kişi,
<http://bianet.org/bianet/print/209553-ihd-turkiye-deki-iki-kabul-ve-barinma-merkezi-nin-kapasitesi-yalnizca-150-kisi> (Erişim Tarihi: 18/05/2020)

Türkiye'deki Suriyeliler: Gidenler ve kalanlar ne düşünüyor, onları istemeyenler ne diyor?, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-46744287> (Erişim Tarihi: 15/02/2020)

Uluslararası Dini Özgürlükler Raporu 2017, <https://tr.usembassy.gov/tr/2017-uluslararsi-dini-ozgurlukler-raporu-turkiye/> (Erişim Tarihi : 25.06.2020)

Uluslararası Dini Özgürlükler Raporu2018, <https://tr.usembassy.gov/tr/2018-uluslararasi-dini-ozgurlukler-raporu-turkiye/> (Erişim Tarihi : 25.06.2020)

Yezidi Mülteciler Raporu ve Bulgaristan Sınırına Yığılma Nedenleri, <http://madde14.org/images/8/8c/IGAMDEREZidiMulteci2015tr.pdf> (Erişim Tarihi:02/06/2020)

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, Adı ANARAN Sedat
Uyruğu T.C
Doğum Tarihi ve Yeri 02/09/1993- VAN
Telefon 05427332865
E-mail avsedatanaran@gmail.com

EĞİTİM DERECE

EĞİTİM BİRİMİ

MEZUNİYET TARİHİ

Yüksek Lisans	Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası Politik Ekonomi ABD	2020
Lisans	Kırıkkale Üniversitesi Hukuk Fak.	2015
Lisans	İstanbul üniversitesi Sosyoloji Böl.	-
Lisans	Anadolu Üniversitesi AÖF Siyaset ve Kamu Yön.	-
Ön lisans	Atatürk Üniversitesi AÖF Sosyal Hizmetler	2020
Ön Lisans	Anadolu Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık	2019

İŞ DENEYİMİ

YIL

YER

GÖREV

2015-

Van Barosu

Avukat

YABANCI DİL

İngilizce

VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEZ ORJİNALLİK RAPORU

Tez Başlığı / Konusu:

19/08/2020

**GÖÇMEN HUKUKU BAĞLAMINDA 2011 SONRASI TÜRKİYE'DEKİ GAYRİMÜSLİM
GÖÇMENLERİN DURUMU**

Yukarıda başlığı/konusu belirlenen tez çalışmamın Kapak sayfası, Giriş, Ana bölümler ve Sonuç bölümlerinden oluşan toplam 103 sayfalık kısmına ilişkin, 19/8/2020 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından Turnitin intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtreleme uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 17(On yedi) dir.

Uygulanan Filtreler Aşağıda Verilmiştir:

- Kabul ve onay sayfası hariç,
- Teşekkür hariç,
- İçindekiler hariç,
- Simge ve kısaltmalar hariç,
- Gereç ve yöntemler hariç,
- Kaynakça hariç,
- Alıntılar hariç,
- Tezden çıkan yayınlar hariç,
- 7 kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç (Limit match size to 7 words)

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Lisansüstü Tez Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılmasına İlişkin Yönergeyi İnceledim ve bu yönergede belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içemediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini bilgilerinize arz ederim.

19/08/2020

Sedat ANARAN

Adı Soyadı

Sedat ANARAN

Öğrenci No

2017041

Anabilim Dalı

Uluslararası Politik Ekonomi

Programı

Uluslararası Politik Ekonomi

Statüsü

Y. Lisans ☐

Doktora ☐

DANIŞMAN

Doç. Dr. Zehra YILMAZ

19/08/2020

ENSTİTÜ ONAYI

UYGUNDUR

19/08/2020

Doç. Dr. Bekir KOÇLAR
Enstitü Müdürü